

ÚJ KÖZNEVELÉS

ÉRTÉKMENTŐ OKTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ HAVILAP

69. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

„A gyermeknek
bele kell nőnie
a hagyományokba”

Interjú Gereben Ferencsel

Hazafias nevelés

Matematika és
képességfejlesztés

Szaktanácsadás
Szakmai ellenőrzés
Tankönyvrendelet
Kerettantervek

Polgár Judittal
beszélgettünk

Nemzeti dal.

Haj a harag! /
Galpra, magyar, ~~szép vagy~~ /
Haj az ide, most vagy jóha!
Kiből legyen vagy rabaid?
Is a kényszer, válságaid!
Ez magyar, ifjú ére
Együtt, /
Együtt, hogy rabok között
Nem legyen.

Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?

Schönherz, bíró, /
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?

Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?

Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?

Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?
Kiből legyen rabaid?

ÚJ KÖZNEVELÉS

Értékmentő oktatási tájékoztató havilap

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma
és az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet
havilapja,
elődje a Néptanítók Lapja (1868–1945)
Alapította: **Eötvös József**

Felelős Kiadó:
Dr. Kaposi József

Szerkesztőbizottság:
Dr. Aczél Petra
Indri Gyula
Lévai Balázs

Felelős Szerkesztő:
Pálfi Erika

Főszerkesztő:
Balatoni Kinga

Tervezőszerkesztő:
Pattantyus Gergely

Olvasószerkesztő:
Gyimesné Szekeres Ágnes

Szerkesztőség:
Köznevelés Szerkesztősége
1055 Budapest, Szalay utca 10–14.
Telefon: 235-7276
Email: koznevelas@ofi.hu

Hirdetésfelvétel:
a szerkesztőség címén

Kiadja:
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Nyomda:
Geopress Magazin- és Szaklap Kiadó Zrt.

Terjesztés:
Magyar Posta Zrt.

Előfizetés:
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Az Új Köznevelés lapszámaint
minden iskola egy példányban
ingyenesen megkapja.

További példányszámok rendelése,
illetve egyéb megrendelések esetén
egy lapszám ára **600 Ft.**

Címoldalon: Polgár Judit
Fotók: Europress Fotóügynökség

*Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk
vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll
módunkban honoráriumot fizetni.*

ISSN 0133-0969

TARTALOM

AKTUÁLIS

SZAKMAI ELLENŐRZÉS

Az önértékelésben is segíthet az új szakmai ellenőrzés rendszere – interjú Hoffmann Rózsával	2
„Az ellenőrzés értékeléssel, nem ítélettel zárul”	4
Pedagógiai ellenőrzés, vezetői ellenőrzés, intézményellenőrzés	5

SZAKTANÁCSADÁS

„Az eddigi rendszerből sok mindent érdemes átvenni”	6
Felkészült szaktanácsadókra van szükség	7
Nem érdemes kimaradni – szaktanácsadói névjegyzék	8

TANKÖNYVRENDELET

Biztosabbá válik a tankönyvellátás	9
Változások a tankönyvterjesztésben	10

KERETTANTERVEK

Megjelentek az új kerettantervek	12
Az új kerettantervek kínálatából	13

LÉLEKBÚVÁR

HAZAFIAS NEVELÉS

A gyermeknek bele kell nőnie hagyományokba	17
KatonaSuli program	20
Bajtársiasság a tanteremben	22
A honvédelmi tárca ösztöndíjai diákoknak	23

ÉS MÉGIS MOZOG...

MATEMATIKA ÉS KÉSZSÉGFEJLESZTÉS

Érzelmi nevelés a számok világában	24
A valószínűségi számítás fogalmainak szemléltetése számítógépes szimulációval	25
Készségfejlesztés – hétköznapi eszközökkel	26
Miért sakkozunk az iskolában?	28
H2O Program – a tehetséggondozás módszertana	30
Önbizalom-fejlesztés és logika általános iskolásoknak	31

SZEMÉLYESEN

Polgár Judit – Királynői játszma az iskolában	32
Sáringer Kenyeres Tamásné, Kati emlékére	35
Pingvinek grániton – Párdányi Miklós portré	36

SZÍNES

Aczél Petra: Talpra!	38
Balázs Géza: Nincs más haza, csak az anyanyelv	39
Versmondásba merülve – interjú Őze Áronnal	40
Van a káoszban rend	42
Alföldi Zoltánnal beszélgettünk	43
Tanyapedagógia	44
Diákvállalkozások a XVIII. kerületben	45

AJÁNLÓ

Konferencia	46
Parlando	48

Az önértékelésben is segíthet az új szakmai ellenőrzés rendszere

A tanfelügyelet célja nemcsak a szakmai ellenőrzés, hanem a jó gyakorlatok feltárása és megerősítése – mondta el lapunknak Hoffmann Rózsa.

A köznevelésért felelős államtitkár szerint az ellenőrzésekből nemcsak a látogatott, hanem a látogató is profitálhat, ráadásul segíthet az önértékelésben és megszünteti a bizonytalanságokat. A szaktanácsadók feladatköre pedig kibővül: segítik a pedagógustársadalom egészét az új Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek interpretálásában.

Mizsei Bernadett

– **Miért tartotta szükségesnek a kormány, hogy újra bevezesse a szakmai ellenőrzést?**

– A tanfelügyelet a szakmai munka minőségét, a tanítás eredményességét javítja. A külső szakmai ellenőrzési rendszert az 1985-ös törvény szüntette meg. Annak idején a szakfelügyelők különösebb felkészítés nélkül, egységes eljárási rend hiányában olykor politikai szándékoktól vezérelve ellenőrizték a tanítók és a tanárok szakos munkáját. Voltak ugyan eredményei, de a nem ritka rossz tapasztalatok miatt a felszámolását kedvezően fogadta a pedagógustársadalom. Az azóta eltelt több mint negyedszázad alatt nemcsak az igazgatók, hanem a pedagógusok is érzik azonban a hiányát, igénylik az objektív visszajelzést. Ezért a modern kor kívánalmainak megfelelő rendszer elindítása szükségszerű és megkerülhetetlen lépés. Az eljárásrend kidolgozásán hónapok óta dolgozik egy szakértői csoport. Tagjai egyaránt jól ismerik a magyar iskolarendszert, a hazai és a nemzetközi ellenőrzési, minősítési módszereket.

– **Milyen újdonságokat tartalmaz a szeptembertől induló rendszer az egykorihoz képest?**

– A tanfelügyelet által használt ellenőrzési eszközök, szempontsorok, kérdőívek, értékelőlapok egységesek és nyilvánosak lesznek. A tanfelügyelői munkát az előírt képzés és vizsga után elsősorban a legkiválóbb pedagógusok végzik majd. Nemcsak a tanári munkát, hanem az igazgató tevékenységét és az intézmény pedagógiai programjának megvalósítását is ellenőrzik. Elsősorban nem azt vizsgálja

majd a tanfelügyelő, hogy például egy matematikatanár a Pitagorasz-tételt megfelelően tanítja-e, hanem az általános pedagógiai szempontoknak való megfelelést, a professzionizmust, a pedagógusi munka iránti elkötelezettséget, a korszerű eszközök és módszerek megfelelő alkalmazását, a kreativitást, valamint a gyerekekkel, szülőkkel, kollégákkal való kapcsolatot. A korábbi rendszerrel ellentétben a tanfelügyelőket is értékelni fogják a vizsgálaton átesett pedagógusok és igazgatók. Új elem az is, hogy ötvenként legalább egy alkalommal minden pedagógust ellenőrizni kell. A látogatásról egységes szakmai protokoll szerint kiállított dokumentum készül, amelyet átadnak a fenntartónak, munkáltatónak.

– **Mi lesz azokkal a pedagógusokkal, akiknek a munkájáról negatív vélemény születik? Elbocsátják őket?**

– A tanfelügyelőknél a törvény értelmében nincs intézkedési, döntési joguk. Hangsúlyozom, az ellenőrzés és értékelés célja – mint minden korszerű szervezetben – nem a hibakeresés, a szankcionálás, hanem az eredményesség és a minőség javítása, a pedagógiai módszerek fejlesztése. Éppen ezért a vizsgálat elsősorban a jó gyakorlatok feltárására, megerősítésére összpontosít. Ennek szellemében a fenntartó figyelmét is erre hívja fel. Mindezek ellenére az eljárás mégsem lehet következmények nélküli, a vizsgálat eredményét a munkáltató figyelembe veszi olyan kérdésekben, hogy ki milyen továbbképzésen vegyen részt, kinek a munkáját segítse szaktanácsadó. Az értékelés alapján az intézménynek öt

évre szóló fejlesztési-intézkedési tervet kell készítenie, amit a fenntartóhoz is el kell juttatnia. A tanfelügyeleti értékelést az előmeneteli rendszerhez kapcsolódó minősítés során is figyelembe veszik. Amennyiben a pedagógus a megismételt minősítésben sem felelne meg, akkor munkaviszonya a törvény erejénél fogva tíz napon belül megszűnik.

– **Előfordulhat, hogy a tanfelügyelő és a pedagógus ismerik majd egymást?**

– Szigorúan meghatároztuk az összeférhetetlenség szabályait. De mivel, mint mondják, kicsi a világ, nem zárható ki, hogy az ellenőr és az ellenőrzött ismerjék egymást. A személyes ismeretség nem, de a rokoni kapcsolat összeférhetetlenséget jelent, mint ahogyan az is, ha a tanfelügyelő korábban az adott iskolában dolgozott, esetleg haragosa az ellenőrzött tanárnak, vagy fordítva.

– **Mennyire játszhat szerepet az értékelésben a pedagógus és a felügyelő közötti szimpátia vagy ellenszenv?**

– Az ellenőrzést és értékelést az érzelmeknek nem szabad befolyásolnia, ez nem is történhet meg. Hiszen meghatározott szakmai protokoll szerint zajlik az eljárás. Mindazonáltal az emberi tényező, a személyiségek különbözőségéből fakadó szubjektivitás a megfigyelés módszeréből sohasem zárható ki teljes mértékig, de minimálisra kell, hogy zsugorodjon. Az ellenőrzésekből nemcsak a látogatott, hanem a látogató is profitálhat. A tanfelügyelők nagy része aktív pedagógus lesz, így saját és a nevelőtestületük munkájában is kamatoztatni tud-

ják a más iskolákban, óvodákban, kollégiumokban szerzett tapasztalatokat. Ez a kölcsönös tanulási folyamat gazdagítja, érleli a pedagógiai kultúrát.

– Tudják majd előre a tanárok, hogy mikor számíthatnak óralátogatásra?

– Igen. A kormányhivatal vagy az erre felhatalmazott egyházi szervezet tanfelügyeleti tervet készít, és az iskolákat előre értesítik majd az ellenőrzés időpontjáról.

– Hogy lehet így kikerülni, hogy ne „kirakótórát” lássanak a felügyelők?

– Mint mondtam, a tanfelügyelet elsődleges célja a javítás, a jó gyakorlatok feltárása és megerősítése, terjesztése. Ezért nem lehet probléma, ha valaki a legjobb arcát mutatja az ellenőrzés során. Egy jó szemű tanfelügyelő 5-10 perc alatt meglátja, hogy ott rutinszerű tevékenység zajlik-e, vagy „kirakótórát” lát. Ráadásul a gyerekekkel folytatott beszélgetésből is kiderül, hogy a látott foglalkozás „színpad” volt-e esetleg.

– Vannak olyan iskolák, ahol eddig is működött belső ellenőrzési rendszer. Ezekkel mi lesz? Tovább működhetnek?

– Nemhogy működhetnek: a külső ellenőrzés épít is a belső ellenőrzésekre, amit semmi más nem helyettesíthet. A belső és a külső ellenőrzés együtt képes objektív képet felmutatni a pedagógusról és az intézményről. A külső szereplők azért kellenek, mert a belsőnek ritkán van objektív mércéje, hajlamos arra, hogy szubjektívvá váljon, bagatellizálja vagy eltúlozza a hiányosságokat. Ha jól működik a tanfelügyelet, az a pedagógustársadalom mentálhigiénés állapotán, önértékelésében segíthet, megszüntetheti a bizonytalanságokat.

– Lehetséges, hogy egyszer összegzik a megszületett véleményeket, amelyek alapján rangsorolni lehet majd az iskolákat?

– Első lépésben a pedagógusok munkáját ellenőrzik a tanfelügyelők, de a vezetői munka és az intézmény pedagógiai munkája is górcső alá kerül. Ezekből alakul ki egy intézményértékelés. Később ez akár alkalmas lehet arra is, hogy az intézményeket rangsoroljuk, minősítsük, és a köznevelési fejlesztési tervek összeállításánál is figyelembe vehetjük majd. Mindez kiváló eszköz lesz a mindenkori oktatásirányítás kezében ahhoz, hogy a megújult köznevelési rendszerben biztosítani tudja az egész országban az iskolák valóban magas színvonalú munkáját.

– Mit tapasztalt, hogyan fogadják az érintettek a változást?

– Felmérésekkel igazolt tény, hogy a pedagógustársadalom nagy többsége igényli az objektív, külső, szakszerű ellenőrzést, azaz a tanfelügyeletet. Ezzel együtt nem zárom ki, hogy vannak és lesznek olyanok, akik ezt szükséges rossznak tekintik, és nem azonosulnak vele, mondván a tanítás az ő személyes ügyük. Jóllehet a nevelés és a tanítás mindig személyes kapcsolat tanár és gyermek között, de az sohasem lehet a pedagógus magánügye. Főleg nem olyan iskolarendszerben, amelyet az állam tart fenn a közösség érdekében, a közjó szolgálatában. Az államnak jogában áll korrekt módon tájékozódni, és meggyőződni arról, hogy az adófizetők adóforintjai miként hasznosulnak, azokat mire fordítják az ország jövőjét meghatározó iskolarendszerben.

– Mi a szakmai ellenőrzés és a szaktanácsadás közötti alapvető különbség?

– A szaktanácsadás rendszere – ellentétben a tanfelügyelettel – ma is létezik. A modern szervezetekben fontos alapelv, hogy a tanácsadás és az ellenőrzés intézményesen és személyi állományában is váljon el egymástól. A tanácsadás célja az, hogy segítsen a dolgozónak eloszlatni a kételyeit, megbeszélni a problémáit. A tanácsadó sosem ellenőriz vagy jegyzőkönyvez. A szaktanácsadás során a tanító, tanár bátran feltárhathatja bizonytalanságait, gyengéit a kollégája előtt, míg az ellenőrzőnek a legjobb arcát akarja megmutatni. A szaktanácsadás főként a szakos tanításra irányul. Különösen a pályakezdés első éveiben van szükség erre a segítségre, amikor nagyon sok nehezen megoldható problémája van minden lelkiismeretes pedagógusnak.

– Miben lesz más a szaktanácsadás rendszere az eddigiekhez képest?

– A szaktanácsadók most csak akkor látogatnak el egy-egy iskolába, ha hívják őket, és nagyon kevesen vannak ország-szerte. Több kiváló szakemberre van szükség. Biztosítani kell, hogy az ország minden pontján elérhető legyenek, és tevékenységük szabályozott legyen. Az új rendszerben a szaktanácsadónak ezen a generális segítő, azaz tanácsadói szerepén kívül lesz egy nagyon fontos feladata: segítse a pedagógustársadalom egészét az új Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek interpretálásában, hiszen a tartalmi szabályozás sok új feladatot is tartalmaz. Lesznek például olyan tantárgyak, amelyek tanításához még nincs elegendő tapasztalat. Ilyen első helyen

az erkölcsstan. De a mindennapos testnevelés módszertani megújulásához is sok kiváló szaktanácsadóra van szükség.

– Kik lehetnek tanfelügyelők, illetve szaktanácsadók?

– Hosszú távon azok, akik már mesterfokozatú tanárok, tehát beléptek a pedagógus III. kategóriába, s legalább 10 év tanítási gyakorlattal rendelkeznek, komoly tekintélynek örvendenek szűkebb és tágabb szakmai körökben, környezetük elfogadja és elismeri őket. Továbbá természetesen elvégezték a megfelelő képzést, részt vesznek a továbbképzéseken, de főállásban általában ők is tanítanak. Az első tanfelügyelői csoport képzése már megkezdődött, és rövidesen ötven intézményben az ellenőrzés próbájára is sor kerül.

– Mi történik a képzéseken?

– A többi között a résztvevők elsajátítják, hogy milyen mentalitással kell végezniük a munkát. Például az óralátogatáson tapasztaltak megbeszélése objektív neveléstudományi, didaktikai kritériumok alapján történik, és nem a szerint, hogy a tanfelügyelő a saját osztályában hogyan csinálta volna, vagy hogy neki személy szerint imponált-e, amit látott vagy sem. Egy-egy órát, foglalkozást mindig az adott kontextusban kell elemezni és értékelni, figyelembe véve az előzményeket, a folytatást, az adott tanulócsoport jellemzőit, a tananyag sajátosságait, a kitűzött célok teljesülését, az adekvát tanári reagálásokat, és így tovább. Mindezt a neveléstudomány jól leírja, rendszerezi, a tanfelügyelőnek tehát pedagógiai igény jól képzettnek kell lennie. A képzés során a jelöltek természetesen megismerkednek az ellenőrzés eszközrendszerével és módszertanával, az értékelés gyakorlataival.

– Az ellenőrzés próbája hogyan fog zajlani?

– A pilot program azt a célt szolgálja, hogy a tanévkezdésig kiszűrjünk a tanfelügyeleti modell esetleges hibáit. Szeptemberig 3000 tanfelügyelőt szeretnénk kiképezni. Első hallásra talán bonyolult és sokrétű az ellenőrzés rendszere, de az oktatás világa is ilyen. Valójában ez egy jól végiggondolt, minden elemében egymáshoz illeszkedő mozaikkép: a szaktanácsadói és a tanfelügyeleti rendszer szervesen beépül a köznevelés megújításának folyamatába. Az a célunk, hogy a magyar iskola teljesítménye javuljon, fejlődjék, és érezze jól magát benne gyermek és pedagógus egyaránt.

ÚJJÁÉLEDŐ SZAKMAI

„Az ellenőrzés értékeléssel, nem ítélettel zárul”

A szeptemberi tanévkezdésre minden intézmény és fenntartó megismerheti a végleges, irányadó szabályokat, valamint az ellenőrzések lebonyolításához szükséges teendőket – nyilatkozta lapunknak adott interjújában Maus Pál, az Oktatási Hivatal Projektigazgatóságának munkatársa. A szakértő ismertette, hogyan zajlik az ellenőrzés gyakorlata, valamint a rendszer tesztelése.

Mizsei Bernadett

– Hogyan zajlanak a szakmai ellenőrzések?

– A pedagógiai-szakmai ellenőrzés a pedagógus, a vezető és az intézmény esetében is három, jól elkülöníthető szakaszból áll. Az első lépés egy előzetes felkészülés, amelynek során a szakértők átfogó képet alkotnak az érintett pedagógus, a vezető és az intézmény munkájáról, s meghatározzák az ellenőrzés kiemelt figyelmet érdemlő területeit. Ezt követi a helyszíni ellenőrzés: a szakértők ellenőrzik és értékelik a tanár, az igazgató, valamint az iskola munkáját, és azonosítják a kiemelkedő, illetve fejlesztendő területeket. Végül összesítik az ellenőrzés tapasztalatait, és kitöltik az értékelőlapot. Mindeközben a másik oldalról is történik értékelés: az érintett pedagógus, a vezető, illetve az intézmény (itt a vezető a tantestület jóváhagyásával válaszol) szintén kitölti a szakértők munkájára vonatkozó értékelőlapot. Fontos leszögezni: az ellenőrzés értékeléssel, nem ítélettel, és nem intézkedéssel zárul. Az értékelés alapján a nevelési-oktatási intézmény fenntartóját, illetve magát az intézményt illeti meg az intézkedés joga.

– Vagyis két dokumentum is készül az ellenőrzések során.

– Az ellenőrzés mindhárom szintjén két megőrzendő hivatalos dokumentum keletkezik. Az egyik a szakértők által készített és aláírt, az ellenőrzött véleményét is tartalmazó értékelőlap, amely egyben az ellenőrzés jegyzőkönyve. Ez a pedagógus ellenőrzése után bekerül a pedagógus portfóliójába is, így később szerepet kap az intézményellenőrzésben és a pedagógus minősítésében. A másik az ellenőrzött által kitöltött, a szakértő

munkáját értékelő értékelőlap, melynek a szakértő további munkavégzése szempontjából van jelentősége.

– Mi történik ezután?

– Az intézményellenőrzés értékelőlapjának kézhezvétele után az intézmény intézkedési tervet készít a javasolt fejlesztésekről, amit a fenntartójának is megküld. Ez azonban már nem szorosan az ellenőrzés-értékelés, hanem inkább az azt követő intézkedés dokumentuma, vagyis ennek elkészítése és későbbi felhasználása az intézmény és a fenntartó hatásköre. Minden egyéb, az ellenőrzés során keletkezett dokumentum jegyzetként értékelendő, melyeket – attól függően, hogy ki készítette – az intézmény vagy a szakértő őrzi meg, és bizalmasan kezel.

– Milyen módszereket alkalmaznak az ellenőrzés során?

– A tanfelügyelet gerincét a pedagógus ellenőrzése adja, ezért legjellemzőbb módszere az óra- illetve a foglalkozáslátogatások során végzett megfigyelés, interjúkészítés, ami önértékelési kérdőív kitöltésével és dokumentumelemzéssel egészül ki. A vezető és az intézmény ellenőrzésénél a dokumentumelemzés és az interjúkészítés a leghangsúlyosabb alkalmazott módszer, de a miniszteri rendeletnek megfelelően szerepet kap a kérdőíves felmérés is. A tanfelügyelet által használt ellenőrzési eszközök – szempontsorok, kérdőívek, értékelőlapok – egységesek és nyilvánosak. Az Oktatási Hivatal dolgozza ki, és az oktatásért felelős miniszter hagyja őket jóvá. A kidolgozott eszközrendszert egy kutatás-fejlesztési pilot programban próbáljuk ki és fejlesztjük tovább.

– Kik koordinálják és kik vesznek részt az ellenőrzést tesztelő pilot programban?

– A tanfelügyeleti ellenőrzés standardjait az Oktatási Hivatal a TÁMOP-3.1.8 kiemelt projekt keretein belül dolgozza ki, amelyeket egy kutatási-fejlesztési pilot programban próbál ki. A program megvalósítója a Qualitas T&G Tanácsadó és Szolgáltató Kft. és a Kodolányi János Főiskola konzorciuma, mint a kutatás-fejlesztési pályázat nyertese. A tesztelés célja a kidolgozott eszközök működésének vizsgálata, az eljárásrend véglegesítése, valamint a szakértői képzés követelményeinek és anyagának pontosítása.

– Milyen ütemben zajlik a tesztelés?

– Terve szerint 2013. április 8-ig megtörténik az intézmények és a szakértők felkészítése a tesztelésre, a kutatási kérdések meghatározása és a kutatás eszközrendszerének kidolgozása. A tesztelésben részt vevő pedagógusokat, vezetőket és intézményeket április 8. és május 31. között ellenőrzik. A tesztelés tapasztalatainak összegzése, a standardokra és a képzésre vonatkozó továbbfejlesztési javaslatok megfogalmazása, továbbá a standardok véglegesítése pedig várhatóan idén június 30-ra fejeződik be. A szeptemberi tanévkezdésre minden intézmény és fenntartó megismerheti a végleges standardokat, valamint az ellenőrzések lebonyolításához szükséges teendőket. Ezután elegendő idő áll majd a pedagógusok, a vezetők és intézmények részére, hogy felkészüljenek az ellenőrzésre.

ELLENŐRZÉS

Szakértőket kérdeztünk meg arról, hogy saját területükön mit tapasztaltak a szakmai ellenőrzés korábbi rendszeréről, és mit várnak a szeptembertől életbe lépő új eljárástól. Mindegyikük egyértelmű fejlődésre, pozitív változásra számít.

PEDAGÓGIAI ELLENŐRZÉS

Jurecz Emil, a Szabadság Sugárúti Általános Iskola igazgatója, a Köznevelési Szakértők Országos Egyesületének főtárgya

– **Milyen volt az egykori szakmai ellenőrző rendszer, és mit várhatunk a jövőben?**

– 1985 előtt kizárólag a szaktárgyakat ellenőrizte a szakfelügyelet pedagógus-látogatáskor. 1990-től, az új rendszerben is voltak ugyan szaktárgyi szakértők, de ők csak akkor mentek el az iskolákba, ha a fenntartó, vagy az iskola igazgatója hívta őket. A korábbi és a szeptembertől induló rendszer közötti alapvető különbség az, hogy nem szaktárgyi, hanem pedagógiai jellegű ellenőrzés lesz. Továbbá a tanfelügyelet szándékában támogató jellegű lesz, és nem minősít.

– **Más különbség is lesz?**

– A pedagógus-ellenőrzés régen elenyésző volt, inkább az intézményeket ellenőrizték, és a tanügyigazgatási, törvényességi szempontokon volt a hangsúly, nem a pedagógusok munkáján. Most kifejezetten erre az utóbbira helyezik a hangsúlyt, és rendszeres lesz az ellenőrzés: 5 évente legalább egyszer ellenőriznek mindenkit. De ez nem jelenti azt, hogy többször ne tennék: esetleg visszatérnek oda, ahol azt szükségesnek érzik. Azt azonban fontos hangsúlyozni, hogy nem azt mondják majd ki, hogy valaki jó vagy nem jó pedagógus, csupán arra fókuszálnak, hogy a kiváló területeket megerősítsék, a fejlesztendőkre pedig felhívják a figyelmet.

VEZETŐI ELLENŐRZÉS

Barlai Róbertné közoktatási szakértő

– **Miben látja a különbséget az eddigi és a bevezetendő rendszer között?**

– A most készülő modellben a vezető munkájának ellenőrzése, értékelése a vezetői pályázatra épül, amely eddig az 5 évre történő megbízása után nem nagyon került elő, sőt a következő pályázat során sem mindig számoltatták be a vezetőt előző pályázatának megvalósításáról. Ha ezt ő maga megtette, akkor került sor erre, az önkormányzat, mint fenntartó, általában nem követelte ezt meg – tisztelet a kivételnek. A jelenlegi tervezetben az intézményi dokumentumok belső összhangjáról, valamint a kulcsterületekről, saját vezetői szerepéről a vezető önértékelést készíti.

– **Milyen tapasztalatai vannak a vezetői ellenőrzés területén?**

– Szakértőként, a Magyar Gallup Intézet munkatársaként irányítója voltam egy vezetői értékelési eszközrendszer kidolgozásának. Ennek forrása egy fontos szakirodalom, William D. Hitt: A mestervezető (Budapest, OMIKK 1990), mely alapmű, a továbbiakban megjelent szervezet- és vezetéseméleti szakirodalmak rendszeresen idéznek belőle. Ezt természetesen adaptáltuk az ágazatra, majd az eszközöket az érintett vezetői körrel lefolytatott műhelymunka keretében korrigáltuk, és megkezdődött az alkalmazása, melyet az önkormányzat képviselői szerint sikeresen működtettek a továbbiakban. Kiindulásként ezt használtuk a jelenlegi rendszer kidolgozásában.

INTÉZMÉNYELLENŐRZÉS

Barcsák Marianna közoktatási szakértő, a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet intézetvezető-helyettese

– **Ön szerint mit hozhat az egységes, nyilvános szempontrendszer alapján kialakított szakmai ellenőrzés?**

– Azt várjuk az új ellenőrzési-értékelési rendszertől, a tanfelügyelettől, hogy más európai uniós országokban működő rendszerekhez hasonlóan, a nevelési-oktatási intézmények szakmai fejlődését támogatja majd. Hosszú távon az a célja, hogy egységesen magas szakmai színvonalú köznevelési rendszert teremtsen, ahol valamennyi gyermek és tanuló lehetőséget kap képességeinek teljes körű kibontakoztatására.

– **Korábban is ellenőrizték együtt az intézményt, a vezetőt és a pedagógust?**

– A fenntartói ellenőrzés során az intézmény értékelésének részeként vizsgálták ugyan a vezető feladatellátásának hatékonyságát, több helyen a pedagógusok egy részének munkáját is értékelték, de olyan módon, mint amilyen jelenleg kialakítás alatt áll, nem. Ilyen szempontból most egy teljesen új rendszer épül ki: a három területen önállóan felépített ellenőrzési rendszer működik majd.

– **Milyen tapasztalatai vannak az eddigi intézményellenőrzésről?**

– Az elmúlt időszakban a fenntartói ellenőrzés nagyon változó színvonalon valósult meg. Az intézmények azonban egy,

a belső önértékelésre épített minőségfejlesztési rendszert alkalmaztak már a 2000-es évek eleje óta, és amennyiben jól használták a kezükbe kapott eszközöket, az intézmény fejlesztési irányának meghatározásához, stratégiájuk kidolgozásához kaphattak segítséget ez által. Nem véletlen, hogy a köznevelés szereplőinek köztudatában és gyakorlatában meglévő egyes elemeket – például a belső önértékelést, elégedettségmérést – beépítettük a tanfelügyeleti ellenőrzés folyamatába.

– **Miben lesz új az intézményellenőrzés?**

– Az intézményellenőrzés során a szakértők azt vizsgálják majd, hogy az adott óvoda, iskola, kollégium reálisan mérte-e fel adottságait és lehetőségeit, amikor pedagógiai programjában írásba foglalta pedagógiai hitvallását, az ott folyó nevelő-oktató munka pedagógiai alapelveit, értékeit, céljait. Egyszerűen a maga által kitűzött céloknak hogyan tudott megfelelni, azok megvalósításában jelenleg hol tart. A külső szakértők értékelése, amely az intézmény működésének valamennyi területét megvizsgálva – a korábban elkészült pedagógus- és vezetői értékelést is figyelembe véve – készül majd el, ahhoz nyújt majd segítséget, hogy az intézmény meg tudja mutatni egyéni pedagógiai arculatát, értékeit, és pontosabban szabhasza meg önmagának fejlesztési irányát.

Mizsei Bernadett

„Az eddigi rendszerből sok mindent érdemes átvenni

Székely Imrét, a Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Intézet igazgatóját arról kérdeztük, hogyan folyt eddig a munka a szaktanácsadói szolgáltatások területén. A szakmai hozzáértés és a tetterő egy jól működő rendszert hozott létre, amiből sok mindent érdemes lesz átvenni a jövőben is.

Szekeres Nikolett

– **Mi a pedagógiai intézetek feladata a szaktanácsadással kapcsolatban?**

– Az új törvényi szabályozásnak köszönhetően (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 48/2012. (XII. 12.) EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásról) a szakmai szolgáltató intézmények szaktanácsadási feladatellátása 2013. január 1-jétől nagymértékben átalakul. 2012. december 31-ig intézetünk hosszú éveken keresztül eredményesen működtette megyei szaktanácsadói rendszerét. Szaktanácsadóink eddigi tevékenysége szervezési, szakmai-tájékoztatási, tehetséggondozási és versenyszervezési területeket ölelt át.

– **Milyen területeken igénylik az intézmények, és milyen területeken kéri a pedagógusok a szaktanácsadást?**

– Az intézmények részéről a legnépszerűbb megrendelések a szakmai napok szervezése, lebonyolítása, a helyi, kistérségi tanulmányi versenyek szakmai felügyelete (feladatlapok összeállítása, zsűrizés), az óra- és foglalkozástárgyak és ezek fejlesztő feldolgozása, illetve a szakmai munkaközösségi értekezleteken szakmai tájékoztató tartása. A pedagógusok a szaktanácsadók által szervezett műhelyfoglalkozások, bemutató órák, tanári klubok, tanév-előkészítő/nevelési évet előkészítő tanácskozások iránt mutatták a legnagyobb érdeklődést. A nevelési területükhöz, tantárgyukhoz köthető szakmai és módszertani támogatást nagyban és folyamatosan igényelték.

– **Hogyan viszonyulnak a pedagógusok a szaktanácsadókhoz? Mik a tapasztalatok?**

– Megyei szaktanácsadóink nevelési, illetve szaktárgyi területük elismert, felkészült szakemberei, nagy részük már hosszabb ideje végezte szaktanácsadói munkáját, így megfelelő tapasztalattal és ismerettel eredményesen felelt meg a vele szemben támasztott elvárásoknak. Az évek alatt kialakult szaktanácsadó-pedagógus szakmai, emberi kapcsolat nagyon jó alapot teremtett a közös munkához. Ismerték és elismerték a szaktanácsadók munkáját, az idők folyamán kialakultak azok a jól bevált információs csatornák, szakmai műhelyek, találkozások, tanácsadási lehetőségek, amelyeknek az irányítója az adott terület szaktanácsadója volt.

– **Hány szaktanácsadót foglalkoztat az intézet?**

– Megyei szaktanácsadói rendszerünkbe eddig 21 pedagógus tartozott. Külön szaktanácsadói voltak az óvodai nevelési területnek, a pedagógia területének, a tanítói munkát 2 fő segítette. A különböző tantárgyaknak saját tanácsadói voltak, a legtöbb területen iskolafokozatonként megfelelő szakember látta el külön az általános iskolai, külön a középiskolai feladatokat. Sajnos, az utóbbi években néhány területen már nem tudtunk szakembert foglalkoztatni, például a kollégiumi, iskolai könyvtárosi, informatikai szakterületen.

– **Hogyan választják ki a szaktanácsadókat?**

– Nyilvános pályázat kiírásával. Az eljárásban meghatározott szakmai és emberi elvárásoknak való megfelelés alapján szakmai bizottság tett javaslatot a kiválasztott szaktanácsadó személyére, és ez alapján a pedagógiai intézet vezetője döntött a sikeres pályázóról.

– **Milyen formában foglalkoztatják őket?**

– Minden szaktanácsadónk egy nevelési-oktatási intézmény főállású alkalmazottja, vagy onnan ment nyugdíjba (jelenleg 2 fő), intézményünkben megbízási jogviszony keretében végezték munkájukat.

– **Milyen intézményeket céloznak meg leginkább, illetve honnan érkezik a legtöbb „hívás”?**

– Számunkra minden intézmény egyformán fontos, az óvodákban jelentkező igényektől a középfokú intézményekig egyaránt. Szaktanácsadóink éves munkaterv alapján, előre pontosan megtervezve végzik egész éves munkájukat, és a megfogalmazott tennivalókon kívül a felmerülő igények teljesítésével lesz eredményesebb, hatékonyabb a munkánk. A legtöbb „hívás” természetesen onnan érkezik, ahol legtöbb az aktuális változás, tennivaló. Vannak olyan területek is, amelyekre eddig kevesebb figyelem irányult (pl. szakképzés, kollégiumi nevelés), ezekre a következő időszakban jobban szeretnénk koncentrálni.

Felkészült szaktanácsadókra van szükség

Pompor Zoltán, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) munkatársa a TÁMOP-3.1.5/12 projekt szakmai vezetőjeként azon dolgozik, hogy a szaktanácsadás újra kiemelt szerepet és jelentőséget kapjon a pedagógusok munkájának támogatásában.

Szekeres Nikoletta

– Mit jelent a szaktanácsadás megújítása, mitől lesz új típusú ez a rendszer?

– A szaktanácsadás elsődleges célja a pedagógus szakmai fejlődésének folyamatos támogatása. Ehhez a munkához – mondhatni a szaktanácsadói életpályához – felkészült szakemberekre van szükség, felkészültségüket pedig (folyamatos) képzés biztosítja. A szaktanácsadói szintek, típusok és szerep-körök kialakítása jelenleg is zajlik a TÁMOP-3.1.5/12 Pedagógusképzés támogatása kiemelt projekt keretében.

– Mit kell tudni erről a projektről?

– A kiemelt projektet három szervezet, az Oktatási Hivatal, az Educatio Nonprofit Kft. és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet konzorciumi együttműködésben valósítja meg, melynek vezetője az Oktatási Hivatal. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet két fontos célja a megvalósítás során: a pedagógus-továbbképzések fejlesztése, illetve a szaktanácsadói támogató rendszer felülvizsgálata, újjáépítése és próba-működtetése. Foglalkozunk a jelenlegi szaktanácsadói szolgáltatások felülvizsgálatával, ezekre a megfigyelésekre és tapasztalatokra alapozva alakítjuk ki az új típusú szaktanácsadó rendszer modelljét. Emellett elindul a szaktanácsadói képzések fejlesztése és a szaktanácsadói szolgáltatás egyes területeinek kipróbálása, megvalósítása. A hazai és a nemzetközi jó gyakorlatok tapasztalatait is felhasználjuk.

– A kutatások során hogyan érik el a szaktanácsadókat, és hogyan használják fel az ő ismereteiket, benyomásaikat?

– Kérdőíves vizsgálatot végeztünk, amelyben a jelenleg működő szaktanácsadói feladatokat ellátó pedagógusokat kérdeztük eddigi tapasztalataikról. Kíváncsiak voltunk, milyen szaktanácsadói képzéseket végeztek el, szaktanácsadóként milyen kapcsolatba kerültek intézményekkel, milyen módszereket alkalmaztak munkájuk során, és kértük javaslataikat is a jelenlegi struktúra megújításával kapcsolatban. A kérdőívre 230 szaktanácsadó válaszolt, erről a gyorsjelentés most készül.

– Jelenleg milyen szakaszban van a projekt?

– Felhívást tettünk közzé szaktanácsadói képzésre, s a rövid jelentkezési határidőre nagyon sokan jelentkeztek.

– Milyen feladatra készítik fel a szaktanácsadókat?

– A felkészített szakemberek a fejlesztő célú szaktanácsadói látogatásra készülnek fel, amely során többek között konzultációkat folytatnak a Nemzeti alaptantervvel is összefüggő tartalmi és módszertani változásokról. E látogatások egy része a szakiskolai pedagógusokat érinti, illetve azon iskolák tanárait, amelyek az elmúlt években a fejlesztési támogatásokból kimaradtak. A szaktanácsadók szakórákat látogatnak, amelyeket aztán közösen elemeznek. A szaktanácsadó, tantárgygondozó feladatai közé tartozik az is, hogy a pedagógust szakmai-módszertani tanácsaival segítse a minősítésre való felkészülésre, támogassa a portfóliója összeállításában, illetve felmérje képzési igényeit, szükségleteit, és ez alapján képzéseket ajánljon számára.

A pedagógusok a szaktanácsadói látogatásokat követően pedagógus-továbbképzéseken vehetnek részt. A képzések hasznosulását szintén szaktanácsadói támogatással segítjük. A projektben a továbbképzésekhez kapcsolódó és a tanult ismeretek pedagógiai gyakorlatba épülését támogató eljárásokat is fejlesztünk és kipróbálunk.

– Hogyan képzelhetjük el a képzést a gyakorlatban?

– A képzésen az alapvető szaktanácsadói kompetenciák fejlesztése mellett konkrét intézmény- és tantárgyspecifikus feladatokra készítjük fel a résztvevőket. A vizsgával záródó felkészítés során nagy súlyt helyezünk a rendszerszintű gondolkodás fejlesztésére, a Nemzeti alaptanterv, a kerettantervek és a nevelési-oktatási folyamatokat támogató jogszabályok feldolgozására.

– Miért érdemes az intézményeknek, a pedagógusoknak igénybe venni a projekt által kínált szaktanácsadói szolgáltatást?

– A pedagógiai szaktanácsadó hétköznapi hasonlaltal olyan, mint a személyi edző. Nem csinálja meg a pedagógus helyett a feladatait, ehelyett inkább utakat mutat, segít, hogy szakmai munkája eredményesebb és hatékonyabb legyen. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a pedagógusoknak pozitív tapasztalatai vannak a szaktanácsadói támogatással kapcsolatban, tisztában vannak azzal, hogy a szaktanácsadó nem azért jön, hogy értékeljen, hanem azért, hogy hozzáértő észrevételeivel támogassa a pedagógus szakmai munkáját.

Nem érdemes kimaradni – szaktanácsadói névjegyzék

*A szaktanácsadói névjegyzékbe kerülés feltételeiről kérdeztük **Hancock Mártát**, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) Pedagógiai Szakmai Szolgáltatási Központ igazgatóját.*

Szekeres Nikoletta

Szaktanácsadás eddig is volt, de vagy valamilyen fejlesztési célú támogatás jóvoltából, célirányosan egy-egy fejlesztési területre koncentráltan, vagy a még aktív pedagógiai intézeteknek köszönhetően több területen, mégis szűkebb szaktanácsadói körre korlátozódva. Az OFI-ra bízott feladat tehát egy országos szaktanácsadói névjegyzék összeállítása. Ez most új inspirációt ad a szaktanácsadóknak, de azoknak a pedagógusoknak is, akik új szakmai kihívásként fejlődési lehetőséget látnak ebben a feladatban. Nagyon sokan jelentkeznek, ezáltal a rendszer országosan nagyobb lefedettséget biztosíthat, könnyebben juthatnak hozzá az intézmények a szaktanácsadói szolgáltatásokhoz.

Kérdésünkre, hogy mi a nagy „tabula rasa” oka – hiszen a lista, ami készül, egy teljesen új, központi lista –, Hancock Márta elmondta, hogy az eddigiek törlése nem „tabula rasa”-nak szánt intézkedés, sokkal inkább az a cél, hogy összegyűjtsék mindazokat, akik szeretnék segíteni a pedagógusok munkáját és megfelelni a jogszabályi feltételeknek. A jogszabályok az eddigieknél szigorúbban határozzák meg, hogy ki lehet szaktanácsadó. Szűkítik a kört, ugyanakkor egyértelműbbé teszik: attól várhatunk igazán hasznos tanácsokat, aki maga is tevékeny részese az iskolai folyamatoknak. Ez meghatározza azt is, ki kerülhet a szaktanácsadói névjegyzékbe, hiszen a pedagógiai intézetek abból választhatnak szaktanácsadót szaktanácsadói, tantárgygondozói, pedagógiai szakmai szolgáltatásaikhoz.

Mit is jelent tehát az OFI számára ez a feladat? A Pedagógiai Szakmai Szolgáltatási Központ munkatársai végzik az elektronikus jelentkezési felület gondozását, a jelentkezések megfelelőségének vizsgálatát, a feltételeknek megfelelt szaktanácsadó nyilvántartásba vételét.

Fontos részleteket is megtudtunk a névjegyzékbe kerüléssel kapcsolatban. Jelentkezni mindenképpen kell, a szaktanácsadói névjegyzékbe kerülés nem történik átvétel útján (pl. szakértői névjegyzékből), ugyanis a jogszabály nem teszi lehetővé azt sem, hogy a korábban szaktanácsadókként nyilvántartott személyek külön jelentkezés nélkül felkerülhessenek a jegyzékre. Ami fontos, hogy a jelentkezéshez az OFI honlapján minden információ megtalálható, az is, hogy milyen feltételeket kell teljesíteni a bekerüléshez (<http://szaktanacsadas.ofi.hu/upload/utmutato.pdf>).

A jelentkezés folyamata: ki kell tölteni egy elektronikus adatlapot, ezt el kell küldeni elektronikusan, majd kinyomtatni,

a nyomtatott, aláírt adatlapot és a kért mellékleteket pedig postán feladni. A jelentkezésnek semmilyen eljárási díja nincsen. A szaktanácsadói névjegyzékről való lekerülés szándékát, vagy bármilyen, a nyilvántartott adatokban bekövetkezett változást, illetve a jelentkezéskor fennálló feltételek megváltozását be kell jelenteni, legkésőbb a változást követő 10 napon belül.

A jelentkezésnél az egyik leggyakoribb problémát eddig a 90 napnál nem régebbi hatósági igazolás benyújtása jelentette. Ez vélhetően egy régi beidegződésnek köszönhető, mert korábban sok esetben elfogadták a foglalkoztató intézmény igazolását arról, hogy a jelenleg ellátott munkakör betöltéséhez erkölcsi bizonyítványra van szükség. A hatályos jogszabályok szerint csak a bünyügyi nyilvántartó szerv igazolhatja, hogy a jelentkező nincs a közügyektől, illetve foglalkozásának gyakorlásától eltiltva – adta tudtunkra Hancock Márta.

Szakmai jellegű kérdéseket a szaktanacsado@ofi.hu e-mail címen lehet feltenni, a technikai jellegű problémákkal pedig a szaktanacsado.admin@ofi.hu e-mail címen várják kollégáink a kérdéseket. Eddig postán 326 jelentkezés érkezett, az adatlap kitöltését pedig 1236-an fejezték be. A jelentkezés folyamatos, nincs határidőhöz kötve.

Arra a kérdésre, hogy miért is lesz hasznos a pedagógusoknak és az intézményeknek a névjegyzék, és hogy mivel jár a jövőben a szolgáltatás az azt használók számára, Hancock Márta egy praktikus, jól átlátható rendszert vázolt föl. Ugyanis a nevek mellett a szakterületek is megjelennek a felületen, az intézmények így még könnyebben válogathatnak majd a szaktanácsadók közül. Következő lépésnek a szakterületek mélyebb strukturálását, szolgáltatói tevékenységekre bontását tűzték ki célul, a még korszerűbb használat jegyében.

Biztosabbá válik a tankönyvellátás

*Szeptember 1-jétől ingyen kapja a tankönyveket az összes első kisdíák, ugyanakkor az állam továbbra is térítésmentesen biztosítja a könyveket a rászorulóknak számára, valamint a nemzetiségi és a gyógypedagógiai nevelés-oktatásban is – tudatta lapunkkal a köznevelésért felelős helyettes államtitkár. **Gloviczki Zoltán** szavaiból kiderült: az új tankönyvrendeletnek és a tankönyvpiaci átalakításoknak köszönhetően a rendszer nem csak átláthatóbbá, de színvonalasabbá és költséghatékonyabbá is válik.*

Csókas Adrienn

– **Hogyan alakítja át az új tankönyvrendelet a tankönyvpiaci rendszert?**

– A tankönyvtörvény tavaly novemberi módosítása létrehozta és ez év szeptemberétől bevezeti az állami tankönyvforgalmazás új rendszerét. A cél, hogy kizárólag oktatási-szakmai szempontok alapján történjen a tankönyvek kiválasztása és megrendelése, a tankönyvbeszerzés átláthatóbbá váljon, csökkenjenek a szülők, valamint a költségvetés számára a tankönyvellátással járó kiadások. A rendelet útján a tárca a kiadót tartós tankönyvek fejlesztésére ösztönzi.

– **Egy korábbi sajtótájékoztatón elhangzott, hogy egy évfolyamra átlagosan több mint háromszáz könyv jut, tantárgyanként mintegy 26, de a bőséges kínálatból általában két-három kiadványt preferálnak a pedagógusok. Ezek szerint jóval kevesebb könyvre lenne szükség a mostani kínálatnál?**

– A tankönyveknek a minősége és nem a mennyisége számít. Az államtitkárság álláspontja szerint mindenképpen egy áttekinthetőbb kínálatra van szükség, ugyanis a jelenleg piacon lévő összes tankönyvet 40 évnyi olvasással lehetne megismerni. A bőség ellenére az intézmények eddig is viszonylag szűk körből választottak, a kereslet egy-egy típus esetén 90-95 százalékban egy-két kiadványra korlátozódott.

– **Milyen változást hoz az új miniszteri pályázatadás? Mit lehet tudni a feltételekről, az elbírálásról?**

– A miniszter pályázatot ír ki a kiadók számára, amelyen az előírt díj befizetése után lehet részt venni. A pályaműveket a szakértők a megszokott eljárási rend szerint vizsgálják, véleményük alapján a miniszter kiválasztja az adott évfolyamra és tantárgyra a megfelelő könyveket. Mivel pedagógiai szempontból előnyös, ha egy-egy tanítási szakaszban (például az 1–4., 5–8. évfolyamon) a tankönyvek egységes szemléletűek, a korábban sikeresen pályázók a későbbi kiadások során előnyt élveznek. A hagyományos tankönyvvé nyilvánítási eljárásnak a jövőben is fontos szerepe lesz. A pályázaton nincs megkötve a nyertesek száma, de lényeges, hogy az azonos céllal és paraméterekkel rendelkező könyvek közül csak a valóban legjobb szerepeljen az államilag támogatott körben: kategóriánként legfeljebb két-háromféle könyv.

– **Mikortól meddig tart a tankönyvrendelési időszak, és lehet-e változtatni a rendelésen akkor, ha egy korábban használt tankönyv az átdolgozás és a jóváhagyás eredményeként később kerül fel a tankönyvjegyzékre?**

– Az új szabályozás alapján a rendeléseket legkésőbb március utolsó munkanapjáig lehet leadni. A megrendelő felület a tavaszi szünetre tekintettel valamivel tovább fog üzemelni. Módosításra június 15-ig, pótrendelésre szeptember 5-ig lesz lehetőség. A korábbi évek gyakorlatától eltérően minden diák egyedi csomagolásban kapja a könyveit. Ezért a rendeléskor fel kell tüntetni a kiválasztott kiadványok címét, darabszámát, a tanulót megillető támogatásokat. Az iskolának az okok megjelölésével fel kell tüntetni azokat a tanulókat is, akik számára nem rendel tankönyvet. Annak érdekében, hogy elegendő idő legyen az új kerettanterveknek megfelelő tankönyvek elkészítésére, május 15-ig adhatják le rendeléseiket az intézmények az 1., az 5. és a 9. évfolyamosok tankönyveire.

– **A 2013/14-es tanévben az első osztályosok ingyen kapják a tankönyveiket. Számukra bármilyen tankönyvet lehet rendelni, vagy az ingyenesség csak egy meghatározott körre terjed ki?**

– A tankönyvjegyzéken szereplő – azaz a kiadók által fejlesztett és jóváhagyott – könyvek bármelyikét választhatja az iskola azzal a megszorítással (a matematika kivételével), hogy amennyiben a listán szerepel tartós tankönyv, úgy az adott tárgyból azt kell rendelni.

– **Milyen tantárgyaknál vezetik be az ingyenes kiadványokat, és ezeknek milyen speciális feltételeknek kell megfelelniük?**

– A 2013/14-es tanévben az első évfolyamra beiratkozott tanulók ingyen kapják a tankönyveket, a kör felmenő rendszerben évről-évre bővül. Az állam ugyanakkor továbbra is fenntartja a rászorultsági alapú tankönyvtámogatást is azokon az évfolyamokon, amelyekre az ingyenes ellátás még nem terjed ki. Az ingyenesség egyébként minden tantárgyra és minden fajta kiadványra érvényes. Ezek tulajdonosa az iskola lesz, amely a házirendjében meghatározott szabályok szerint használatra a tanuló rendelkezésre bocsátja. Természetesen a munkafüzetekre, feladatlapokra nem vonatkozik ez a szabályozás.

– Ha egy ingyenes, tartós tankönyv évközben megrongálódik, miként lehet újat kapni? Vagy azt már meg kell vásárolni?

– A tanuló évfolyamonként legfeljebb két alkalommal vásárolhatja meg kedvezményes áron a tankönyvet. Második alkalommal e jogával csak akkor élhet, ha a tankönyv önhibáján kívül használhatatlanná vált, megsemmisült, elveszett. Az iskolának a tankönyvellátás helyi rendjében kell szabályozni a tanulót terhelő kártérítési felelősséget.

– A terjesztést a Könyvtárellátó Nonprofit Kft. veszi át. Milyen feladatok kerülnek hozzá, és mik azok, amelyeket továbbra is a mostani terjesztők végezhetnek?

– A Könyvtárellátó (KELLO) országosan egységes, áttekinthető, tanulói szintű tankönyvellátást hoz létre, amely egy magasabb minőségű szolgáltatás keretében az iskolák és a szülők számára számos előnnyel jár (csekkes fizetés, informatikai támogatás az iskolai könyvtárak egységes kezeléséhez). A korábbi terjesztők a logisztikai feladatok ellátásában kapnak szerepet. A megbízást közbeszerzési pályázat útján nyerhetik el.

– Az érdekvédők panaszkodnak arra, hogy kevés időt kaptak, csúsztak a kerettantervek, későn jött ki a tankönyvrendelet, így félő, hogy a szeptemberi tanévkezdésre nem lesz minden kész. Vagy ha kész is lesz, a rohamtempó miatt romolhat a színvonal. Erre milyen megnyugtató választ tud adni?

– Az elmúlt három évben a köznevelés megújítását alapítványi aggodalmak kísérték. Az új kerettantervekhez fejlesztett könyvek engedélyezése időben lezárul, a rendelési határidőt az iskolák számára a tárca meghosszabbította. Az új határidők kijelölésénél figyelembe vette a szakmai szervezetek javaslatait, kellő időt biztosít az iskoláknak, hogy megismerhessék az új könyveket. A kormányzat és a piaci szereplők együttműködésével biztosítható, hogy szeptemberben minden iskolába eljussanak a tankönyvek. A minőségre pedig a tankönyvvé nyilvánítás szigorú rendje nyújt garanciát.

Változások a tankönyvterjesztésben

Az új tankönyvrendelet értelmében a 2013/14-es tanévben most először a Könyvtárellátó Nonprofit Kft.-n (KELLO) keresztül lehet tankönyvet rendelni. A változó tankönyvterjesztésről Arany László Tamást, a KELLO ügyvezető igazgatóját kérdeztük.

Indri Dániel

– Korábban számos vállalkozás foglalkozott tankönyvterjesztéssel, most ezt egyedül a KELLO fogja végezni?

– Nem teljesen. Budapesten a KELLO saját maga fogja ellátni a tankönyvterjesztési feladatot, az ország többi részén viszont – amelyet 5 régióra osztottunk fel – alvállalkozókat vonunk be a feladat ellátására. Az alvállalkozók kiválasztása közbeszerzés útján történik, melyre többek között meghívjuk a korábbi tankönyves vállalkozókat is. Maximum 5 nyertes pályázónk lesz, de elképzelhető az is, hogy egy alvállalkozó akár két régióban is nyerni tud. A versenyt tehát nem kívánjuk korlátozni semmilyen formában.

– Milyen eredmények várhatók attól, hogy egyetlen, állami szereplő koordinálja a terjesztést?

– Nagy változást jelent, hogy az iskolák és a kiadók közé az állami terjesztő kerül be (azaz a KELLO), amivel szeretnénk elérni, hogy a tankönyvválasztás elsősorban szakmai alapokon történjen. Továbbá, mivel a tankönyv felmenő rendszerben ingyenessé fog válni, ezért teljesen jogos az államnak az a törekvése, hogy ha már pénzt fordít tankönyvellátásra, ellenőrizni tudja annak teljes folyamatát a hatékonyság érdekében. A KELLO a tankönyvellátási közfeladatát nonprofit formában látja el. Amennyiben a feladat ellátását követően profit jelentkezne, a KELLO ezt a profitot az iskolák könyvtárfejlesztésére fordítja.

– Kik számára lesz most ingyenes a tankönyv?

– Az általános iskola első évfolyamában mindenki számára. Ezenkívül a többi évfolyamban, a korábbi éveknek megfelelően rászorultsági alapon bizonyos diákok normatív támogatásban részesültek (diákonként 12 ezer Ft összegben). Az iskolák ilyenkor rendelhetnek nekik új tankönyvet, munkafüzetet, de ennek egy részét az iskolai könyvtárból való kölcsönzéssel kell megoldaniuk, mert a támogatás összege nem feltétlenül biztosítja azt, hogy mindenki számára minden tantárgyból a szükséges tankönyveket újként kaphassák meg.

– Ez szinkronban áll azzal a törekvéssel, hogy nagyobb hangsúlyt fektetnek a tartós tankönyvek használatára?

– A többi európai országhoz hasonlóan nekünk is az a célunk, hogy elérjük: a tanulók ne dobják ki a tankönyveket, ne kelljen minden évben új tankönyveket gyártani. Természetesen itt a klasszikus értelemben vett tankönyvekre gondolunk, nem munkatankönyvekre.

– Mi indokolta, hogy egy kézbe kerüljön a tankönyvterjesztés?

– 2011-ben változott a tankönyvtörvény. Ezt az egységes tankönyvellátás indokolta, hiszen országos szinten nagyon nagy különbségek voltak a rendszerben. Voltak iskolák, ahol már diákszámban csomagolva kapták a tankönyveket, voltak, ahol nem,

most egységesen mindenhol diákszínten csomagolva lesznek. Továbbá nehezen volt ellenőrizhető, hogyha adott esetben nem kapott tankönyvet az iskola, hol akadt el a folyamat. Például minden évben állandó probléma volt, hogy késve érkeztek – volt ahol még szeptember közepén sem voltak meg – a tankönyvek.

– **Ettől nem lesz nagyobb a hibázási lehetőség? Hiszen egy hatalmas feladatot kell ellátni.**

– A feladat valóban nagy, de én több előnyét látom. Legfontosabb előnye az, hogy egy központi informatikai rendszerben látható minden, így láthatjuk, hogy melyik iskola mit rendelt, vagy adott esetben nem rendelt könyvet határidőre, akkor fel tudjuk hívni az iskolák figyelmét a pontosításra. Ezzel ellenőrizhetővé válik a tankönyvrendelet, korábban ez sehol nem volt összefogva, így, ha egy tankönyvfelelős az iskolában, vagy az adott terjesztő nem fordított erre kellő figyelmet, akkor szeptemberben szembesültek a diákok azzal, hogy nincs tankönyv.

– **Az iskolák számára mit hoz a változás? Az eljárásban ugyanaz lesz a feladatuk?**

– Jelentősen csökken az iskola feladata, egyrészt a tankönyvek ellenértékét már nem az iskolákban gyűjtik, nincs pénztári felelőssége a tankönyvfelelősnek, ami egy nagyon nagy könnyebbség. A másik előny, hogy míg korábban az volt a gyakorlat, hogy a tankönyvfelelősnek át kellett venni ezeket a raklapos szállítmányokat és szét kellett szortírozni a könyveket a diákok között, addig ez a szortírozás ezentúl nem az iskolai tankönyvfelelős feladata lesz, hanem a terjesztőé.

– **Mit tapasztalhatnak a szülők, hiszen eddig az iskola értesítette őket arról, hogy hol és hogyan vehetik át a tankönyveket?**

– A szülőknek már most meg kellett kapniuk az iskolától a tankönyvrendelet íveket, ezeken kellett visszaigazolniuk, hogy kívánják-e tankönyveket ebben a formában megkapni az iskolából, vagy más forrásból, saját elképzelésük szerint fogják beszerezni azokat. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy ettől az évtől már a KELLO internetes felületéről is rendelhetnek a szülők.

– **Ugyanazon az áron?**

– Igen. A szülők azt fogják tapasztalni, hogy a tanév vége előtt kapnak egy díjbekérőt, és csekken, átutalással vagy bankkártyás fizetési módon ki tudják egyenlíteni a tankönyvek ellenértékét, így jobban el tudják osztani a beiskolázással kapcsolatos költségeiket.

– **Meddig kell leadnia az iskolának a tankönyvrendeleteket?**

– Április 5-én estig fogadjuk a rendeléseket. Mivel nagyon sok iskola jelezte, hogy az elmúlt hetek rendkívüli időjárása miatt nem tudtak dolgozni, így a március 29-i határidőt sem tudták betartani, ezért volt szükség a határidő meghosszabbítására. A KELLO április 10-ig leadja a kiadóknak a rendeléseket, ezt követően május 15-ig az ún. belépő évfolyamok adhatják le rendeléseiket, mert sok esetben a kerettantervnek megfelelő tankönyvek még nincsenek fent a tankönyvjegyzéken, ám ez folyamatosan, minden héten kedden frissül. Június 15-ig van lehetőségük az iskolának pontosítani, az ezt követően leadott vagy módosított rendeléseket pótrendelésnek tekintjük, ennek lezárási határideje szeptember 5. Viszont a pótrendelésen leadott igényeket csak ezt követően tudjuk az iskolákba kiszállítani, ezért az iskolának oda kell figyelniük, hogy június 15-ig a lehető legteljesebb mértékben adják le rendelésüket.

KÉRDŐÍVES KUTATÁS

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) több mint egy évtizede végez kutatást a középfokú intézmények 9. évfolyamos tanulóinak körében. A kutatók 2013-ban **tanulmányi útjukról** és **nyelvtanulási szokásaikról** kérdezik a diákokat. Cél a tanulók továbbhaladásának és nyelvtanulási aktivitásának mélyebb megismerése.

Az idei kérdőívkitöltés sajátossága, hogy a kutatást minden tekintetben **elektronikusan** bonyolítják. Az internetre alapozott kutatásban jelentősen csökkennek a kommunikáció és az adatfelvétel költségei, ugyanakkor a bekapcsolódás az iskolák részéről is a korábbiaknál valamivel nagyobb rugalmasságot igényel. (Például: a kérdőívet egész osztályok töltik ki, de az iskolák informatika termében általában fél csoportokat lehet egyidejűleg számítógép elé ültetni.)

Az intézményvezetőkhez 2013 áprilisában juttatják el e-mailben azt a felkérő levelet, melyből a kérdőívkitöltés részletei megismerhetők. Az már most tudható, hogy egészen **2013. június végéig** nyitva maradnak az OFI honlapjáról elérhető tanulói kérdőívek, hogy az iskolának bőségesen legyen ideje a kitöltés megszervezésére.

A kutatók, kihasználva az internetes kitöltés előnyeit, igyekeztek egyszerű és "automatizált" elektronikus kérdőívet készíteni – ezzel könnyítve a kitöltők munkáját. A kutatást kiszolgáló OFI-s honlapról a szülők számára is tájékoztató anyagok lesznek elérhetők, hiszen a 15 éves tanulók iskolai kérdőívkitöltése szülői hozzájárulással lehetséges.

A kutatás iránt érdeklődők kérdéseit a kutatók már most is fogadják a **kilencevfolyam@ofi.hu** címen.

Török Balázs

Megjelentek az új kerettantervek

2013. március 1-jén megjelentek az új kerettantervi tervezetek.

A módosítás legfontosabb eleme, hogy újabb, a nevelési-oktatási terület kerettanterveivel egészíti ki az 51/2012 számú EMMI rendelet mellékleteit.

*A részletekről **Dobszay Ambrussal**, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) Tartalomfejlesztési és Módszertani Központjának vezetőjével beszélgettünk.*

Indri Dániel

– **A kerettantervek megjelenésével elindult a helyi tantervek elkészítésének időszaka. Ezzel kapcsolatban milyen tapasztalataik vannak?**

– Az OFI működtet egy információs szolgálatot, amelyhez az eddig beérkezett kérdések főként a jogszabály értelmezésére vonatkoztak. Eddig 890 levél érkezett, esetenként akár 2–10 kérdéssel.

– **Március elején újabb kerettantervi csomag jelent meg. Miket tartalmaz ez pontosan?**

– Egyrészt tartalmazza a miniszter által az egyes iskolatípusra, pedagógiai szakaszra, tantárgyra, vagy egyes sajátos köznevelési feladat teljesítéséhez készített kerettanterveket, de a korábban kiadott tantárgyi kerettantervekhez is ad alternatív változatokat. Másrészt a szabad órakeret felhasználásához ajánl új tantárgyakat, például a családi életre nevelés, a gazdasági élet, a turisztika és a sakk területén. A rendelet alapján új kerettantervek jelentek meg a szakiskolák számára, továbbá közölték az ún. Köznevelési Hídprogramokat és a nemzetiségi kerettanterveket, de a sajátos nevelési igényű tanulók számára is három különböző iskolaszakaszon, valamint a felnőttoktatás számára ugyancsak az általános iskolai tagozatokra és a középiskolára készültek kerettantervek.

– **Milyen új tantárgyak közül választhatnak az iskolák? Mondana pár példát?**

– Két kiemelten fontos, a nevelési célok megvalósítását szolgáló tantárgy is van. Az egyik a családi életre nevelés – amit a Népesedési Kerekasztal munkacsoportja dolgozott ki –, a másik a jelenismeret kerettanterve, amely az önismeret és a társas kapcsolati kul-

túra fejlesztésére irányul. Továbbá megtalálhatók gazdasági ismereteket adó tantárgyak, úgymint a pénzügyi és gazdasági kultúra tanítása, illetve munkapiaci és vállalkozói alapismeretek, már 7. osztálytól. Ezenkívül vannak a turisztika témakörébe sorolható tantárgyak, melyek szorosan kapcsolódnak a Bejárható Magyarország elnevezésű, a természetjárást népszerűsítő tantárgyhoz. A mostani kerettantervek ezen felül megneveznek öt (gyalogos, lovas, kajak-kenus, vitorlás és biciklis) bejárási módot, amelyeken keresztül Magyarország kulturális értékeit lehet megismerni.

– **További szabadon választható tárgyként lehet tanítani a sakkot, amelynek kidolgozásában Polgár Judit sakkvilágbajnok is segédkezett, illetve megtalálhatók az emelt ének-zene és „énekes iskola” kerettantervek is. Ezekről mit lehet tudni?**

– Három különböző sakk kerettanterv is megjelenik. Azért három, mert más-más szempontból közelítenek a sakk felé. Ezek alapján lesz tehát egy logikára építő, egy képességfejlesztő, továbbá egy sakkot és a matematikát ötvöző kerettanterv. Az emelt óraszámú ének-zene kodályi szellemben minden napra nyújt zenei táplálékot, azaz heti öt órát jelent, és az általános iskolásokra vonatkozik. Az „énekes iskola” egy meglevő pedagógiai gyakorlat folytatását (esetleg elterjedését) teszi lehetővé, ahol az iskolai oktatás összekapcsolódik egy iskolán kívüli liturgikus szolgálattal. A sok évszázados modell Európában „schola cantorum” elnevezéssel ismert, és két évtizede éledt újjá Magyarországon. Továbbá megjelenik a magyar mint idegen nyelv 1–12. évfolyamokra, valamint kidolgozásra kerül középiskolások

részére egy korszerűbb, a digitális világ változásaihoz sokkal jobban alkalmazkodó magyar nyelv és irodalom kerettanterv is.

– **Mit takarnak, mire terjednek ki a Köznevelési Hídprogramok kerettantervei?**

– Ezek a programok – nevükből adódóan is – hidat képeznek az általános és a középiskola között. Amennyiben a tanuló az általános iskola elvégzése után nem került be középiskolába, vagy nem is szerzett alapfokú végzettséget, számára nyitott a lehetőség ezen reintegráló, újraktiváló programok igénybe vételére. A képzések felkészítik a fiatalokat a szakiskolai képzésbe való bekapcsolódásra.

– **Egy nagyobb tantárgycsomagról még kevés szó esett, ezek pedig a nemzeti-ségi kerettantervek.**

– Ez önmagában egy hatalmas anyag, hiszen tíz nemzetiség képviselteti magát mind a három iskolai szakaszon (alsó-, felső-, középiskolai tagozat). Egyrészt áll egy egyórás népmesetből, valamint vagy egy anyanyelv és irodalom vagy pedig egy nyelvtanító nyelv és irodalom órából. Ezeket mind magyarul, mind a nemzetiség nyelvén kiadtuk. A cigány kisebbség számára például kettő, beás és romani nyelven is készült kerettanterv.

– **A mostani kerettantervek csak tervezetek. Mikor kerülnek elfogadásra?**

– A véleményezési időszak már lezárult, most a beérkezett javaslatok feldolgozása folyik. A rendeleti formában való megjelenés az EMMI Köznevelésért Felelős Államtitkárság által lefolytatott egyeztetések eredményétől függ.

AZ ÚJ KERETTANTERVEK KÍNÁLATÁBÓL

Összeállította: Szunyogh Gábor

Iránytű a pénzügyekben

Középiskolai tantárgy indul a jobb tájékozódásért

– **Mi a véleménye a mai fiatalok pénzügyi ismereteiről?**

– Kutatások szerint a felnőtt lakosság gazdasági és pénzügyi kultúrája gyenge, ezért sajnos a gyermekek pénzügyi kultúrája sem lehet jobb. Nem is pusztán az ismeretek, hanem a gyakorlati készségek, döntések terén mutatkozik a legnagyobb probléma.

– **Miért fontos a pénzügyi ismereteket iskolai keretek között tanítani?**

– Azért, mert a családok tudás- és attitűdközvetítése esetleges. A szegedi egyetem közgazdasági kutatócsoportja egy tanulmányában pont azt bizonyította, hogy a közgazdasági szakközépiskolában végzett diákok pénzügyi műveltsége és tudatossága alapvetően az iskolai „tudásra” épül, és az ott-hon látottak, az internet és a saját tapasztalat csak ez után következik. Tehát sokkal nagyobb lehetőség rejlik az iskolában rendszerezett tudásban, mint a bizonytalan forrásból származó, véletlenszerű ismeretekben.

– **Mire figyeltek a módszerük kialakításakor, hogyan épül fel a tananyag?**

– A tantervek elsősorban a Nemzeti alaptanterv Gazdasági és pénzügyi nevelés fejlesztési terület megvalósítása, valamint a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia fejlesztése érdekében készültek. A Nat-ban talán kissé elszórtan megjelenő ismeretek rendszerezését is meg akartuk valósítani, és törekedtünk a jelenleg is meglévő iskolai tapasztalatok (például a működő diákvállalkozások) beillesztésére is. Igazodni kívántunk az eltérő életkori és egyéb szükségletekből adódó sajátosságokhoz (például azoknál az iskoláknál, amelyek diákjaik munkapiacra lépését kell, hogy segítsék). Emellett döntési, szituációs játékokon, „megélt” helyzeteken alapuló tapasztalatszerzést kívántunk biztosítani.

– **A diákok az elmélet mellett a gyakorlatban is szereznek tapasztalatokat?**

– A gyakorlati tapasztalatszerzést valamennyi tanterv támogatja. A Vállalkozzunk I. és II. a ma is működő diákvállalkozások rendszeréhez való csatlakozást ajánlja.

– **A tanárok mennyire nyitottak erre a területre? Mit lehet elmondani az ő pénzügyi kultúrájukról?**

Egyre többet halljuk, hogy a fiataloknak rendkívül hiányosak a pénzügyi ismereteik, nincsenek tisztában a legalapvetőbb közgazdasági fogalmakkal sem. Mindez növeli a kiszolgáltatottságukat és komoly veszélyeket is magában rejt.

Merényi Zsuzsanna közgazdász tanár, közoktatási szakértő munkatársaival együtt egy olyan tantárgyat dolgozott ki, amely segíti a diákokat a legfontosabb ismeretek és információk megszerzésében.

– Sajnos a tanárok felkészültsége nem sokban különbözik a felnőtt lakosság átlagától, de sokan közülük már felismerték, hogy ezen a téren több tennivalója lenne az iskoláknak. Vannak, akik önképzéssel próbálnak segíteni saját tudásuk hiányosságain, de vannak olyanok is, akik nem nyitottak, vezetői ösztönzés, támogatás nélkül nem akarnak „mozdulni”, újabb feladatot magukra vállalni. Ezért nagyon fontos a külső támogatás is.

– **Miben tudnak segíteni a különböző pénzügyi szervezetek (pl. a Magyar Nemzeti Bank) szakemberei?**

– Több banki kezdeményezés, tanulmányi verseny mellett a Pénziránytű Alapítvány, a Közép-európai Brókerképző Alapítvány, valamint a Fay Alapítvány is komoly szellemi tőkével, kidolgozott tananyagokkal, kiadványokkal, tanárképzéssel segítik az iskolákat. Honlapot is működtetnek, amelyen korszerű formában és nyilvánosan elérhető anyagokkal segítik a tájékozódást, mind a diákok, mind pedig tanáraik számára.

*A Főti Ökumenikus Általános Iskola és Gimnázium lelkes és kreatív tanárainak közössége **Makovics Erika Anna** történelem-földrajz szakos tanár, néprajzkutató vezetésével hosszú évek munkájával és tapasztalatával olyan Ország- és Nemzetjáró programot alakított ki, amely most ajánlásként bekerül a Bejárható Magyarország kerettantervbe is. A gyerekek programszerűen és tantárgyakhoz kötődve ismerik meg az országot, annak különféle tájegységeit, emlékhelyeit.*

Önjáró az Országjáró

Kirándulások határon innen és túl

– **Hogyan indult a kezdeményezés?** – kérdeztük **Makovics Erikát**.

– 1996-ban méltó módon szerettük volna megünnepelni a millicentenáriumot, és mivel abban az évben nyílt meg a Feszty-körkép, elvittük a gyerekeket két napra Ópusztaszerre. A jól sikerült kirándulás adta az ötletet: érdemes lenne megnézni a többi történelmi emlékünket is. Négy részre osztottuk az országot, elhatároztuk, hogy minden év szeptemberében egy három napos kirándulás keretében az egész felső tagozattal útnak indulunk. A négy évfolyam tehát az Országjárónak nevezett utazások során négy év alatt bejárja a mai Magyarország nevezetesebb helyeit. Az Országjáró idén lép felnőttkorba, 18 éves, mondhatni, önjáró lett. A 2001-ben indult gimnáziumunkban pedig ehhez kapcsolódik a Nemzetjáró, amely alkalmával a határon túli magyarlakta területekre visszük a diákokat.

– **Négy évfolyam egy kiránduláson – ez bizony nem kis teljesítmény. Hogyan szervezik meg ezeket a túrákat?**

– Az Országjárón száznál is több diák utazik egyszerre, négy autóbusszal, és tizenhat tanár kíséri őket. Mindehhez komoly szervezésre van szükség. A kollégáknak elő kell készíteniük a tantárgyi feladatokat, változatossá és gyerekcentrikussá kell tenniük a programokat. Ebben sokat segítenek az utóbbi időben egyre interaktívabbá váló múzeumok, például Ópusztaszer, vagy Pannonhalma és Szegeden a ferences látogatóközpont. Külön élményt jelent egy-egy néprajzi táj megismerésekor a helyiek által szervezett népviselet-bemutató és táncbél. Állandó sofőrökkel dolgozunk, akik már tökéletesen tudják, mivel jár egy ilyen kirándulás. Minden kirándulás előtt tartunk egy úgynevezett bejárást, elmegyünk a helyszínre, feltérképezzük a lehetőségeket: a mosdók számától az étkezésig, a parkolási lehetőségeken át a busz magasságáig mindenre figyelni kell. Az utaknak fix forgatókönyve van!

– **Milyen költségekkel jár egy ilyen utazás?**

– Az olcsóságra, egyszerűsége törekszünk, a három napos országjáró tavaly 16, az öt napos nemzetjáró 30 ezer forintba került fejenként, de ebben minden benne van: az utazás, a szállás, az étkezés, a belépők, valamint külföldre a biztosítás. Az a szülő, aki nem tudja befizetni ezt az összeget, támogatást kap az alapítványunktól. Általában iskolai tornatermekben alszunk, az ottani menzán eszünk, ám sok helyen hasonló áron étteremben is tudunk étkezni.

– **Mi az országjárók legfőbb célja?**

– Szeretnénk kialakítani tanítványainkban a megfelelő identitástudatot. Meg kell ismerniük hazánkat, őseink életét, a gyökereiket, hogy egykor majd továbbadhassák a tőlük kapott

örökséget. Nekünk pedig kötelességünk hittel, szeretettel, felelősséggel továbbadni a tudásunkat.

A Nemzetjáró során találkozunk neves személyiségekkel, például Böjte Csabával Erdélyben vagy Gulácsy Lajos református püspökkel Kárpátalján, valamint a helyi fiatalokkal. Diákjaink már az ötödik osztálytól hozzászoknak ahhoz, hogyan kell viselkedni egy múzeumban, egymásra figyelni egy-egy kiránduláson. Az egész tagozat együtt van, ami nagy közösségi élményt jelent.

A program remek példája a hazaszeretetre nevelésnek, hiszen itt nem csak beszélünk róla, hanem megéljük, eseményhez is kötjük, a gyerekek a valóságban is megtapasztalják. Bátfán egy középkori város életét kellett bemutatniuk a város főterén, Belgrádban eljátszottuk a nándorfehérvári diadalt, számos nemzeti emlékhelyünkön pedig koszorúzunk.

A legfantasztikusabb érzés látni a tanítványainkat e helyeken, aztán hallgatni őket, amint mai vagy már öregdiákként lelkesen beszélnek az átélt közös élményekről, a látottakról, és arról, hogy ez miért jelent nekik sokat. A Vereckei-hágón mindig olyan áhítattal és csendben figyelnek az elhangzóakra és szemlélik a csodálatos tájat még azok is, akik esetleg szkeptikusabban álltak hozzá a Nemzetjáróhoz. Ilyenkor megáll az idő, ünnep van...

– **Hogyan illesztik be az utakat az iskola életébe, az oktató-nevelő munkába?**

– Az Ország- és Nemzetjáró benne van a pedagógiai programunkban. Ezek az alkalmak tanítási napoknak számítanak, hiszen valóban rendkívüli tanórákat tartunk nemcsak történelemből, földrajzból, irodalomból, hanem biológiából, énekből, testnevelésből, és akár matematikából és fizikából is. Ezt követően is beépítjük a tananyagba az ott látottakat. Ezekre az élményekre különösen jól lehet alapozni a tanítást, hiszen egy életre megmaradnak. Emellett feladatlapokat készítünk, a Nemzetjáró történelemből érettségi tétel. A diákok útinaplót készítenek, leírják, mit tudtak meg, milyen élmények érték őket, fényképeket, kisebb rajzokat ragasztanak be.

Az ajánláshoz komplett módszertant dolgoztunk ki. Ezzel és a hozzá kapcsolódó eszközökkel, programokkal, interaktív feladatokkal és a tapasztalatainkkal örömmel állunk minden iskola rendelkezésére, amelynek vezetése úgy dönt, hogy ilyen vagy hasonló programot valósít meg.

Nemzettudat, hagyományok, élményszerűség

Hon- és népismeret az általános iskolában

– **Miért fontos a hon- és népismeret tantárgyként történő oktatása?**

– A tradicionális faluközösségekben a hagyomány átadása nemzedékről nemzedékre, nemek, korosztályok, korcsoportok szerint, utánzással ment végbe. Mivel ez a természetes hagyományozódás többnyire megszűnt, egyre erősebben fogalmazódott meg a társadalmi igény – különösen a rendszerváltozás óta –, hogy a hon- és népismeret, a néphagyomány ápolása bekerüljön a közoktatásba. Az utóbbi évtizedekben veszélybe került nemcsak a magyar, hanem a világ kulturális öröksége is, ezért mindannyiunk érdeke, hogy stabil értékrenddel, erős gyökerekkel rendelkező fiatalokat neveljünk föl, akik ismerik és tisztelik a családi és nemzeti értékeiket, de nyitottak más nemzetek, kultúrák iránt is. Az otthoni környezetben, a rokonságban történő tájékozódás, kutatómunka elementáris élménnyel gazdagíthatja a gyerekeket és a felnőtteket egyaránt, a hon- és népismeret pedig megalapozza a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, bővíti a tanulók művelődéstörténeti ismereteit.

– **Hogyan áll össze a tananyag?**

– A Nemzeti alaptanterv hon- és népismereti témaköreinek kidolgozása a kerettantervben hat tematikai egységben valósul meg. A közvetlen környezetből kiinduló, koncentrikus körökben bővülő ismeretek feldolgozása képezi a rendszerezés alapelvét. A családi környezet, majd a lakóhely megismerése után a hagyományos paraszti társadalom anyagi és szellemi kultúrájának feltárását, illetve a Kárpát-medencében élő néprajzi csoportok, nemzetiségek bemutatását ismét a szülőföldre való visszatérés zárja le. Így a tanulók a saját környezetükhöz kapcsolva tudják összegezni a megszerzett ismereteket.

– **Hogyan jelenik meg általános iskolában szabadon választható tantárgyként?**

– A 1–4. évfolyamon a tanulók megismerik a természet változásához igazodó emberi tevékenységeket, az év megfelelő

szakaszához kapcsolják a megismert szokásokat, ünnepeket, az életkoruknak megfelelő népköltészetet alkotásokat (egyszerű mondókákat, kiszámolókat, játékokhoz kapcsolódó gyermekdalokat) tanulnak. Egy-egy dramatikus játék bemutatása so-

rán egyszerűbb táncleépítéseket alkalmaznak, emellett megismerik a helyi hagyományokat.

Az 5–8. évfolyamban a gyerekek a családjuk történetét, a hagyományos családmodell értékeit, a nagycsalád előnyeit fogalmazzák meg, összehasonlítják a jelenlegi és a száz évvel ezelőtti életmódot, bekapcsolódnak a közvetlen és tággabb környezetük természeti és társadalmi értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába. Megismerik néprajzi forrásokból vett példák alapján a jeles napi, ünnepi szokásokat, valamint a társas munkák, közösségi alkalmak hagyományait. 7. és 8. osztályban már tisztában vannak lakóhelyük értékével, elkötelezetté válnak a megismert értékek megőrzésében, megerősödik a szülőföld iránti kötődésük. Megismerik a természetes alapanyagok felhasználását és a kézműves tevékenységeket, népi mesterségeket, tudatosul bennük, hogy a természeti erőforrásokat takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességüket figyelembe véve kell használni. Felismerik a táplálkozási rend ritmusában, ésszerű váltakozásában az egészséges táplálkozás alapjait.

– **Milyen módszerekkel ragadják meg a mai gyerekek figyelmét?**

– A tanítás során – a pedagógiai és néprajzi szempontok szerint kiválasztott hon- és népismereti, néprajzi forrásanyagok felhasználásával – minél több lehetőséget kell teremteni a néphagyományok élményszerű megismerésére. Törekedni kell a tanulók cselekvő és alkotó részvételére, hogy az érzékelésen, észlelésen, élményeken keresztül jussanak el az elvontabb ismeretekig, az összefüggések meglátásáig. Az oktatás állandó elemei a zenehallgatás, egy-egy tájegységet, néphagyományt bemutató film vetítése, tájházak, múzeumok látogatása.

– **A hon- és népismeretnek az elmondottak alapján komoly szerepe van a személyiségfejlesztésben is.**

– Ez így van, hiszen különböző pozitív attitűdök és személyiségvonások alakíthatók ki, illetve fejleszthetők, ilyen az érdeklődés, a beleélés, az aktív, kreatív részvétel, az ítéletalkotás, a nemzeti azonosságtudat kialakítása, a pozitív énkép, a szóbeli, írásbeli, képbeli kifejezőkészség fejlesztése, és a világra nyitott, harmonikus, közösségi emberré nevelés.

*Nemzeti önismeretünk és nemzettudatunk megalapozása, népi kultúránk és nemzeti értékeink megbecsülése, valamint a hagyományörzés a legfőbb célja a hon- és népismeret tantárgynak, amely mindennek köszönhetően alapvetően fontos személyiségformáló hatással is bír – tudtuk meg **Karácsony-Molnár Erikától**, az **Apor Vilmos Katolikus Főiskola** tanár-vezető főiskolai tanárától, aki **Baksa Brigittával**, a főiskola adjunktusával közösen dolgozta ki az új kerettantervekbe is bekerült ismeretanyagokat kötelezően (5. évfolyam) és szabadon választható (1–8. évfolyam) tantárgyként is.*

Az ősi játék a világ számos országában kötelező része a tananyagnak, ugyanis egészen hihetetlen lehetőségeket rejt magában többek között a rugalmas gondolkodás, a motiváció, a feladat iránti elkötelezettség, a szabálytudat és az intellektus erősödése terén, egyszóval remek képesség- és személyiségfejlesztő eszköz. A tantárgy magyarországi bevezetésekor a kerettanterv elkészítői ez utóbbira, azaz a sakk eszköz jellegére helyezték a hangsúlyt, hazánkban ugyanis a világon egyedülálló módon képességfejlesztő céllal vezetnék be a sakkot a közoktatásban, választható tantárgyként.

Saktika: egyedi, fejlesztő praktika

Itt nem a gyorsaság a lényeg, hanem az átgondoltság

Általános iskolás szinten a Polgár Judit Sakk Alapítvány a budapesti Lemhényi Dezső Magyar-Angol Két Tanítási

Nyelvű Általános Iskolával együttmű-

ködbe dolgozta ki a saját ajánlását, Telkiben

pedig a Pipacsvirág Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában építették be a sakkot a tanmenetbe Sarlós Erzsébet vezetésével. Mindkét ajánlás bekerült a kerettantervek közé, hogy az első, gimnáziumok, középiskolák részére készült program is, amelyet **Földvári-Nagy Lászlóné Lenti Katalin** közoktatási és tehetséggondozási szakember (Simmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar Morfológiai és Fiziológiai Tanszék) vezetésével, **Duró Zsuzsa** tehetséggfejlesztési szakértő, gyermekpszichológus (MTA Szegedi Akadémiai Bizottság) és a Simmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar Fizioerápiai Tanszék együttműködésével végzett kutatás keretén belül dolgoztak ki. Velük beszélgettünk.

– Miért lett Saktika az új tantárgy elnevezése?

Lenti Katalin: – Az elnevezés nem véletlen, a Saktika tantárgyban a sakk mellett ugyanis a matematika és a logika is jelentős szerepet játszik. A matematikatanár és a sakkoktató egyszerre vannak jelen, de külön-külön is feloszthatják az órakeretet egymás között. Témakörökre lebontva készítettük el az ajánlást, amely meghatározza a kapcsolódó területeket a természettudományos tantárgyak (fizika, matematika, biológia, földrajz) felé is. Azt gondoljuk, hogy ez a tantárgy a munkamemóriát is igen erősen fejleszti. Óvodában, általános iskolában ezt már kutatták, gimnáziumban, középiskolában ez azonban még újdonság, mi vezetjük be a 9-10. évfolyamon, egyfajta hiánypótlásként. Minden középiskolának javasoljuk, de a nyelvi előkészítő, a kéttannyelvű képzésben és a tehetséggondozó intézményekben várható a legnagyobb eredmény.

– Mi a lényege a Saktikának, hogyan „működik”?

L. K.: – A matematikai fogalmak, műveletek (például sor, oszlop, helyiérték) megjelennek a sakk oktatásában, ahogy középiskolában a rövid távú, hosszú távú memóriafejlesztések, az előre gondolkodás, a stratégiaalkotás is. A sakk fejlesztő hatása kihat a matematikai készségekre, ahogy a matematikai és logikai készségek fejlődése is visszahat a sakkeredményekre. A Saktika programban az alapokról kezdjük a sakkoktatást, de a tanár differenciáltan is oktathat, tehát ha valaki

már ismeri a lépéseket, azt is figyelembe veszi. Rendkívül hatékony módszer. Elképesztő hatékonysággal fejlődik a koncentrációs képesség és a finommotorika is.

Duró Zsuzsa: – A sakk számos más területen is hihetetlen fejlődést biztosít: jó hatással van a kreativitásra, a rugalmas gondolkodásra, a feladat iránti elkötelezettségre, erősödik a szabálytudat, az intelligencia. A sakk nevel is: kezdet fogunk, nem ellenséggé, hanem partnerként tekintünk egymásra. Fontos jellemfejlesztő hatása is bizonyított.

L.K.: – A sakk kitűnően alkalmas továbbá a deviáns gyerekek kezelésére is, akik gyakran tehetségesek, csak ez nem tűnik ki, mert a tanulási zavarból eredő viselkedési zavar elnyomja a magas szintű képességeket. A képességfejlesztéssel viszont megtalálhatja azt a kitörési módot, ahol a tehetsége kibontakozhat.

D. Zs.: – Tanulási zavarok mérséklésében is nagy segítség lehet a sakk. Erősíti a figyelmet, önfegyelmre, önmérsékletre tanít. A legtöbb gyerek például azonnal lépne, viszont itt nem a gyorsaság a lényeg, hanem az, hogy átgondolja a döntését. Csak egyszer foghatja meg a bábut, csak egyszer léphet!

– Miért egyedülállóak a Magyarországon bevezetendő sakk kerettantervek?

D.Zs.: – A világ számos országában (pl. Dél-Amerika, Franciaország, Dél-Afrika, Oroszország) a tanterv része a sakkoktatás. Magyarországon eddig szinte csak szakkör formájában létezett, most viszont felismerték, hogy ennek mekkora haszna van! A mi megközelítésünk azért egyedülálló, mert kizárólag képességfejlesztő eszközként tekintünk a sakra. Ráadásul ez egy rendkívül olcsó eszköz, hiszen egy sakktablea beszerzése nem jelent túl nagy anyagi megterhelést.

– A kerettantervet választó iskolák, tanárok számára létezik valamilyen képzés?

L. k.: – A harmadik órás, a minisztériummal közösen tervezett, akkreditált tanártovábbképzés már a nyáron elindul, lehet rá jelentkezni, ahogy a Simmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karán zajló sakkedző-képzésre is. Ehhez kapcsolódóan dolgozunk a tankönyveken, illetve a továbbképzéshez kapcsolódó folyamatos internetes konzultációra is lesz lehetőség. Nagyon fontos, hogy ne csak sakkoktató, hanem pedagógus végzettségű is legyen az illető! Reméljük, hogy már az idén is sokan jelentkeznek a programra.

A gyermeknek bele kell nőnie a hagyományokba

*A Kárpát-medencei magyarság körében sajnos egyre többen vannak, akik nem tulajdonítanak jelentőséget nemzeti hovatartozásuknak, vagy nem vállalnak közösséget semmilyen nemzeti vagy nemzetiségi csoporttal, pedig az identitástudat hozzátartozik a kiegyensúlyozott és harmonikus emberi személyiség szükségleteihez – hangsúlyozta lapunknak **Gereben Ferenc** művelődésszociológus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanára, aki szerint a mai értékzavaros világban rendkívül fontos, hogy már a gyermekkorban kialakuljanak identitásbeli kötődéseink csírái. A szakember úgy véli, érdemes már óvodás korban megismertetni a gyerekeket a nemzeti szimbólumokkal, az iskolában pedig nagyobb hangsúlyt kell fektetni a megfelelő könyvek, köztük a magyar és világirodalmi klasszikusok élményt adó olvasására, és a szisztematikus „országmegismerő” osztálykirándulásokra.*

Csókás Adrienn

– **Saját identitását mindenki másként fogalmazza meg. Van általános definíció arra, hogy mi is pontosan ez az önmeghatározás, és mi a nemzettudat?**

– Az identitás fogalmát az 1960-as években vezette be a szakgondolkodásba egy Erikson nevű amerikai szociálpszichológus, a szó maga önazonosságot jelent. Tulajdonképpen az egyént körülvevő, többretegű burokként jellemezhető, ami nem elszigeteli, hanem beköti az embert a társadalom hálózatába. Gyakorlatilag a minket körülvevő világgal való kapcsolatrendszeréről van szó, rétegeit pedig a családi, a lokális, a szakmai, tágabb vonatkozásban a vallásfelekezeti, nemzeti, európai stb. hovatartozás alkotja. Ezek az identitás-rétegek egymásra épülnek és jó esetben egymást erősítik. Felmérési tapasztalatok szerint a Kárpát-medence magyarságának identitása kultúrnemzeti jellegű, vagyis elsősorban nem a vérségi leszármazás-tudat, hanem a kulturális összetartozás érzése határozza meg. Kicsit részletesebben: a kutatások a nemzettudat legfontosabb pilléreinek a következő három dolgot találták: a széles értelemben vett kultúra (ide tartozik elsősorban az anyanyelv, de az irodalom, a szokások, a történelmi hagyományok, a vallás stb. is); a többnyire pozitív érzelmek; valamint a nemzeti hovatartozás hangsúlyos vállalása, amely az identitás megőrzésére, továbbadására való etikai késztetésben érhető tetten.

– **A felmérések alapján mi jellemzi a magyar emberek identitását? Mennyire egységes a kép?**

– Öt ország felnőtt magyar lakossága körében végzett reprezentatív felméréseink során először is azt kérdeztük meg, hogy „számon tartja-e magát” valamilyen nemzet, nemzetiség tagjaként. A válaszokból az derült ki, hogy Magyarországon egyáltalán nem magától értetődő dolog az, hogy az emberek vállalnak valamilyen nemzeti kötődést. Azoknak köre, akik nem vállalnak – ez a fajta hozzáállás egyébként a fővárosban volt a legjellemzőbb – már az ezredfordulón a felnőtt népesség 5-10 százalékára terjedt ki. (Kérdés, hogy azóta nem emelkedett-e ez az arány.) Kb. 25-30 százaléknyan vannak, akik ugyan

nem utasítják el a nemzeti hovatartozás kérdését, de ez nem jelent számukra semmi különöset, vagy teljes közömbösséggel kezelik, vagy olyan természetes adottságként, amely nem érdemel különösebb reflexiókat.

– **Hogyhogy? Mi oltja ki az emberekben ezt a kötődést?**

– Hogy az identitásvállalás nem magától értetődő dolog, azt jól jelzi, hogy a különböző kérdőíves kutatások során – sajnos még határon túl is – egyre nagyobb arányban tagadják meg a választ az olyan típusú kérdésekre, mint például hogy „mit jelent magyarnak lenni”. A határon túli magyarság körében – úgy vélem – e kérdéskör hajója a 2004-es népszavazáson kapott hatalmas léket, amikor szembesülniük kellett azzal, hogy az anyaországiak nem fogadják be őket a nemzetbe. A külföldi magyaroknál megfigyelhető továbbá az ún. kettős identitás terjedése, amely ha tartósan kettős és kiegyensúlyozott, akkor pozitív jelenségnek mondható, de sokszor bizony az asszimiláció közbülső állomásának bizonyul. Az egyre inkább terjedő vegyes házasságoknak például mintegy 75-80 százalékában annak van nagyobb esélye, hogy a gyerekek a többségi társadalomhoz tartozó szülő identitásához igazodnak. (A külföldi nagyvárosok és a szóróvidékek e téren külön veszélyzónának számítanak.) Nagy kérdés, hogy az utóbbi évek pozitív, a nemzeti összetartozás tudatát erősítő nemzetpolitikája mikor és milyen mértékben fogja éreztetni hatását a külföldi magyarság identitásában. Magyarországon pedig a Kádár-rendszer egyik alaptörekvése volt a nemzettudat gyöngítése (ugyanis a nemzeti érzés az 1956-os forradalom egyik legfontosabb 'gyűanyaga' volt), és a rendszerváltozási folyamatba már egy szárnyaszegett identitású és értékrendű társadalom lépett be. A 80-as és 90-es évek fordulóján ugyan tapasztalható volt a hagyományos értékek (beleértve a vallásosságot is) bizonyos mértékű felforrósodása, de a súlyos ideológiai beháborúk, a súlyosodó kenyérgondok és a fokozódó individualizáció a 90-es évektől inkább az identitások fellazulása, illetve radikalizálódása irányába hatottak. Voltak és vannak ►►

ugyan nagy tömegeket megmozgató, nemzeti identitást építő akaratmegnyilvánulások, de ezek fékevesztett itthoni és külföldi ellenzése az identitás kérdését olyan harci tereppé teszi, amely nem kedvez a békés és átgondolt építkezésnek.

– **Mitől függ, hogy valakiben mennyire erős identitástudat alakul ki? És milyen tényezők befolyásolják leginkább?**

– Az identitás ereje és milyensége meglehetősen függ az iskolázottságtól, a neveltetéstől, de az életkortól, a lakóhely típusától is. Általános jellemző, hogy a lokális identitás, a családdal, szülőfölddel való azonosulás mindig lényegesen erősebb, mint a tágabb térségekhez: Európához, vagy akár az emberiséghez való kötődés. (Az országos-nemzeti méretű identifikáció a „szűkebb” kategóriákhoz áll közelebb.) Az Európai Unió presztízse jelentősen csökkent az elmúlt években Magyarországon, vagyis manapság európaiságunkat sokkal kevésbé tartjuk fontosnak, mint magyarságunkat.

– **És általánosságban büszkék vagyunk a magyarságunkra?**

– Akik felvállalják a hovatartozásukat, azok közül sokan többnyire pozitívan nyilatkoznak, vagyis büszkék a gyökereikre. Ez a büszkeség, vagy nevezzük inkább pozitív hangoltságú érzelmeknek, a 90-es évek eufóriája után a határon túl fokozatosan visszahúzódt, és először – nagyon helyesen – a tudatosabb, a kulturális töltésű identitásformációknak adta át a helyét, majd az ezredforduló után – ahogy már említettem – érzékelhetően elmozdultunk a közönyösség irányába. Vitatott terület, hogy vannak-e nemzeti tulajdonságok, de szociológiai értelemben minden nemzetnek van bizonyos önképe magáról. A magyarok például – nagy általánosságban – legtöbbször a szorgalmas, barátságos, kitartó, életrevaló stb. jelzőket említik önmagukra, a negatív tulajdonságok között pedig azt, hogy széthúzó, önző, irigy, makacs, illetve hogy nem őrzi az identitását. Szociálpszichológiai törvényszerűség egyébként, hogy magunkról mindig jobbat mondunk, másokat meg könnyebben kritizálunk. Fontos azonban megjegyezni, hogy ez a jelenség inkább csak a határokon túl érvényesül: a magyarországi magyarság meglehetősen negatív önképpel rendelkezik.

– **Említette az iskolázottságot, mint tényezőt. Ez azt jelenti, hogy az irodalomórán szerzett olvasmányélmények, vagy a történelmi események megismerése alakítja ki a nemzet-tudatunkat?**

– Az identitás kialakításában, felépítésében és erősítésében nagy szerepe van a családnak, az elsődleges szocializációnak, és persze az iskolának, és az ott (is) csiszolódnak az olvasáskultúrának. A kutatásokban például megkérdeztük azt is az emberektől, hogy voltak-e olyan könyvek, amelyeket életük nagy olvasmányélményeinek tartanak. Kiderült, hogy nyolc ország (benne Magyarország) felnőtt(!) magyarságának a legemlékezetesebb olvasmánya Gárdonyi Géza iskolában tanított Egri csillagok című műve volt, valamint a Jókai-klasszikusok, például a Kőszívű ember fiai vagy Az arany ember. És vegyük hozzá a nemzetközi sikert is aratott Pál utcai fiúk-at is! Ezek identitás-formáló hatása különösen erősnek bizonyult. Általánosságban is kimutatható, hogy tudatosabb, pozitívabb identitása van azoknak az embereknek, akik többet és jobb színvonalú könyveket olvasnak, míg a nem és alig olvasóknak általában közömbösebb és töredezett a nemzettudata. Szorosan kapcsos-

lódik a nemzeti identitáshoz a történelmi tudat. Az 1848-49-es forradalomhoz és szabadságharchoz például a Kárpát-medence magyarsága körében erős pozitív kötődés alakult ki. (Ezt a széles körben érvényesülő konszenzust 1956 vonatkozásában messze nem tapasztaljuk.) Meglehetősen általános – határokon innen és túl egyaránt érvényesülő – pozitív megítélés kapcsolódik néhány történelmi személyiséghez is: Széchenyi Istvánhoz, Kossuth Lajoshoz, Szent Istvánhoz, Mátyás királyhoz, stb. A hozzájuk való kötődés és az őket érintő széles körű elismertség azt jelzi, hogy a Kárpát-medence magyar lakosságában még megvannak az egységes történelmi tudat alapjai.

– **Az iskolai ünnepségek szerepe mennyire fontos?**

– Az iskolai és munkahelyi ünnepeknek nálunk évtizedeken át volt egyfajta kényszeredett, belső fedezet nélküli jellege. Kínos kötelesség volt, amit le kellett tudni, és nem kellett túl komolyan venni. Az új generációk ünneplési szokásainak kialakításánál nagyon kell ügyelni arra, hogy az ünnep ne frázispuffogató, hanem átélhető, élményszerű legyen. Nem erőszakolt, hanem belülről jövő, a mai ifjúság számára is befogadható. Fontos, hogy az érzelmeiket is megérintse. Szeretnék erre egy példát is mondani. 2006-ban, a forradalom 50 éves évfordulójára megjelent két kiskamasz naplója, amelyet 1956-ban, a forradalom napjaiban írtak. Én például – felolvasásként vagy dramatizált formában – ebből adtnék elő részleteket a gyerekekkel az október 23-i ünnepségen. (Persze lehet, hogy ezt az ötletet sok pedagógus már meg is valósította.) És nem szabad elfelejtenünk, hogy a „hivatalos” rendezvények mellett ott vannak a nevelés intímabb, és talán hatékonyabb formái, a személyes beszélgetések (esetleg élménybeszámolók), egy-egy jól megválasztott olvasmány csendes belső munkálkodása stb.

– **Visszatérve a könyvekre, a fent említett kötelező olvasmányok mintha csak egykori élményként élnének, de nem tartoznának az ifjúság napi olvasmányai közé.**

– A magyar irodalomról általánosságban is elmondható, hogy az utóbbi években, sőt évtizedekben egyre inkább visszaszorult a külföldi, elsősorban az észak-amerikai bestseller-irodalom mögött, és ez ugyanígy jellemző a fiatalság körében is.

Megvannak a tipikus ifjúsági szerzők, akik globális méretekben előrenyomultak. Nem ellenük beszélek, de ha a magyar szerzők még itthon is teljesen háttérbe szorulnak, akkor ki fogja olvasni őket? Még nagyobb a veszély, ha mindehhez hozzávesszük, hogy az olvasás egyébként is veszített pozíciójából a számítógéppel, a TV-vel, filmekkel szemben. Nem azt mondom persze, hogy csak Gárdonyit és Jókait kell olvasni, de nem értek egyet azzal az ideológiával, amely a modernitás jelszavával súlyosan meg akarja csonkítani a magyar nemzeti irodalmi hagyományt.

– Mire figyeljenek tehát a pedagógusok az iskolában?

– Nem biztos, hogy én vagyok hivatott arra, hogy erre egzakt és teljes körű választ adjak. Azt biztonsággal kijelenthetjük, hogy manapság különösen összetett és komplex feladata van a pedagógusoknak. A nevelés – jó esetben – mindig is az okos egyensúlyok tudománya, sőt művészete volt: az arany középut keresése a ráció és az érzelm, a szigor és a szeretet, az egyéniség kivirágztatása és a közösségteremtés stb. között. Ezt az elvet javasolom követni a másodlagos szocializáció fő célkitűzéseit tekintve is. Ahogy az egyének és közösségek életében is a jelen a múltra támaszkodik, és egyúttal a jövő alapját képezi, úgy kell ezt a láncolatot az egyes szakterületek (és nem csak az irodalom és a történelem!) oktatása során – lehetőleg élményszerűen – érvényesíteni. Ez az arany középut ajánlható az identitásépítés során is: egyfelől legyenek szilárd fogódzói a családi, lokális és nemzeti hagyományban és értékekben, másfelől legyen meg a nyitottsága más identitások irányában is. Ezzel szoros összefüggésben ugyanez szükséges a kulturális javak befogadása terén is: egyfelől a gyökök, a hazai és világirodalmi klasszikus értékek megismertetése és emlékezetes élménnyé avatása, másfelől az ezekre épülő magyar és világirodalmi modernitások iránti érdeklődés felkeltése. Erőltetni semmit sem szabad, mégis el kellene érni, hogy ne veszítsék el a gyerekek az örömszerző olvasás igényét a nemzeti klasszikusok iránt. A jelszó ez esetben szerintem az élményszerűség. Hogy saját tapasztalatot említsek, a múlt nyáron 13 éves – egyébként reál beállítottságú – fiúunokámmal úgy olvastuk el a Kőszívű ember fiait, hogy hol én olvastam fel neki egy fejezetet, hol ő magának olvasott, és menet közben folyamatosan megbeszéltük a történeteket. Megfelelő megközelítéssel ő is be tudta fogadni a regény mondanivalóját, sőt megérintette őt a regény emocionális és morális vonulata is: hogy mit jelent másokért, egy kisebb vagy nagyobb közösségért, a családjáért, a hazájáért tenni valamit, áldozatot vállalni. Nem könnyű, de én azt mondom, a kiskamasznak is át lehet adni Jókait, csak éppen úgy kell tálni, hogy a régi kor ne unalmasnak, hanem egy felfedezésekkel kecsegtető, izgalmas, új világnak tűnjék számára. Ne fanyalogjon tehát a pedagógus, hogy ezek az olvasmányok már korszerűtlenek, távol állnak a gyerekektől. Igenis meg kell velük ismertetni őket, mint ahogyan ókori görög drámákat vagy Shakespeare-t is olvastunk, pedig hol vannak már azok a konkrét fogalmak, méltóságok, amikről azokban szó van!

– Miért fontos egyáltalán, hogy a gyerekeknek is erős legyen a nemzettudatuk?

– A mai értékzavaros világban különösen fontos, hogy a gyerekeknek legyenek identitásbeli kötődései, beleértve a szűkebb és tágabb hazához való kötődést is. Fontos, hogy érezzék,

tartoznak valahová, hiszen aki tartozik valahová, az kevésbé lesz drogos vagy depressziós. Az identitástudat hozzátartozik az egészséges emberi személyiség szükségleteihez, épp ezért fontos, hogy az elsődleges és másodlagos szocializáció során minél több ilyen kötődést élhessen meg a gyerekek.

– Mi a helyzet a nemzeti szimbólumokkal? Melyek a legfontosabbak és mi a jelentőségük?

– A felmérések szerint abban megegyezés van, hogy a Himnusz és a piros-fehér-zöld zászló a legfontosabb nemzeti szimbólumunk. A határon túli magyarok körében általában a Szent Korona áll a harmadik helyen, az anyaországban pedig inkább a magyar címer. Szomorú, de tény, hogy a határon túli magyarokból a kisebbségi alávetettség elhamvasztotta a kokárda iránti kötődést (most van újjászületőben), a Nemzeti dalt ugyanakkor ők is fontosnak tartják. A nemzeti szimbólumokhoz egyébként a határon túli nemzettársaink szinte jobban ragaszkodnak, mint az anyaországiak.

– Milyen életkorban kell beszélni először a gyerekeknek arról, hogy miért tűzünk kokárdát, miért énekeliük a Himnuszt?

– Szerintem már óvodás korban, sőt otthon még előbb is érdemes szót ejteni erről, mert a hagyományokba bele kell, hogy nőjön a gyermek. Először nem is annyira beszélni kell, hanem tenni. Szerintem az óvodában elég az érzelmi ráhangolás, ott még nem kell elmagyarázni minden részletet, hiszen majd az iskolában a történelem- és magyartanárok (és remélhetőleg a többiek is) meg fogják tanítani. Azt viszont már kicsiként is lássa, hogy az épületre kitűzték a zászlót, vagy hogy az osztály falára kifüggesztették a címet. Ha tanítanék általános iskolában, biztosan bevinném a Képes Krónika másolatát, és megmutatnám a diákoknak, hogy már a középkori iniciálékban hogyan bukkannak fel mostani szimbólumaink részelemei, s hogy milyen régi történelmi örökségről van szó.

– Mi a véleménye a hon- és népismeret tantárgy bevezetéséről és a Határtalanul! programról, amelynek keretében külhoni magyar iskolákba látogathatnak el az általános és középiskolás diákok?

– Természetesen komoly identitásképző hatása van annak, hogy a gyerekeket elviszik határon túlra, és megismerkedhetnek az ott élő nemzettársaikkal, de az is fontos, hogy itthon is eljussanak a látnivalókhoz, nézzék meg például az egri várat, a debreceni Nagytemplomot, a Pannonhalmi Apátságot, hogy csak néhány példát említsek. Ne csak a „bulizás” és a lazítás legyen egy osztálykirándulás célja, hanem jelentsen tudatos, valódi ismerkedést a nemzeti hagyományt és értékeket megtestesítő helyekkel, épületekkel. Találkozzanak közvetlen közeli a történelmi emlékekkel, természeti szépségekkel, a regionális emberi alkotómunka eredményeivel, jelennel és múlttal, magyarán térképezzék fel az országot, jegyzeteljenek, majd valamilyen formában adjanak számot honismeretből! Amikor például én vittem a hallgatóimat kirándulni, bizonyos helyszíneken felolvastunk egy ahhoz a történelmi emlékhöz vagy tájegységhez tartozó verset, prózai szöveget, hogy összefüggésben, időbeli „hosszmetszetében” fogadják be a diákok a látnivalókat. Egy-egy kirándulás komoly anyagi vállalkozás a szülők részéről, és nagy munka a pedagógusnak, ezért valahol elvárható, hogy hasznosuljon is valami a befektetésekből!

KATONASULI

2005 óta működik a KatonaSuli program, azóta van lehetőség a Katonai alapismeretek érettségi tantárgy oktatására. **Vargha Tamással**, a Honvédelmi Minisztérium parlamenti államtitkárával beszélgettünk a program tapasztalatairól és eredményeiről.

– Milyen szándék vagy igény hívta életre a KatonaSuli programot?

– Az általános hadkötelezettség megtartása mellett a sorkatonai szolgálat felfüggesztésre került, így megszűnt az intézményes lehetősége a fiatalok honvédelmi nevelésének, katonai szolgálatra történő felkészítésének. A Magyar Honvédség önkéntes haderővé vált, de jó képességekkel rendelkező minőségi utánpótlásra továbbra is szükségünk van. A Honvédelmi Minisztérium 2005-ben elindított KatonaSuli programja a kezdeti időkben az utánpótlás biztosításának szándékával jött létre. Azóta a programban résztvevő iskolák diákjain, szüleiken és a pedagógusain keresztül tapasztalt, valós társadalmi igény alapján a program mára a hazafias, honvédelmi nevelés hatékony eszközévé alakult.

Vargha Tamás

– A program elsődleges célja tehát a katonai és honvédelmi ismeretek, ezen keresztül a katonai életpálya népszerűsítése?

– A fő célok között a honvédelmi ismeretek terjesztése, a hazafias, honvédelmi nevelés és a katonai pálya reális bemutatása szerepel. A tantárgyon keresztül a diákok megismerhetik a hazánkat fenyegető biztonságpolitikai kockázatokat, Magyarország honvédelmi rendszerének fontosabb elemeit, azok működését, az egyes állampolgár honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeit, megérthetik, hogy mit jelent napjainkban az egyén szintjén a hazafiság és a hazaszeretet. Továbbá a valóságnak megfelelő ismereteket, életszerű tapasztalatokat szerezhhetnek a szerződéses, a hivatásos és az önkéntes tartalékos katonák tevékenységéről, életéről, problémáiról és sikereiről, információkat kapnak a katonai pályákkal összefüggő továbbtanulás lehetőségeiről.

– Hogyan épül fel a program? Melyek a főbb elméleti és gyakorlati elemei?

– A honvédelmi nevelés nemcsak a tananyag elsajátítását jelenti, ennél sokkal átfogóbb nevelési feladat. Ennek megfelelően a programunk nemcsak az ismeretek átadására koncentrálna. A család által nyújtott erkölcsi nevelés erősítése is célja, emellett szeretné felhívni a fiatalok figyelmét az egészséges életmód, a sport és mozgás fontosságára is.

A tananyag elméleti és gyakorlati elemeinek elsajátítása érdekében a tanórákon aktív katonák is közreműködnek, ezen túlmenően elméleti, gyakorlati és katonai jellegű sportversenyeket, nyári táborokat, múzeumpedagógiai foglalkozásokat, különböző katonai, hadtörténelmi témájú előadásokat szervezünk a tanulóknak.

A pedagógusok munkáját a szakmai konferenciák mellett szakmai továbbképzések szervezésével segítjük.

– Milyen szervezetek vesznek részt a program koordinálásában?

– A program koordinálását a Honvédelmi Minisztérium társadalmi kapcsolatokért is felelős főosztálya végzi, az iskolák, a Honvéd Vezérkar és alárendelt katonai szervezeteinek aktív közreműködésével.

– Milyen típusú oktatási intézményeket és mely korosztályt kívánja megszólítani a program? Mindez hogyan épül be a hazai közoktatás rendszerébe?

– A programon belül a 7–8. osztályos diákok számára szakköri ajánlásokat tudunk nyújtani, a középiskolás évfolyamokon a Katonai alapismeretek mint választható érettségi tantárgy, míg a felsőoktatásban a Honvédelmi ismeretek, egy féléves, 3 kredit értékű tanegységként jelenti a program tantárgyi kereteit.

– Miért jó egy iskolának, ha részt vehet a programban?

– Úgy gondolom, mindenképpen pozitívan szélesíti az oktatás kínálatát egy iskola részéről. De főként a diákoknak, a következő felnövő generációknak adhatunk az életük minőségéhez, mind fizikai, mind pedig szellemi értelemben olyan pluszt, amivel életük során, függetlenül attól, hogy katonák lesznek, vagy sem, mindenképpen csak nyerhetnek, többek lehetnek általa. A katonai alapismeret választható közismereti érettségi tantárgy oktatása során, kihasználva a tantárgy nyújtotta kiváló lehetőségeket, tudatosan fejleszthető a nevelőmunka több területe (értelmi, érzelmi, erkölcsi, esztétikai, testi és honvédelmi nevelés). Így a tanulók fizikai-pszichikai edzettsége, stressztűrő képessége, egészségügyi állapota, fegyelme, érdeklődése is javul.

– Hány iskolát sikerült eddig bevonni? Az eddigi tapasztalatok és visszajelzések fényében hogyan alakulnak a kormányzat jövőbeli tervei?

– A 2012/2013-as tanévben 38 középiskolában és 9 felsőoktatási intézményben volt lehetősége a diákoknak a tantárgyakat választani. Érezhető többségben vannak a kelet-magyarországi iskolák, de a következő tanévtől a programhoz csatlakozó iskolákkal már minden megyében, és a főváros több kerületében (egyházi és világi iskolákban egyaránt) lesz lehetősége a diákoknak a programban részt venni.

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 21. § (1) j) bekezdése a Kormány feladatai közé sorolja a köz- és a felsőoktatás keretein belül a honvédelmi nevelés programjának végrehajtását, ennek megfelelően a tárca folyamatosan keresi azokat a lehetőségeket, melyeknek keretében a hazafias, honvédelmi nevelést az állampolgári ismeretek fontos területeként a minőségi oktatás részévé teheti.

PROGRAM

Összeállította: Rakovszky Andorás

Hazafias nevelés

– Ezek szerint elsősorban olyan diákok választják a tantárgyat, akik katonai pályára készülnek. Akiből végül mégsem lesz hivatásos katona, tudja-e kamatoztatni az élet más területein az itt megszerzett tudását?

– A tantárgyat választó diákok többségének határozott célja a katonai pálya választása, mi a céljaik elérésében segítjük őket a programon keresztül. A sikeres érettségi vizsga egyben előnyt

is jelent a katonai pályán továbbtanulóknak, ahol többszörös túljelentkezést tapasztalunk.

Az itt megszerzett tudás bármely más egyenruhás hivatás esetén is jól kamatoztatható, de ha csak a határozott fellépésre, vagy a problémamegoldó képességre, kitartásra épít valaki a polgári életben, az is már út a sikerhez.

Szabó Zoltán őrnagytól, a KatonaSuli program koordinátorától megtudtuk, hogy bármely fiatal számára hasznos lehet a képzés, amelyre valós társadalmi igény mutatkozik.

– Mi motivál egy mai diákot arra, hogy katonai alapismereteket tanuljon?

– A sorkatonaság felfüggesztése óta nem szerez ilyen jellegű tapasztalatot egy fiatal sem. Amelyik iskolában elindítjuk a programot, ott először az újdonság erejével hat, ezért sok a lelkes jelentkező. Később, mikor szembesülnek vele, hogy komoly tananyag is van, akkor kicsit visszaesik ugyan a lelkesedés, de alapvetően egy olyan tantárgyról beszélünk, ami érdekes, hiszen a való élet egy területéről szól, továbbá az elmélet mellett gyakorlati ismeretek is megjelennek benne, ami nem minden tantárgyra jellemző.

A tananyagon túl több rendezvény is kapcsolódik a programhoz, versenyeket, nyári táborozást is tartunk. Ilyenkor alkalma nyílik a fiataloknak, hogy belülről is megismerjenek egy lakatnyát, vagy a katonák életét, munkáját. A táborozáson a katonai napirend szerint vesznek részt a reggeli testedzéseken, a közös étkezéseken, a kiképzési foglalkozásokon, tehát néhány napot majdhogynem katonaként tudnak eltölteni. Nem tudok másik olyan szakmáról vagy hivatásról, amit a pályaválasztás előtt ilyen mélységben valóban ki lehet próbálni.

– Mit nyernek a diákok az elsajátított ismeretekkel?

– Ezeknek az ismereteknek a megszerzése azok számára is hasznos, akik csak a világról alkotott képüket szeretnék szélesíteni, mivel a tantárgy célja nem a diákok katonai kiképzése, azt továbbra is a katonai tanintézetek fogják megtenni. Itt az élet bármely területén hasznos, a katonai szakma részét képező, de a gyerekekre veszélyt nem jelentő tevékenységeket építettünk a tananyagba. A sorokozás, a tisztelgés, menetelés, vagy egy túra során a térképpel való tájékozódás érdekes részei a tananyagnak, ugyanakkor a közös végrehajtás, gyakorlás a közösség összetartozásának fontosságára, a közösen történő eredményes feladat végrehajtásra is tanít.

Ezért én úgy gondolom, az a legfontosabb, hogy ezzel a tantárggyal még egy lehetőséget, még egy „bizonyítványt” tudjunk adni a gyerek kezébe, amikor elhagyja az iskolát, ezért mindenképp hozzáteszünk valamit a neveléséhez.

– A bemutatkozó videón mosolygó lányokat is látni... A lányok hogyan bírják ezt a képzést, nem szenvednek hátrányt?

– Tudni kell, hogy a magyar honvédségben szolgáló hölgyek aránya is már a 20%-hoz közelít, igazából szinte bármelyik katonai beosztást is el tudják látni a hölgyek is, ha elvégzik hozzá a megfelelő, szükséges kiképzést. A középiskolásoknak azért még nem kell a katonának előírt követelményeknek megfelelni, viszont mindenkiben tudatosítjuk, hogy hol tart a fizikai felkészülésben, miben kell még fejlődni, vagy hogyan kell edzeni

a felvételre. A tapasztalatok szerint egyébként nagyon erős, ügyes lányok vesznek részt a programban, így csak a kitartásuk és az akarattuk szabhat határt számukra.

– Egy ilyen órát a tanteremben vagy a szabadban kell elképzelni?

– Is-is. A tananyag jelentős részét a tanteremben el lehet sajátítani, de a program több annál, minthogy egy tankönyvet kelljen feldolgozni. Az alaki ismeretek, vagy a térkép és tájoló használata gyakorlati feladatot jelent. Az elsősegélynyújtás szintén ilyen, de ezenkívül egyéb tevékenységek is kapcsolódnak a tárgyhöz, például a HM Hadtörténeti Intézetet és Múzeum meglátogatása. Az ide látogató diákoknak – nemcsak a programban résztvevő iskolákból – múzeumpedagógiai foglalkozásokat kínálunk. Ezek keretében a tananyag részét is képező haditechnikai eszközökkel ismerkedhetnek meg a diákok, ezeket kézbe lehet venni, szétszerelni, kipróbálni, mindezt persze pedagógusok irányításával.

– Nem féltő, hogy a tinédzsereket az erőszakra neveli egy, a fegyverekkel folyamatosan kapcsolatban lévő tantárgy?

– Egyrészt a tananyag semmiképp sem keverendő a fegyveres felkészítéssel, itt nem kell löni, vagy harcokot vezetni, azt majd később, ha már valakit felvette katonának, akkor fogja csak megtanulni. Másrészt sokkal veszélyesebb, ha ezek a tinédzserek informális vagy szélsőséges csoportokon, szervezeten keresztül szerzik meg ezeket az ismereteket. Itt rendezett keretek között, pedagógus végzettséggel rendelkező katonának, illetve nagy tapasztalattal rendelkező kiképzők foglalkoznak a gyerekekkel. A parancsnokok választják ki azokat a személyeket, akiknek felkészültsége, stílusa, hozzáállása alkalmas arra, hogy a gyerekekkel foglalkozzanak.

– Mi tart a program legnagyobb sikerének?

– Azt gondolom, hogy a siker mutatója a résztvevő iskolák és gyerekek számában mérhető le legjobban. Ugyanakkor nem csinálunk olyan kimutatást, hogy a résztvevő diákok közül hányan jelentkeznek katonának, hiszen nem ez a cél, hanem az, hogy minél több emberhez eljuttassuk ezeket az ismereteket, és ezt minőségi módon tegyük. A program működik, népszerű, a jövő tanévben várhatóan tízzel több iskolában fogjuk tudni elindítani, ezzel gyakorlatilag minden megyében lesz legalább egy iskola, ahol választani lehet a Katonai alapismeretek tantárgyat. Az is egyfajta siker, hogy a program már hosszabb ideje működik, ez is azt mutatja, hogy valós társadalmi igényen alapszik, mely önként választható elemekkel több szinten kínál lehetőséget a felnövekvő nemzedékeknek.

Szabó Zoltán

Bajtársiasság a tanteremben

*Nem a katonai pályára nevelés vagy a honvédség népszerűsítése az elsődleges célja a KatonaSuli programnak, sokkal inkább egy szellemiség, értékrend átadása, a megfelelő identitás kialakítása – mondta el lapunknak **Varga András**, a II. Rákóczi Ferenc Közgazdasági Szakközépiskola történelemtanára, egyben a katonai alapismeretek tantárgy témafelelős pedagógusa. Amint számos más helyen, úgy ebben a középiskolában is nagy népszerűségnek örvend a sportot, fegyelmet, konzervatív értékeket előtérbe helyező katonai alapismeretek, amelyek remekül integrálhatók más tantárgyak (történelem, földrajz, irodalom, fizika) is.*

Szunyogh Gábor

– **Az Önök iskolája mióta vesz részt a KatonaSuli programban?**

– A katonai alapismeretek tárgyat 2010-től fakultációban tanítjuk (hárman azóta le is érettségiztek belőle), jövő tanévben pedig négy éves képzés keretében katonasuli-osztály indul. Első két évben heti egy, a második két évben heti két órában tanulják majd a diákok kötelező jelleggel. A mindennapos, tehát heti öt óras testnevelésből is kettőt erre fordítunk.

– **Mi a célja ennek a tantárgynak?**

– Mindenekelőtt szeretném tisztázni, hogy mi nem katonákat képzünk, hanem egy olyan értékrendet képviselünk, amely ma már kiveszőben van a tanárok és a fiatalok között is. A katonai ismeretek csak eszközként szolgálnak arra, hogy ezt a konzervatív, hagyománytisztelő, nemzeti értékeket előtérbe helyező, nem nacionalista, de a múlthoz kötődő szellemiséget átadjuk. Emellett persze az is igaz, hogy a fiatalok nem találkoznak katonákkal, nem látnak egyenruhát, pedig a katonaság iránti vonzódásuk egyértelműen megvan.

– **Miért olyan fontos ez az értékrend?**

– Nagyon sok kutatásból az derül ki, hogy a diákok többsége az úgynevezett posztmaterális értékrendet követi: legelőször az autó, a lakás és egyéb anyagi javak állnak, míg a hagyományos értékek (család, közösség, szeretet, vallás, hazaszeretet) az utolsó helyre szorultak. Az individualizmus túlzottan hangsúlyossá vált, és eltűnt a tekintély tisztelete. A tanár-diák kapcsolatban is megrendültek az értékek, egyes tanárszemélyiségeknek még van tekintélyük, a többségnek sajnos azonban már nincs. A katonai értékrend és viselkedés éppen ezért lehet példaértékű. Akik ezt tanulják, azoknál látható a pozitív irányú változás. Csak egy példa: a katonasulis diákok az iskolai rendezvényeket végig tudják állni anélkül, hogy megszólalnának. Megvan bennük az önfegyelem, a késztetés. Az ő viselkedésük jó hatással van az osztályközösségre, a tanárookra is.

– **A katonai alapismereteknek milyen kapcsolódási pontjai vannak más tantárgyakkal?**

– Például a térképészet a földrajzhoz, az elsősegély-nyújtás a biológiához, az elméleti ismeretek a történelemhez, a katonai emlékeink (Balassi, Zrínyi, Batsányi) az irodalomhoz, a ballisztika, lövészet pedig a fizikához kapcsolódik.

– **Hogyan folyik az oktatás?**

– Az elméleti oktatás mellett sok nem iskolai programot építünk be a tanmenetbe. Például elmegyünk előadásokra,

barlangászni, túrázni, térképészeti gyakorlatra. A bajtársiasság az osztályteremben is megjelenik, nagy integráló erőt képezhet. Ahhoz, hogy mindez eredményesen működhessen, elengedhetetlenül szükséges a helyőrséggel való együttműködés. Az oktatás nálunk teljes egészében a Vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár együttműködésben zajlik (ebben három másik középiskola is részt vesz). Rájöttünk ugyanis, hogy egy középiskolai tanár – legyen bármilyen elhivatott is – nem képes a hagyományos eszközökkel megtartani a diákokat. A figyelem fenntartásához az is kell, hogy a diákok lássanak egyenruhát, fegyvert, technikát. El kell menni laktanyába, gyakorlatra, terepmunkára. A tankönyvben leírt katonai ismeretek döntő részét (együttműködés, kreativitás, problémamegoldás) az élet legtöbb területén fel tudják majd használni. Ez a tantárgy biztonságot ad az identitása kialakulásával küzdő korosztálynak, amelynek kevés kapaszkodója van: a szülői generáció ekkor már kisebb befolyással bír, az iskola sem mindig képes megszólítani őket a hagyományos eszközökkel, a kortárs csoport pedig nagy problémákat rejt magában. A katonai alapismeretek tantárgy akár egy másodlagos szocializációs lehetőség is lehet a számukra.

– **Hogyan fogadták a gyerekek a hivatásos katonákat?**

– Nagyon jól! Kun-Szabó István dandártábornok, a Budapest Helyőrség parancsnoka felkarolta az ügyet, Faludi Miklós fő-törzsszermesternek pedig a katonai alapismeretek középiskolai oktatása a legfőbb feladata a dandáron belül. A dandár megjelenik az iskolai ünnepségeken, a katonasuli szakasz nemrég alegységzászlót kapott, április közepén Király Béláról elnevezett különtermünk lesz.

– **A 90-es években mindenki igyekezett „megúszni” a sorkatonai szolgálatot, egészen addig, amíg fel nem függesztették azt. Ez változott valamit az utóbbi években?**

– A toborzás során nagy hangsúlyt fektet arra a Honvédelmi Minisztérium, hogy elsősorban hivatástudatból és ne egzisztenciális okokból jelentkezzenek a fiatalok. Bevezették az életpályamodellt, mindenfelé igyekeznek népszerűsíteni a katonai pályát, növelni a szakma presztízsét. Több nyelven beszélő, magasan képzett, alkalmazkodni, csapatban együtt dolgozni tudó, külföldi munkát bevállaló fiatalokat keresnek. A hozzánk érkező katonák tevékenyen részt vesznek az iskolai programokban, precízek, pontosak, felkészültek, azt a miliőt jelenítik meg, amelyet az ember elvár a katonaságtól. Motiváltak, lelkesek, így a nevelésben-oktatásban is fontos szerepet töltenek be.

A HONVÉDELMI TÁRCA ÖSZTÖNDÍJAI DIÁKOKNAK

Összeállította: Varga Stella

A Honvédelmi Minisztérium két ösztöndíjpályázatot is hirdet középiskolás diákok számára, így ösztönözve a fiatalokat arra, hogy nyitottabbá váljanak a honvédelmi tevékenységek iránt.

A Béri Balogh Ádám középiskolai ösztöndíj célja, hogy a tanulók érdeklődését a honvédelmi tevékenységek felé orientálja. A pályázatra olyan nappali tagozatos középiskolások jelentkezhetnek, akik tanulnak katonai alapismeretek tantárgyat, a tanulmányi eredményük 4,5-nél magasabb, példás magaviseletűek és testnevelésből legalább „jó” érdemjegyet szereztek. A nyertesek tíz hónapon át a köztisztviselői illetményalap 33 százalékának a személyijövedelemadó-előleggel növelt összegét kapják.

Mihalik Bianka immár másodszor nyerte el az ösztöndíjat, ő a várpalotai Faller Jenő Szakképző Iskola 11. évfolyamos diákja, kollégista, családja Pusztavámon lakik.

– Miért választottad a katonai szakterületet?

– Mindig is a fiús dolgok érdekelték és szerettem a kihívásokat. Bár van egy nővérem, de inkább fiúkkal barátkozom. Két hónapja kezdtem el boksizolni.

– A katonai alapismeretek fakultáción kell valamilyen plusz fizikai, erőnléti teljesítményt nyújtani?

– A belépéskor nem kellett, de itt már egészen más a testnevelésóra, mint az általános iskolában vagy a szakiskola többi szakterületén, az informatikusoknál, a kereskedelmiseknél. Több olyan feladatot kapunk, ami az állóképességünket erősíti, ilyen például a felülés, a fekvőtámasz. Két alkalommal is eltölthettem egy hetet Tatán a katonai táborban. Ott mindent megcsináltunk a gyakorlatban, amit addig tanultunk, ugyanazt az edzést kellett tel-

jesítenünk, mint a katonáknak. Ezenkívül alkalmazhattuk a túlélési technikákat, menedéket építettünk, megtanultunk tüzet csiholni és vizet nyerni. Kipróbálhattuk a harcjárműveket is.

– Melyek az elméleti oktatás legérdekesebb részei?

– Tanulunk tereptant, harcászatot, és megismerjük a NATO működését. A tanulás is jól megy, már kétszer kaptam jó teljesítményemért ajándékot a Bakony Harckiképző Központtól, és nagyon büszke vagyok, mert egy alkalommal a katonák előtt adták át a Honvédelmi Napon.

– Milyen területen szeretnél dolgozni?

– Repülni szeretnék, bár még utasszállítón sem ültem, álmom, hogy vadászpilóta legyek. Nem tudok róla, hogy nők szolgálhatnak-e vadászpilótán, de én azt tervezem, hogy Szolnokra, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Katonai Repülő Tanszékére jelentkezem. Ha sikerül a legjobbak között végezni, akkor Kanadában folytathatom tanulmányaimat. Viszont itthon szeretnék dolgozni, mert úgy gondolom, egy katona feladata az, hogy otthon védje a hazáját, igaz, misszióban, békefenntartóként is a hazámat szolgálom.

A Lippai Balázs esélyegyenlőséget elősegítő ösztöndíj elsősorban a hátrányos helyzetű, vagy magukat roma származásúnak valló tanulóknak kíván segítséget nyújtani. A 2012-ben indult programra olyan diákok, illetve felsőfokú intézmények hallgatói is jelentkezhetnek, akik a katonai alapismeretek szabadon választott érettségi tantárgyat tanulják, vagy felvették a honvédelmi ismeretek tantárgyat. Az ösztöndíjat 3,00 feletti tanulmányi eredményt elérő, jó magaviseletű tanuló nyerheti el féléves időtartamra. Az ösztöndíj havonta a kormánytisztviselői illetményalap 25 százalékának személyijövedelemadó-előleggel megnövelt összege.

Tóth Andrea Erzsébet harmadik alkalommal pályázott sikeresen. A talpraesett, kedves lány Baktalórántházán a Vay Ádám Gimnázium, Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium 12. osztályos tanulója, a gimnázium katonai alapismeretek fakultációjára jár.

– Még ma is felkapja a fejét az ember, ha azt hallja, hogy egy lány katonának készül. Mi motivált arra, hogy ezt a területet válaszd?

– Mindig is vonzott az egyenruha, talán azért, mert apukám önkéntes tűzoltó. Tehát nem véletlen, hogy ebbe az iskolába jelentkeztem. Demecseren

lakunk, onnan járok be minden nap. Egyébként az osztályban nem egyedül vagyok lány, heten vagyunk, és tizenhárom fiú tanul velünk.

– Belügyi-rendészeti fakultáció is van az iskolában, miért a katonai osztályba vágytál?

– Úgy tűnik, ezen a területen jobban el lehet helyezkedni. Én a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen szeretnék továbbtanulni, de ha az nem sikerül, szerződéses katonának állok. Ha valaki megfelel az ehhez szükséges feltételeknek, akkor öt évig biztos munkája van.

– Mivel foglalkoznál legszívesebben?

– Mentőtiszt vagy ápoló szeretnék lenni, mert a katonai feladatok mellett az egészségügy is érdekel.

– Gondolom, egy lánytól is elvárják, hogy sportos, jó erőben lévő legyen?

– Igen, a katonai alapismereteknek nem csak elméleti része van, minden második héten erőnléti felkészítés folyik. Egyébként pedig négy éve focizom.

– Egy katona a hazát védi. Belegondoltál abba, hogy ez a feladat mi mindent jelenthet a mindennapokban?

– Igen, sőt nagyon szívesen mennék külszolgálatra a békefenntartók közé.

– Harmadszor nyerted el az ösztöndíjat, szerinted miért?

– Az átlagom négyes feletti, és megfelelek az egyéb szempontoknak is: hátrányos helyzetű vagyok, nevelőszülőknél élek, talán ezért.

Érzelmi nevelés a számok világában

Logikus gondolkodás és matematika

Nagy-Baló András a Baár-Madas Református Gimnázium matematikatanára. Általános iskolástól a középiskolás korosztályig tanított gyerekeket, írt tankönyveket, a Bolyai Csapatversenyek főszervezője. Tanári munkája mellett részt vesz az oktatásszervezésben, így átfogó képe van a matematikaoktatás hazai helyzetéről. Őt kérdeztük a logikus gondolkodás és a matematika összefüggéseiről.

Gósi Lilla

– A matematikatanításban az ismereteken vagy a kompetencia fejlesztésén van a hangsúly?

– Szétválasztható a gyakorlat és az, ami célszerű lenne, a kompetenciák kialakítása. A gyerekeket arra kell nevelni, hogy elemezzenek, és ismerjék, mit-miért-hogyan érdemes tenni. Ez a gondolkodásmód átvihető az élet bármely területére. Hazánkban az 1920-as években még ténylegesen a gondolkodásra nevelés volt az általános, csak aztán jött a beszélykolás, a „receptek követése”. De Romániában, Lengyelországban, Németországban, Angliában is hasonló a tendencia. Ellenben a távol-keleten még a matematikai kompetenciákra koncentrálnak, Szingapúr, Kína és Korea továbbhaladt a „magyar úton”.

– A gyakorlati oktatásban hogyan érvényesül a gondolkodásra nevelés?

– A gyerekek ugyanúgy viszonyulnak bármihez, mint a felnőttek: ösztöni és értelmi hozzáállással. Az ösztöni résznél él bennük a vágy az öröm átélésére. Ha megvan a motiváció, a gyerek rácsodálkozik, élvezi, és odafigyel arra, amit felvetünk. Nagyon fontos a gondolkodás szabadsága. Ha ki van szabva egy út, az leblokkolja a gyereket és visszaszorítja a képességeit. Ahelyett, hogy „így kell”, a helyes hozzáállás: „így is lehet”. Egy várhoz feljuthatunk a szerpentinén, a gyalogösvényen vagy a bozótok kerülgetésével, a lényeg, hogy mindegyik út a csúcson lévő várhoz vezet.

– Ez milyen konkrét módszerekben tud megnyilvánulni?

– Én évtizedek óta egy népdal elénekeltetésével kezdem az órát, így már az elején megalapozzuk a jókedvet. Amikor áttérek az új témára, egy olyan figyelemfelkeltő feladatot veszek elő, ami látszólag a tananyagtól távol esik. „Kicsi indián és nagy indián ülnek a kerítésen. Azt mondja a nagy indián a kicsinek: Te a fiam vagy, de én nem vagyok az apád. Akkor kije?” Ez megdöbbeníti a gyerekeket, találgatnak, és a végén rácsodálkoznak: „Jé, az édesanyja, erre én is rájöhettem volna...” A jó helyzet megteremtésén és a megfelelő problémaválasztáson kívül az is lényeges, hogy a teremben ne a tanár egója, fizikuma, hanem a szellemisége érvényesüljön. Így a gyerek képes lesz a gondolatokra koncentrálni és kizárni minden mellékes körülményt, élvezni tudja a logikai összefüggések vizsgálatát és meglátni bennük a szépséget.

– Mit javasol a pedagógusoknak a matematikai kompetencia fejlesztésére?

– Hogy alkalmazzák a gondolkodási módszereket visszatérően és használjanak analógiákat. Valamint osztálytól függően más-hogy közelítsék a problémákat a gyerekekhez, hiszen az adott csoport összetételétől függ, hogy milyen az érzékenységük bizonyos kérdésekre. A gyerekek személyisége és tapasztalatai, hogy játszottak-e kiskorukban építőkockával, milyen fejlett a térképészetük – ez mind szerepet játszik.

– A szülő hogyan tudja a logikus gondolkodást a hétköznapi életbe beépíteni?

– Ismét a szabadság megadásával. Azzal, hogy így is lehet csinálni, de nem így kell csinálni. A gyerek kielemez egy lehetőséget, majd kiválasztja a megfelelőt, és nem csak a matematikára vonatkozóan. Ha a döntési szabadsága a családban biztosított, az átmegy a tanulásba is.

– Mikor érdemes elkezdni a fejlesztést? Melyik korban mit ajánl?

– Építőkockákkal játszani már óvodás kortól, falapokból síkidomokat kirakni (tangram) már nyolcéves kortól lehet. A bűvös kockát is elkezdhetik hamarabb, de erre érdemes később is visszatérni. A sakkozás kiskortól arra nevel, hogy előrelátóan gondolkodj, lásd, hogy a negyedik-ötödik lépésben miként hasznosul a mostani döntésed. Vége-hossza nincs a lehetőségeknek.

– Melyek a magyar matematikatanítás vívmányai?

– Kevés olyan nemzet van, amelynek a matematikai kultúrája egyáltalán megközelíti a miénket. Egy nemzet húzóereje az elitjében van, és hogy egy országban az elitképzés mennyire magas szintű, a Nemzetközi Diákolimpiák mérik. A Nemzetközi Matematikai Diákolimpián Magyarország harminc éven át folyamatosan az első-második helyen állt, de tavaly már a dobogó közelében se jártunk. Szerencsére vívmányként megjelentek a matematikát népszerűsítő tanulmányi versenyek, például a Zrínyi Ilona Matematikaverseny. Itt rövid időn belül kell sok feladatot megoldani, ami a mostani felgyorsuló világban jól megy annak, akinek gyors a reagálóképessége. 2004-ben indítottuk el a Bolyai Csapatversenyeket, amelyek mára tömegessé váltak, a résztvevők száma meghaladja a több tízezret. Ez a verseny a világon egyedülálló kezdeményezés az együttműködés képességének fejlesztésében. Sikerének a kulcsa, hogy középpontjában az érzelmi nevelés mellett az érzelmi nevelés áll. A csapatmunka során a közös siker nagyobb öröm, míg a sikertelenség nem olyan nagy kudarc, mint egy egyéni versenyen. Ha egy csapatverseny

nem sikerül, nem „én rontottam el”, így nem akkora a teher, tehát a gyerekek felszabadultabban tudnak gondolkodni.

– **Rendszeresség, feladattípusok vagy mennyiség – melyik a fontosabb?**

– Mindegyik fontos, de a mennyiség csak addig, amíg megismerik és elsajátítják az alapismereteket, ezután tovább kell lépni. Ha három tanóra alatt például megtanulják a logaritmusokat, lehet elkezdni a következő témát. Viszont, ha a tanmenetben le van írva, hogy a logaritmusokra hat órát kell szánni, majd összefoglalás, ellenőrzés következik, a nagyobb ütemben haladó csoporttal a hamarabbi továbblépést nem minden pedagógus meri megtenni. Pedig ha túl sokat foglalkozunk egy témával, az una-

lomhoz vezethet, a gyerek elveszíti az érdeklődését. A megfelelő döntés meghozásához helyesen kell felmérni, mennyi idő elég, ehhez pedig bátorság, illetve a tananyag és a módszerek teljes birtoklása szükséges.

– **Ön szerint hogyan lehetne kompetenciaközpontúvá tenni a matematikaoktatást?**

– Elengedhetetlen, hogy komoly összeget fordítsanak a pedagógusképzésre, és akkor van remény, hogy tíz év múlva olyan pedagógusok lesznek a katedrán, akik nem csak a tananyagot birtokolják, hanem a módszereket is, és minden olyan eszközzel rendelkeznek, amivel magas szintre tudják képezni a jövő nemzedékét.

A valószínűesszámítás fogalmainak szemléltetése számítógépes szimulációval

Vetier András BME, Matematika Intézet, Sztochasztika Tanszék

Ebben a cikkben egy olyan lehetőségre szeretném felhívni a valószínűesszámítást oktató kollégák figyelmét, melynek segítségével a véletlen törvényszerűségeit életre kelthetik, megjeleníthetik a diákok számára, és ezzel segíthetik őket a valószínűesszámítás fogalmainak megértésében.

A matematika tanulásakor mindnyájunk természetes igénye, hogy értsük, lássuk a fogalmak hétköznapi jelentését. Fontos, hogy a fogalmak hétköznapi jelentésével kapcsolatban előzetes tapasztalatunk legyen. Például már kisgyerekként az autóban ülve megismerjük, mit jelent a sebesség: „Tegnap az országúton Apu 100-zal vezetett!”

Így aztán, amikor a gimnáziumban vagy az egyetemen a függvények deriváltjáról tanulunk, nagy segítség az absztrakt matematikai fogalom megértésében, ha a tanár elmagyarázza, hogy a sebesség nem más, mint az út-idő függvény deriváltja. – Ez az igény a valószínűesszámítás fogalmainak tanulásakor fokozottan fellép.

A véletlen törvényszerűségeinek a meg tapasztalásához azonban a kísérletek sokszori elvégzése szükséges. Az is fontos, hogy a kísérletek sokszori végrehajtása is ismételhető legyen – mintha valaki nem csak egyetlen napon dobna fel ezerszer egy szabályos dobókockát, hanem több napon át, és minden nap megfigyelné, mondjuk azt, hogy az ezer dobás hányad része lett 6-os.

Sok kísérlet többszöri elvégzése természetesen mindenféle akadályokba ütközik. Ezért a tapasztalatok hiányát az elmélet tanulásakor kell pótolni.

Sok időt igényelne, bizonyos esetekben pedig megvalósíthatatlan is lenne, és a diákoknak nem is lenne kedve ahhoz, hogy mindenféle jelenségekre sok kísérletet többször is elvégezzenek, például a dobókockát több alkalommal is sokszor – mondjuk ezerszer – feldobják.

A véletlen törvényszerűségeinek meg tapasztalását lehetővé tehetjük **számítógépes szimulációkkal**, például az Excel segítségével. Ezer cellába, mondjuk a B1,...,B1000 cellákba, a

RANDBETWEEN(1 ; 6)

utasítást bevinni igazán nem nagy fáradság. A

DARABTELI(B1:B1000 ; 6)
[angolul: **COUNTIF(B1:B1000 ; 6)**]

utasítással megszámlolhatjuk, hogy hány cellában van 6-os, a kísérletek számával osztva pedig kijön a 6-os relatív gyakorisága. Erről a relatív gyakoriság értékről néhány kattintással ábrát is készíthetünk. **A sok (itt most ezer) kísérletet az F9 billentyűt nyomkodva többször is megismételhetjük**, és láthatjuk, hogy a 6-os relatív gyakorisága az $1/6 = 0,167$ érték körül ingadozik.

Ha a relatív gyakoriságot ezernél több kísérletből számoljuk ki, akkor azt is meg tapasztalhatjuk, hogy az $1/6 = 0,167$ érték körüli ingadozás mértéke kisebb lesz: az ingadozás kb. a harmadára csökken, ha a kísérletek számát ezerről tízezerre növeljük.

A relatív gyakoriságnak a valószínűség körüli fentebb vázolt ingadozásáról mutatok két szimulációs Excel fájlt (és aztán még több másikat) a <http://www.math.bme.hu/~vetier/szimulaciok/index.html> honlapcímen.

Abban bízom, hogy **ha kellő figyelemmel tanulmányozzák a honlapon található Excel fájlokat, akkor ötleteket tudnak belőlük meríteni, hogy aztán a szimuláció lehetőségével maguk is élni tudjanak**. Szívesen segítek, ha megkeresnek elektronikus levélben a vetier@math.bme.hu címen. A levél tárgya legyen: „Szimulációk”.

Megjegyzés:

Az, hogy az Excel nyelve magyar vagy angol, hogy tizedesvesszőt vagy tizedespontot, illetve hogy egy függvény argumentumainak elválasztásakor vesszőt vagy pontosvesszőt használ, az Excel beállításától függ. A honlapomról lehívott fájlok az Ön gépének beállítása szerint fognak megnyílni.

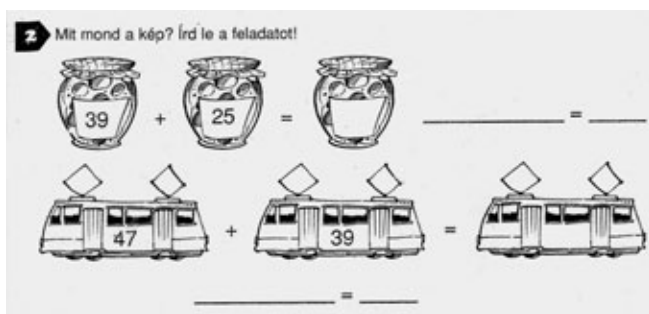
Készségfejlesztés – hétköznapi eszközökkel

Oravecz Márta

A matematika tanításával foglalkozó szakemberek, a tanítók többsége örömmel üdvözlö a kerettanterv által hangsúlyossá emelt gondolatot, hogy a műveltségi területek kiemelt közös tanulási módszerei között szerepel a **tevékenykedtetés** középpontba állítása; a tanulás folyamatában való aktív, cselekvő részvétel, az öntevékenység és a kreativitás biztosítása.

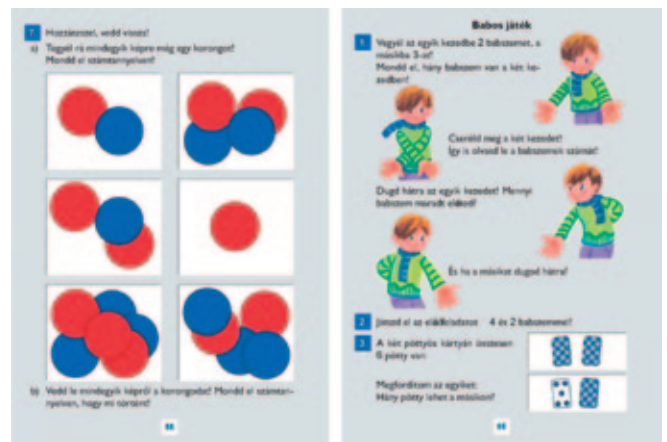
„Az alsó tagozaton, a matematikai fogalmak építésének kezdeti szakaszában a tanulói tevékenységeknek kettős szerepe van. A matematika tanulásának is a saját, cselekvő tapasztalatszerzésből kiinduló induktív megismerés az alapja. Ezért a manuális, tárgyi tevékenységek szükségesek a fogalmak kellően változatos, gazdag, konkrét tartalmának megismeréséhez. Másrészt ezek a tevékenységek válnak belsővé, gondolatívá, azaz ezek képezik a gondolkodási tevékenységek alapját is.” (Helyi tanterv ajánlás a Matematika tantárgyhoz az általános iskolák 1–4. évfolyama számára – C. Neményi Eszter)

A személyes, cselekvő tapasztalatszerzéshez eszközökre van szükség. Ezek egy része a gyerekek saját teste (az általa létrehozott mozgás, a hozzá vagy vele való viszonyítás, az ujjai stb.), a természetes környezetük tárgyai (zsinegek, szívószálak, gombok, dobozok, kupakok stb.) és az oktatás által létrehozott tantárgyi eszközök (színes rúd, logikai készlet stb.). Sajnos rohanó világunkban nagy teret nyert a szinte kizárólagosan programozott feladatlapokon való munkáltatás, a gyakorló füzetek kiszíneztetése, kitölttetése, amik legtöbbször valamiféle hamis illúzióval tálalva kerülnek a gyerekek elé (halak pikkelyére, hernyók szelvényére írt számok... Micimackó adja a feladatot... gépbe dobott szőlő, ami almára változik, amikor kijön a gépből stb.) Sajnos ilyen esetekben még keverednek is a tárgyi valóság ábrázolása és a matematikai jelek, ami szakmailag pontatlan, hibás.

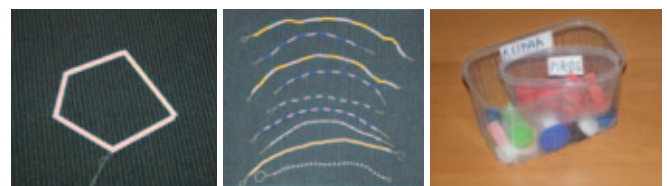
A valódi tevékenységet nélkülöző módszer, taneszköz gyakori igéi: *kösd össze, színezd ki, írd be, számítsd ki, oldd meg, gyakorold...*

A cselekvő tapasztalatszerzéssel történő tanítás, taneszköz gyakori igéi: *taposolj, dobbants, lépj, építs, rakd ki, tedd rá, mérd össze, keress, játssz el...*

A 60-as években egy ország csodálta Öveges József professzort, ahogy a televízió képernyőjén keresztül egyszerű, hétköznapi tárgyak segítségével tette szerethetővé, ezáltal érthetővé a fizika tantárgyat.

Miért ne követhetnénk az ő módszerét, szemléletét, amikor kisgyerekeket akarunk elindítani a matematika tudományának felfedeztetésében?

Sokszög előállítás
fonalból, szívószálból
1. osztály

Gyűjtés a 100-ról
gyöngyfűzéssel vala-
hányasával (osztható-
ság) 2. osztály

Válogatás átlátszó
dobozokba (halmazok)
2. osztály

Sorozat leolvasása papírtérítő darabról – húsvéti nyuszik 1. osztály

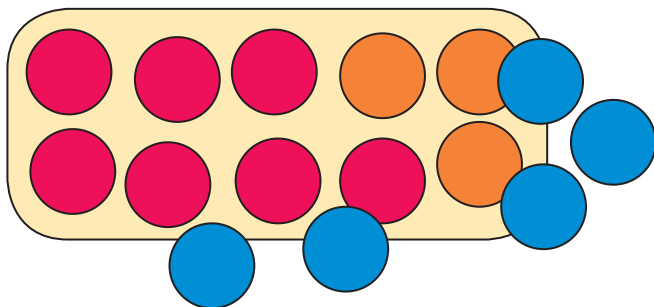
Minden kis első osztályos látott már a családi háztartásban tojástartókat, így a valóságból merítve játszhatják el a számolási eljárások kialakításához alkalmas tevékenységeket. Először érdemes közösen háztartási tojástartóval és tojással dolgozni (le-

het ez kifújtt tojás, műanyag játékttojás, de akár a kindertojásban található műanyag doboz is). Amikor már önállóan tevékenykednek a gyerekek, kaphatnak papírból készült „tojástartót” és korongokat, amivel a kirakásokat végezhetik.

Például:

- Sütés után 5 tojást visszatettem a hűtőszekrénybe. A tojástartóban 7 tojás volt már, az üres helyre betettem a 3 tojást, a többi a doboz mellé tettem. Számtannyelven így mondhatom: $7+5=7+3+2=12$

A 10-es átlépéssel történő összeadás 10-re pótlásos módszerének több esetét is érdemes végigjátszani.

$$8+6=8+2+4;$$

$$6+5=6+4+1;$$

$$7+7=7+3+4;$$

.

.

.

$$9+5=9+1+4$$

Ez utóbbit úgy is el lehet képzelni, hogy a teli dobozhoz adok 5-öt, de egyet visszaveszek: $10+5-1$

Vagy:

- Volt 13 tojás a hűtőmben. Kért a szomszéd 9 tojást. Odaadtam egy egész dobozt, ő visszaadott 1 darab tojást.

$$\text{Számtannyelven: } 13-9=13-10+1=4$$

Az ilyen eseteket párokban játsszák el a gyerekek!

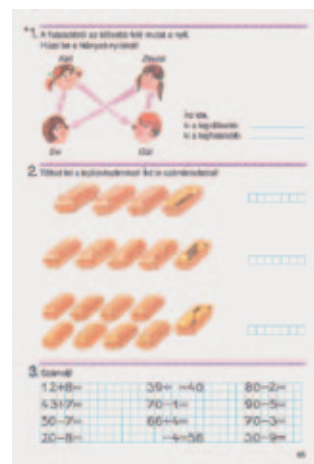
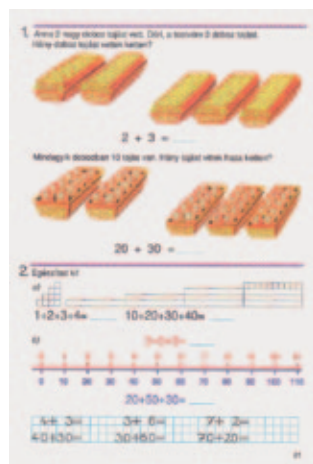
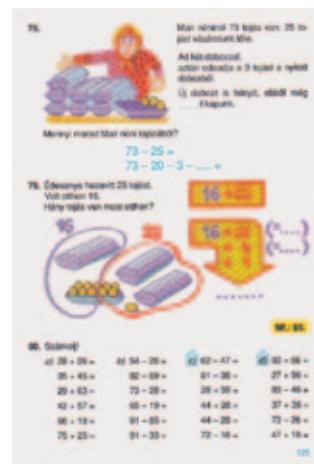
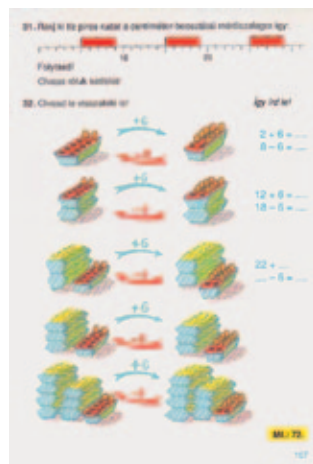
Természetesen a 8 elvétele is hasonló számolási eljárás; az eszköz segítségével sokszor a gyerekek maguk találják ki az előzőhöz hasonló menetet.

Vagy:

- A kamrában egy teli doboz tojásom van. Mellette még 5 tojás. 9 (8) tojásból fogok sütni. Kiveszem a dobozt és 1 (2) tojást visszateszek a kamrába.

$$\text{Számtannyelven: } 15-9=15-10+1=6; (15-8=15-10+2=7)$$

Második osztályban is hasznunkra lehetnek a tojástartók és tojások. Például a százás számkörben végzett összeadás-kivonás lépéseinek felépítésében, a számolási eljárások kialakításában, az ötös, tízes, hármas, hatos szorzó- és bennfoglaló táblák, részekre osztási esetek feldolgozása során.

A hatos dobozokban 3+3 alakban rendezett tojásokról a hármas és a hatos szorzási, bennfoglalási, részekre osztási esetek és a köztük levő összefüggések jól leolvashatók, értelmezhetők. Például: A **6 négyszerese** ugyanannyi, mint a **3 nyolcszorosa...**, 24-ben a **6 négyszer**, a **3 nyolcszor** van meg..., a 24 hatoda **nég**y, harmada **nyolc** stb.

A felsorolt példákon kívül bizonyára minden tanító talál még lehetőséget ennek az egyszerű eszköznek a hasznosítására.

Ne felejtsük, a manuális, tárgyi tevékenységek nem öncélúak! A fogalmak, a gondolkodási műveletek, gondolati tevékenységek kialakításában van kulcsszerepük. A mozgás, cselekvés gondolatává, képpé formálódik a fejükben.

És persze, nemcsak a tojástartóval...

Sok múlik a tanítón, tőle függ, hogy a kisiskolás gyermekek milyen viszonyba kerülnek a tanulással, hogyan jutnak az ismeretek birtokába, mire lesznek majd képesek.

S képesek csak képek által lesznek.

Miért sakkozzunk az iskolában?

Mint a sakkoktatás képességfejlesztő hatásainak kutatóját, engem is nagy örömmel töltött el az a hír, hogy a sakk választható tantárgyként bekerülhet az oktatásba és iskolai keretek között is tanítható lesz.

Dúró Zsuzsa

A FIGYELEM KÖZÉPPONTJÁBAN

Az utóbbi években minden eddiginél nagyobb minőségi ugrás tanúi lehetünk a sakk emberformáló hatásai tekintetében, közelebbről a szellemi torna neveléslélektani, pedagógiai kiaknázásában. Országok tucatjainak iskoláiba vezették be fakultatív tantárgyként a sakkot, de az óvodai nevelésben, sőt, a felsőoktatásban is rohamosan szaporodnak az ilyen tárgyú képesség- és személyiségfejlesztő kísérletek. Az Egyesült Államokban iskolák százai kapcsolódtak be abba a programba, amelynek célja szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek kulturális felzárkóztatása, vagyis értékes, önmegvalósításra alkalmas szellemi vetélkedés kínálása a kábítószer és a bűnözés csábításával szemben.

Egyre több olyan szakmai közlemény jelenik meg – döntő részt külföldön –, amelyek a sakkban rejlő tudományos, kulturális és szociális értékeket taglalják, és szemléltetést terebélyesedik a sakk és az egyes tudományágak (így a művelődéstörténet, a régészet, a lélektan, a neveléstudomány, a filozófia, a művészet-történet, az informatika) sokrétű kapcsolatait összefoglaló és rendszerező ismeretág. Saját szakmai orgánumaikban elemzik a hozzáértők több mint egy évezred olyan szépirodalmi és képzőművészeti alkotásait, zeneműveit, filmjeit és színdarabjait, amelyeket a sakk ihletett, de legalábbis sok bennük a sakkmotívum.

SPORT, JÁTÉK, MŰVÉSZET ÉS TUDOMÁNY

A sakk sport, játék, művészet és tudomány egyszerre. Sport, szellemi sport, mert versenyszerűen űzhető. Játék, mert szórakoztató és amatőrök is játszhatják. Magyarországon a sakkozók 95%-a úji szórakozásként és csak 5%-uk foglalkozik a sakkal „hivatásszerűen”. Művészet, mert esztétikai élményt nyújt. A sakban harmónia, szimmetria van a geometriai formák ismétlődése okán. Így vizuális élményt is nyújt. Nem feledkezhetünk meg a sakk egyedülállóan sokszínű kultúrtörténeti háttéréről sem. És tudomány is, jelenleg még alkalmazott tudomány. Önálló tudományként a képességfejlesztés területén lehet jelentősége.

Az iskolai sakkoktatás népszerűsége részint annak köszönhető, hogy a szakemberek felismerték a benne rejlő képességfejlesztő lehetőségeket. Jelentősen javul a diákok rendszerfelismerő képessége, valamint a többirányú gondolkodás és a logikus gondolkodás iránti érzékenysége. A sakkórákra járó diákoknak még az olvasási eredményei is jobbak a többiekénél. A sakkozó gyerekek szocializációs képességei is fejlettebbek másokénál. Észrevehető ez abból, milyen a viszonyuk a nézőkkel egy sakkversenyen, vagy a partnerükkel, főként ha náluk jóval idősebb ellenfelet győznek le. Mindezek miatt rendkívül fontosnak

tartom, hogy a sakkoktatás már az általános iskola első éveitől kezdve képezze részét a tananyagnak.

HATÁSVIZSGÁLAT

A sakk képességfejlesztő hatásait néhányan már vizsgálták, főleg a 10–14 éves korosztály esetében. Ennél fiatalabb korosztályt azonban még senki sem vizsgált ebben a témakörben. Éveken át nagyon sok alkalommal magam is részt vettem gyermekek számára tartott edzéseken. Már az első ilyen látogatásomkor – egy nagyobb gyermekversenyen – lenyűgözött a táblák fölé hajló apróságok százainak látványa. Gondolkodóba ejtett, hogy mi lehet a titka annak a különleges valaminek, amely órákig csendre és viszonylagos mozdulatlanságra bír olyan gyerekeket, akiknél életkori sajátosság a fokozott kommunikációigény és mozgékonyág. Ezért kutatásba kezdtem, melynek tárgyául a legkisebbek: az óvodás és kisiskolás sakkozó gyermekek képességeinek fejlődését választottam.

Hipotézisem szerint a sakkozással rendszeresen foglalkozó gyerekek képességeinek fejlődésére kedvező hatást gyakorol a szellemi sport űzése, és ez a pozitív hatás transzfer, vagyis több tanulási területen megmutatkozik. Kutatásom – melynek magyar előzménye nincs – eredményei alapján elmondható, és az ország különböző térségeiben vizsgált 250 sakkozó gyermek értékeit szintén 250 nem sakkozó gyermek (kontrollcsoport) értékeivel összehasonlítva egyértelműen megállapítható, hogy a kreativitás, a feladat iránti elkötelezettség (motiváció), valamint az intellektuális képességek fejlődésére kedvező hatással van már a heti 1-2 alkalommal játszott sakk is.

A vizsgált sakkozó és sakkal nem foglalkozó gyerekcsoportok teljesítménymutatóinak és magatartásjegyeinek számszerűsített és személyes megfigyelésekkel kiegészített összehasonlításából vontam le következtetéseimet a sakk iskolai tanításának hasznosságára vonatkozólag. Kutatásaim bizonyítják, hogy a sakk oktatása a gyerekek tanulmányi eredményeire is pozitív hatással van.

MEGÁLLAPÍTÁSOK

Elsődleges megállapításom, hogy a sakkjáték tanulása-gyakorlása kedvező hatást fejt ki a gyermek egész intellektuális fejlődésére.

A sakk:

- becsületességre,
- a következmények vállalására,
- önuralomra,

- helyzetértékelésre,
- gyors megítélésre és döntésre,
- felelősségérzetre,
- versenyszellemre,
- a versenytárs tiszteletére,
- kitartásra,
- önbizalomra,
- a kudarcok elviselésére,
- lényeglátásra,
- barátságra,
- rendszeres és pontos munkavégzésre,
- fegyelmezett viselkedésre,
- a szabályok, normák és törvények tiszteletben tartására stb. nevel.

Továbbá fejleszti:

- az analízis és szintetizáló képességet,
- az emlékezőtehetséget,
- az elvont (absztrakt) és logikus gondolkodást,
- a megosztott figyelem képességét,
- a produktív képzetet,
- az összefüggések felismerésének képességét,
- a gondolkodás divergens (széttartó, több megoldást nyújtó) jellegét,
- az összpontosítás képességét,
- a kreativitást,
- az elvonatkoztatási és általánosítási képességet,
- a problémaérzékenységet,
- a kombinatív képességet,
- a módszeres és hatékony gondolkodást,
- a tanulási képességet stb.

Emellett a sakk megtanít arra, hogy:

- tanulás nélkül nem lehet fejlődni,
- az ellenfelet nem szabad lebecsülni,
- nehéz vagy kritikus helyzetekből is ki lehet jutni,
- egyes probléma-szituációkra számos megoldást lehet találni,
- nem szabad a harcot az első sikertelenségnél feladni,
- a problémamegoldást ismételtén újra kell kezdeni,
- a vereséget is el kell viselni,
- a szabályokat kötelező módon be kell tartani stb.

SAKKOKTATÁS

Hazánkban eddig nem volt egységes óvodai, iskolai sakkoktató rendszer lefektetve. Intézményesített formában csak nagyon kevés helyen oktatták a sakkot. Kísérleti jelleggel néhány iskolában megpróbálták órarendbe beiktatva oktatni, de rövid idő után ezek a próbálkozások gyakran megszűntek. A sakkoktatás két módon történt. Az óvodákban (országos szinten csupán néhány tucat helyszínen) fakultatív módon, külsős sakkedzők által bérelt helyiségekben, legtöbbször az óvodai foglalkozásoktól függetlenül oktatják a gyermekeket. Ugyanez a módszer megtalálható az iskolákban is sakkkört szinten. Művelődési házakban, klubokban is vannak sakk-szakkörök. A fenti esetek egy részében hivatásos edzők, más részükben amatőr felnőttek oktatják a kis tanulókat és próbálják meg velük megismertetni a játék szépségét.

A másik mód eddig a „hivatásos” oktatás volt. Sportegyesületek működtetnek sakk-szakosztályaik keretében gyermek és ifjúsági csoportokat. Ezeket edzői végzettséggel rendelkező, az utánpótlás kinevelésén fáradozó oktatók vezetik. Ezen képzések célja kifejezetten profi versenyzők kinevelése. Mivel hazánkban eddig nem volt egységes lefektetett módszer a gyerekek tanítására, a sakkoktatók és -edzők saját tapasztalataik alapján, valamint mindig az adott csoport összetételének megfelelően, szinte gyerekenként személyre szabottan állították össze a tananyagot.

Kutatásom során nagyon sok edzővel konzultáltam, s ezen konzultációkon szerzett ismeretek alapján, az edzés módszerekben található átfedések, hasonlóságok összevetésével a következő eredményre jutottam: a kezdő gyermekek oktatásánál a tananyag lényegileg adott, a játék alapismereteinek elsajátításában kialakult tematikák nagyrészt hasonlóak. A figurák lépésmódja, a játék szabályai, a játékosok viselkedése a játszma során, képezik az alapismereteket. Ezt követi a versenyzéssel kialakuló önfegyelem és az összpontosítás képességének trenírozása.

KISGYERMEKEK

Az óvodás- és kisiskoláskorú gyerekek gondolkodásmódja érzelmekben gazdag, így a hozzájuk legközelebb álló nyelv a mesék és versek világa. Ennek figyelembevételével a tananyag összeállításánál az a cél, hogy rendhagyó formában, a versek, a mesék nyelvénél segítségével próbáljuk a sakkjáték alapismereteinek elsajátítását megoldani.

Mivel rendkívül sok pszichikus funkció fejlesztését szolgálja (pl. figyelem-koncentráció), az óvodai sakkozás az iskola-előkészítést is remekül segíti. Az iskolai követelmények, a figyelmesség, önkontroll, a fegyelem, a szervezethez való megszokása stb. nagy nehézségeket okozhat az első osztályosoknak. Ezért is nagy jelentőségű, hogy az óvoda nagycsoportjában történő sakkozással könnyíteni lehet ezen nehézségek megoldásán. A játékos tevékenység ugyanis erőteljesen gyorsítja a pszichikai és akarat folyamatok fejlődését és fejleszti azt a képességet, hogy az órákon elhangzottakat a gyerekek feldolgozza. A játékban szerzett tapasztalatok segítségével könnyebben meg lehet érteni másokat, könnyebben lehet előrevetíteni leendő cselekedeteinket – több lépéssel előre gondolkodás –, valamint számot vetni tetteink következményeivel.

SIKER ÉS KUDARC

Fontos személyiségfejlődésbeli kérdés, hogy a gyermek hogyan viseli el a kudarcot, vagy éppen a sikert. Sakkozás közben ezt is megfigyelhetjük, illetve a játék segítségével fejleszthetjük ezen képességeket. Ez az a tevékenység, amelyben nem csupán a kortárs csoporttal játszhat a gyermek, hanem kortól függetlenül bárkivel (nagy szülő-unoka vetélkedők), és ez a minta rendkívül erős személyiségfejlesztő, nevelő hatású.

Mindezen hatások és kutatásaim eredményei alapján javasolhatom, hogy minden intézmény bátran kezdjen bele a sakk oktatásába. A siker nem sokáig fog várni magára, hamarosan megmutatkozik a gyerekek iskolai teljesítményében is.

H2O Program – a tehetséggondozás módszertana

*Egy program, melynek segítségével minden általános iskolás gyerek a képességeihez mért legmagasabb eredményt tudja elérni és esélyegyenlőséget teremt a tanulók között. Egy módszertan, mellyel a hátrányos helyzetű tanulók felzárkózhatnak társaikhoz és a tehetséges fiatalokat is fejleszt. A H2O Program működésébe **Rácz Tünde Fatima** kulturális antropológus és programvezető avat be minket.*

Kuslits Szonja

– A H2O Programot jelenleg tíz általános iskolában alkalmazzák országsszerte. Honnan indult ez a fajta oktatási módszer?

– A H2O Program fő elemét, a Komplex Instrukciós Programot (KIP) a Stanford Egyetemen fejlesztették ki a bevándorló, főleg a spanyol anyanyelvű gyerekek felzárkóztatására. A Borsod megyei hejőkeresztúri általános iskola vezetője, K. Dr. Nagy Emese és tantestülete saját innovációval egészítette ki azt. Így indították el 2001-ben a KIP-módszer alkalmazását, negyvenöt perces tanítási órákhoz igazítva.

– Kezdetben tehát kizárólag a hejőkeresztúri általános iskolában oktatták ilyen módszerrel a gyerekeket. Hogyan jött létre az országos program?

– A Gábor Dénes-díjasok Klubja egy jótékonyági akciót kezdeményezett, melynek célja volt, hogy a klubtagok támogatást nyújtsanak a hátrányos helyzetű gyerekek számára. A hejőkeresztúri iskolában 2001-óta sikeresen alkalmazott technikát szerették volna elterjeszteni. A 2009 óta működő H2O Program a heterogén tanulói csoport együttnevelését valósítja meg, teret engedve a kulturális és szociokulturális különbözőségek miatt hátránnyal indulók számára, egyenlő hozzáférést biztosítva a tananyaghoz.

– A program négy módszertani elemre épül. Melyek ezek, és mi a céljuk?

– A H2O fő eleme a Komplex Instrukciós Program, melynek legfőbb eleme a csoporton belüli státuszkezelés. A státuszkiegénylítés hatására a tananyaghoz való egyenlő hozzáférés biztosítja a heterogén tanulói csoportban lévők számára a sikeres ismeretszajátítást. Képességtől és kulturális háttértől függetlenül minden gyermek fejlődhet. A modell másik eleme a Generációk Közötti Párbeszéd Program, melynek lényege a szülők bevonása az iskolában folyó munkába. További elemek a Tabello Nyelvoktató Program, melynek segítségével a gyerekek a saját tempójukban, a számítógép segítségével, interaktív módon tanulnak, valamint a Logikai Táblajáték Program (ezt K. Dr. Nagy Emese, hejőkeresztúri intézményvezető mutatja be – szerk.).

– Ez a program merőben eltér a hagyományos oktatási modelltől, melyet a tanárok, a gyerekek és a szülők ismernek. Milyen fogadtatása volt az iskolákban?

– A program nagyon hamar népszerű lett, a gyerekek élvezik ezeket az órákat, kreatív gondolkodásra készíteti őket. A tanároknak több sikerélményt, a fiataloknak pedig kevesebb stresszt jelent a tanulás, ez már öt hónap után is érzékelhető. A program alkalmazása az iskolák felé fordítja a szülők figyelmét. A kilencedik kerületi Molnár Ferenc Általános Iskolában például három éve fut a program, akkor egy első osztályt is alig tudtak indítani, mára már négy első osztály van, és több mint száz fővel növekedett a három év alatt az iskola létszáma.

– Milyen feltételeknek kell megfelelnie annak az iskolának, amelyik szeretne a programhoz csatlakozni?

– Alapfeltétel, hogy az adott intézményben legalább negyven százalék legyen a hátrányos helyzetű gyerekek aránya, valamint, hogy minden tanár alkalmazza a módszert, hiszen csak így lehet igazán hatékony intézményi szinten. A H2O fontos eleme, hogy nem kizárólag a hátrányos helyzetű fiataloknak szól, hiszen a csoportmunka és a nyílt végű feladatok a tehetségesebb diákokat ugyanúgy fejlesztik, mint a kevésbé tehetségeseket. Az órák húsz százalékában ajánlott ilyen módszerrel oktatni a gyerekeket, a másik nyolcvan százalék a pedagógus választásán múlik, differenciált tanulásszervezés, de akár hagyományos, frontális tanórát is szervezhet.

– Mekkora plusz energiabefektetést igényel a program a tanárok részéről?

– A program alkalmazása nagy kihívást jelent a pedagógusok számára. Innovatív munkát, nagy odafigyelést igényel. A program nem a „mit”, hanem a „hogyan” adja a pedagógus kezébe.

– Milyen eszközigénye van a programnak, és ez mekkora anyagi ráfordítást igényel?

– Csomagolópapír, ceruza, toll és ragasztó kell, és természetesen sok kreativitás mind a gyerekek, mind a pedagógusok részéről. Azok az iskolák, amiket kiválasztunk, táblajáték csomagot kapnak indulásként. Jelentős összeg a tanárképzés, az utókövetés részeként jelentkező óravázlat-javítás, a havonta történő hospitálás. Negyedévente szakmai találkozót szervezünk.

– Az eredmények magukért beszélnek. Hejőkeresztúron például, ahol hetven százalékos a hátrányos helyzetű diákok aránya, 100 százalékos a továbbtanulási arány, és a megye legjobb középiskoláiba mennek tovább a tanulók.

Önbizalom-fejlesztés és logika általános iskolásoknak

A H2O Program módszertanának egyik eleme a Logikai Táblajáték Program, mely logikus gondolkodásra nevel, segítségével a diákok szórakoztatóan fejleszthetik magukat. A konkrét eredményekről és arról, pontosan hogyan működik ez a jellemfejlesztő és tanulást segítő módszer, K. Nagy Emese, a Miskolci Egyetem docense, a hejőkeresztúri iskola vezetője és a H2O Program szakmai vezetője beszélt.

Kuslits Szonja

– A Gábor Dénes-díjasok Klubja által támogatott H2O program egyik eleme a Logikai Táblajáték Program. Melyek a logikai táblajátékok alkalmazásának a fő célkitűzései?

– A logikai és táblajáték-foglalkozások fő célkitűzése a gyerekek értelmi képességének fejlesztése, a szabadidő igényes, tartalmas eltöltése, a társas élet, a szociabilitás erősítése, a rendszeres megmérettetés, versenyzés és a hagyományápolás.

– Mit jelent a gyerekek számára a táblajáték?

– A játék élmény, élvezet, az örömszerzésért végzett, önként vállalt tevékenység, amelyben egybeesnek a motívumok és a célok, így a gyerek saját maga szabályozza az örömszerzés mértékét. Jelentős szerepe van a lelki egyensúly kialakításában, fenntartásában. Ugyanakkor a játéknak a kultúra fontos részeként társadalmi haszna is van, jelentős szerepet játszik a társas kapcsolatok kialakulásában. Játék közben a fair play, a szabályok betartása, a helytállás fontosabb a győzelemnél, gazdagodik a jellem, kockázatvállalásra és önfegyelemre nevel.

– Milyen eredményeket érnek el a diákok a különböző versenyeken?

– A hejőkeresztúri iskolának már negyedik éve vesz részt tanulója a Dáma Európa Bajnokságon, ahol a verseny első harmadában, negyedében végeznek a tanulók. Egyébként ez az iskola több játéknemben is országos aranyérmes (Dáma, Gó, Gomoku).

– Milyen összefüggés mutatható ki a táblajáték és a matematika között?

– Nyilvánvaló a táblás játékok szoros kapcsolata a matematikával, hiszen ez a sajátos ismeretszerzési módszer logikus gondolkodásra, következtetésre nevel. A matematikában a logikai játékok segítségével sikereket lehet elérni a valószínűség-számításban a relatív gyakoriság vagy a kedvező esetek számának meghatározásával, vagy a kombinatorika területén a permutációk, variációk, kombinációk megkeresésével. Ide tartoznak az algoritmusok, a halmazok, a táblázatok, a nyílt végű feladatok, a divergens problémák, a nyerőstratégiák és még sorolhatnánk, amelyek mind hozzájárulnak a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességének fejlesztéséhez. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

– Miben ragadható meg a gyerekek számára a siker szubjektív tartalma?

– Minden sikernek – az iskolai élet bármely területén érték is el – az a jellegzetessége, hogy megerősödik a gyerek önmagába vetett hite. Az a tanuló, aki sikert él át, úgy érzi, sok mindenre alkalmas: amikor ötöst kap matematikából, nemcsak azt éli meg, hogy sikeresen hajtotta végre az adott feladatot, hanem úgy érzi, hogy szinte minden feladatot sikeresen meg tud oldani. És ez az igazi motiváció. Az iskola óriási felelőssége az, hogy hogyan fejleszti a gyerek képességeit, hogyan alakítja önértékelését, önbizalmát, viselkedését. A gyerekeknek hinnie kell abban, hogy az elé állított feladatot meg tudja oldani. Ez pozitívan hat az önbecsülésére, amely a tanulmányi előrehaladás támaszul szolgál.

– Miben látja a táblajáték alkalmazásának jelentőségét?

– A táblajáték alkalmazásának egyik nagy hozadéka a csapatmunkára való alkalmasság kifejlesztése, amelyben elsősorban a kommunikációs- és elemzőképesség kap helyet.

POLGÁR JUDIT - KIRÁLYNŐI JÁTSZMA AZ ISKOLÁBAN

Gósi Lilla

„A sakkjáték elsajátítása nem cél, hanem eszköz”

– Találjátok ki melyik bábura gondoltam! Ha egy pohár tizenöt sakktallérba kerül, három pohár mennyi? A bástya értéke öt, eközben a gyalog...

Aki a „sakkóra” kifejezést hallva táblák fölé görnyedő, feszült, néma zsenigyerekekre számít, csalódni fog. A budapesti Lemhényi Dezső Általános Iskolában kísérleti jelleggel egy éve működik Polgár Judit sakkprogramja, sikerrel. A tanórát csak a szöveges feladatok és játékok megfogalmazása, a tantermet a sakkos dekorációk és az óriási bábuk különböztetik meg a hagyományostól.

Mialatt az iskolában tartott nyílt napon szakemberek mutatják be a módszereket, a program szülőanyja szerényen a háttérbe húzódik. Polgár Juditot lelkes gyerekek rohanják meg, autogramot oszt. A sakktörténelem legjobb női sakkozójának mozdulataiban végtelen türelem van, mondataiban határozottság, mégis nőies elegancia. A táblajátékok koronázott királynője figyelmesen hallgat, és helyeslőn bólint, amikor összefoglalom neki imént szerzett tapasztalataimat a sakkról:

– Fordulatos, izgalmas, mesészerű. Az elsajátítása cél helyett eszköz, fejleszt a gondolkodást, a tehetséggondozás módszere. Egyfajta keretrendszer, amelyben a való élet képeződik le.

– Mindent lehet sakkosítani! A gyerekek tudják kapcsolni a hétköznapi tevékenységeikhez. Az életben rengeteg információt kell feldolgozni, amiben segít, ha tudjuk, mihez mit köthetünk. A sakktábla gyakorlatilag egy térkép, ami orientálódási lehetőséget biztosít. Nézzük meg, hogy a tábla kockás mintázata az életben hány helyen köszön vissza! Kígyóbőr, taxi, kakaós piskóta – Judit mutatja a Sakkpalota tankönyv egy oldalán a kockás ismétlődések képeit. – Ugyanaz, sokféleképpen. Ha egy dolgot különböző irányokból látunk, azonnal beépül.

– A sakk 2012-ben került be a Nemzeti Alaptantervbe, 2013. szeptembertől választható tantárgy az általános iskolák alsó tagozatában. Hányan szeretnék választani?

– Az érdeklődés nagy, de pontos számokat nem tudok, kicsit későn indult meg az információáramlás. Természetesen örülnek, ha minél többen választanak, de a legfontosabb az, hogy működjön és a gyerekek reakciói alapján a pedagógusok még jobban megszeressék, önbizalmat szerezzenek a tanításában.

– A gyakorlatban hogyan működik a sakkprogram?

– A pedagógusok tankönyv, tanári kézikönyv és munkafüzet segítségével tanítják a saját tárgyukat a sakk szabályrendszerén keresztül. Részletesen elmagyarázzuk a feladatokat, a tankönyvben papírkoronakészítő-melléklet, társasjátékok és színes képek szerepelnek, míg a munkafüzetben különböző képességfejlesztő, felismerési és finommotorikai feladatok lesznek...

– Tehát az oktatóknak nem kell profi sakkozónak lenniük?

– Nem, a gyerekek sakkóra helyett „sakkosított” matematikát, magyart, rajzot, technikát tanulnak. A pedagógusok játékosan tudják egy ismert világba, adott esetben a sakk nyelvére lefor-

dítani az információkat, amelyek így a gyerekekben sokkal jobban rögzülnek.

– Kiknek ajánlott a sakk?

– Minden gyerekkel érdemes elkezdni. Amikor a szülő vagy a nagyszülő első alkalommal veszi elő, de a gyereket nem érdekli, az még semmit nem jelent. Függ a gyerekek hangulatától és a szituációtól, hogy mikor kattannak rá valamire. A saját gyerekeim már amikor megszülettek, rágcsáltak figurákat – akkor még ilyen formában foglalkoztak a sakkal. De például Magnus Carlsent, a világ egyik legjobb játékosát ötévesen még nem érdekelte, de hétévesen beleszeretett a sakkba. Én mindenképpen ajánlom, a lehető legkorábban. Különösen, mivel ezzel a programmal nem sakkozókát nevelünk, hanem a sakkot, a figurákat ismertetjük meg a gyerekekkel. Sokak szerint a sakk azért nem jó, mert túl komplikált, pedig éppen a sokrétűsége, gazdagsága miatt lehet játékos formában használni.

– A tehetség vagy a szorgalom fontosabb?

– Valahol minden gyerek tehetséges, csak ki kell belőle hozni. Persze ez egy harminc-harmincöt fős osztályban nehéz, szinte lehetetlen úgy differenciálni, hogy működjön. De a legfontosabb az, hogy a szülő rászánja az időt és az odafigyelést. Lehet, hogy nem vagyunk ott sokat a gyerekkel, de amikor ott vagyunk, akkor figyeljünk! Én ezt a figyelmet a saját szüleimtől teljes mértékben megkaptam.

– A sakk helyett lehetne más is a rendszer, ami mindenre ráhúzható?

– Nem tudom, mivel én harminc éve sakkozok, a sakkon keresztül élem a logikát, a kreativitást. A sakk egy olyan rendszer, ami összetett, és ezért nagyon jól lehet vele tanulni, ráadásul sose öregszik ki belőle az ember. A gyerekek elkezdik az iskolában, majd szép lassan a szabadidejükben, szünetekben is

ZSENIT NEVELNI

„Kiskorban kezdett, koncentrált neveléssel bármelyik egészséges gyerekből lehet sikeres embert nevelni, a gyermekek csúcsteljesítményekre képesek, ha korai életkortól képzik őket egy speciális területen” – bizonyította be pedagógia kísérletében Polgár László. A koncentrált nevelés értelmében a Polgár-szülők magántanulóként oktatták Juditot és nővéreit, nem csak a sakkra. A lányok számos diplomát szereztek, több idegen nyelven beszélnek, mindhárman sakk nagymesterek.

előveszik. Persze nem mindenki kezd el versenyezni, de abból a szempontból is életformává válhat, hogy bármikor le lehet ülni a nagypapával, a saját gyerekünkkel játszani. Olyan, mint egy idegen nyelv: Bárhová megy az ember a világban, találni fog olyan klubokat, helyeket, ahol a sakk nyelvét beszélik.

– A sakk a kezdetektől az életed része.

– Mivel a nővéreim sakkoztak, én is ugyanazt szerettem volna csinálni. Az első győzelmemre csak homályosan emlékszem, de a nyereményt, egy picit, mágneses sakktáblát sokáig őriztem. Aztán kilencévesen jött az első nemzetközi siker. Nagyon korán kezdődött...

– Először még játék volt?

– Az elején egyértelműen, csak aztán alakult át versengéssé, sporttá. Mára tulajdonképpen minden formája megfordult az életemben. Mindig szerettem a művészet részét, úgy komponálni, hogy kettő lépésből matt legyen. Esztétikailag nagyon szépek tudnak lenni a művészien elrendezett figurák, a különböző állások, megoldások. Duchamp mondta, aki maga is sakkozott: „Minden sakkozó művész, de nem minden művész sakkozó.” Egyébként többszáz sakk-készletem van otthon. A tábla és a bábuk segítségével könnyen mesélhetünk a gyerekeknek a történelemtől, elmondhatjuk, hogy a bábú műanyagból, fából vagy mamutagarból készült... Emellett foglalkozom a tudományos oldalával is, és újabban az oktatással.

NÉVJEGY

Polgár Judit

Született: 1976. 07. 23.

Férje: Font Gusztáv

Gyermekei: Olivér (2004), Hanna (2006)

- Tizenkét évesen világbajnok a fiúk között és a felnőtt női világranglista első helyezettje
- Nővéreivel, Zsuzsával és Zsófiával, valamint Mádl Ildikóval a magyar sakktörténelem során első ízben nyertek olimpiát
- 2013-ban a második legjobb magyarként Lékó Péter mögött negyvenegyedik a FIDE férfi ranglistáján
- Nem játszik olyan versenyen, ahol csak nők játszanak
- Legfrissebb elismerésként a Magyar Érdemrend középkeresztjét a csillaggal kitüntetéssel kapta

– Gyerekként a nővéreiddel mennyire éreztétek, hogy a ti életetek más?

– Egyértelmű volt, hogy ez nem a normális kategória. Mi utaztunk. Láttuk és tapasztaltuk a világot. Mást és másképp játszottunk, mint a korunkbeli gyerekek. A szüleim nagyon jó pedagógusok, kivételesen tudtak velünk foglalkozni. Mivel egészen mást láttunk a másik életéből, a kortársainkkal szoros kötődések nem alakultak ki. Ezek a kapcsolatok akkor működhetek volna, ha ugyanazok a problémáink, az életformánk, ha van közös téma a sporton kívül. Persze számomra mindig ott voltak az edzőim és a családom...

– Bár édesapád módszere, a koncentrált nevelés bevált, a férjeddal mégsem ezt az utat választottátok. A gyerekeid iskolába járnak, Hanna első, Olivér másodikos.

– Más korszakban élünk. Kiskoromban óriási motiváló erő volt, hogy utazhattunk, hét-nyolcéves koromtól jártunk sakkversenyekre, New Yorktól kezdve Bulgáriáig eljutottunk – ezt nem mindenki tehette meg. Most már másként nőnek fel a gyerekek. Mi a férjemmel nem akartuk otthagyni a hivatásunkat, ő az állatorvoslást, én a sakkot. Természetesen nálunk is sok minden háttérbe szorul, de nem száz százalékig, mint a szüleimnél. Ők előbb-utóbb mindketten feladták a szakmájukat azért, hogy a mi utunkat egyengessék. Mi másképp döntöttünk. A gyerekeink idegen nyelveket tanulnak, iskolába járnak, és szeretik.

– Azért szoktatok sakkozni velük?

– Szoktunk, Hannát jobban érdekli. Az iskolában is sakkoznak, de ahhoz, hogy bármiben haladjon a gyerek, a heti egy alkalom

kevés, heti kettő is épp, hogy valamire elég. A programnak is az lenne a lényege, hogy a folyamatos tanulás része legyen, és ne csak egy alkalommal csinálják. De ez mindenre igaz: Valami úgy tud hatékony lenni, ha folyamatos.

– Hogy néz ki egy átlagos pihenős nap nálatok?

– Nem sok ilyen van, de általában családi programot szervezünk vagy külföldre utazunk. Hamarosan chilei iskolákban tartok a sakkal kapcsolatban előadást, ide a gyerekeket is visszük. Megnézik, hogy dolgozik anya, aztán kicsit még maradunk, felfedezzük a helyet, megnézzük a sivatagot.

– Nagy szerelem maradt az utazás...

– Nem maga az utazás, inkább, amikor már ott vagyok. A kultúrák megismerése vonz. Úgy gondolom, ahhoz, hogy a gyerekeink nyitottak és elfogadóak legyenek, minél többet kell látniuk. Hanna és Olivér angol nyelvű óvodába jártak, ahol nem csak a nyelvet tanulták meg, hanem abból adódóan, hogy huszonöt országból voltak gyerekek, alapvetővé vált számukra a különböző nemzetek elfogadása. Természetesen ilyen óvodára nincs mindenkinek lehetősége, de ugyanez sok for-

ELSŐK

- A sakk Indiából származik, kezdetleges formája a szanszkrit „chaturanga”
- Az első sakk-klub Olaszországban kezdett működni a 16. század közepén
- Az első sakk-világbajnokságot 1886-ban Wilhelm Steinitz nyerte
- A FIDE nemzetközi sakkszövetség 1924-ben alakult

mában lehetséges, csatagolhatunk a gyerekekkel az interneten is... Fontos lenne általánosságban, hogy ami az országba bejön és más, azt ne utasítsuk el vagy fogadjuk el az első pillanatban. Nyitottan kell élni és kialakítani egy olyan gondolkodásmódot, hogy az ember ne eleve adottnak lássa, hanem eldöntse, hogy valami jó-e.

– Mi tölti ki az életed ma?

– Egy angol nyelvű szakmai könyv második részén dolgozom, az őszi sakkfesztivált szervezem, a sakkprogramot népszerűsítem, iskolákat látogatok. Emellett kevés szabadidőm marad, de pihenésként szeretek színházba járni, a családommal néha moziba megyünk, zenét hallgatok, a szabadban vagyok. A versenyzés most kicsit háttérbe szorul. Nem is annyira a felkészülés, inkább a pihenésre jutó idő hiánya miatt. Az élsportban a legnehezebb a megfelelő lelkiállapotba kerülni. De a tervet illetően annyi biztos, hogy június végén indulok egy rövidebb versenyen. Az életemben sok szál egybefut, de tudok fókuszálni – *jelenti ki, és elhiszem neki, főleg miután elárulja:*

– Ha sakktablán képzelned el magad, milyen bábu lennél?

– A kedvenc figurám a huszár, de karakteremet tekintve a vezér lennék, aki a legjobban belátja a táblát és kontroll alatt tartja az egészet.

KÉPESSÉGFEJLESZTŐ

„A sakk eredetileg tanítási, gondolkodásfejlesztési eszköz volt, de az évszázadok során a célja eltolódott, és inkább csak, mint játék, sport, kiemelkedő teljesítmény jelent meg. Polgár Judit most visszahelyezi a sakkot eredeti funkciójába, és taneszközként a tananyag átadását könnyíti meg a gondolkodásfejlesztés által. A módszerében nagyon lényeges szempont, hogy nem a sakkjáték, hanem a sakk, mint szabályrendszer kerül be a tanításba. A pedagógusnak nem kell érteni a sakkjátékhoz, kizárólag a szabályait kell jól ismernie. Nem önálló tevékenység a sakk, hanem a tananyag feldolgozásának háttérre. Rendszert, elvonatkoztatási terepet, átlátható, kézzelfogható viszonyokat ad, vagyis kiválóan pótolja a digitális kultúrában hiányzó tapasztalatokat.”

Dr. habil. Gyarmathy Éva, az MTA Pszichológiai Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa

A SAKK 2012-TŐL A NAT RÉSZÉ

Az Európai Parlament 2012. március 17-én adott ki deklarációt a sakk iskolai bevezetésének támogatásáról. Ezt követően Polgár Judit elkészítette a négy évfolyamra szóló sakk kerettantervet, melyet a fővárosi Lemhényi Dezső Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában tesztelnek. Az érdeklődő pedagógusoknak lehetősége van az intézményben hospitálni és bemutató órát megnézni. Emellett a Polgár Judit Sakk Alapítvány 30 órás akkreditált képzést indít áprilistól a módszer elemeinek megismertetésére, és a napi gyakorlatban alkalmazható ötletekkel, megoldásokkal, praktikumokkal segíti a képességfejlesztő sakk oktatása iránt érdeklődő pedagógusok munkáját. Regisztráció: sakkpalota@polgarjudit.hu

Sáringer Kenyeres Tamásné, Kati emlékére

Ha Rád gondolk, emlékeimben és gondolataimban fájdalmas ürességet érzek. Hiába hívnálak, nem beszélhetünk, nem hallhatom vidám hangodat, csengő kacagásodat. Pedig sokáig kellett volna élned, hiszen csak 48 éves voltál. Három gyermekednek, férjednek, barátaidnak, a zalai pedagógustársadalomnak szüksége lett volna Rád. Szüksége lett volna szeretetedre, kedvességedre, segítségedre, szaktudásodra.

Már egy éve, hogy búcsút kellett venni kedves munkatársunktól, Sáringer Katitól, aki a zalai óvodai nevelés fáradhatatlan gondozója, kiváló szakértője és elkötelezettje volt. Azok közül az igaz emberek közül való volt, akit mindenki szeretett, mindenkinek Kati volt.

Ismeretségünk a közös munkából eredt. Első találkozásunk nem személyes volt, csak hírért hallottam. Az egyik kollégám egy keszthelyi óvodai szakmai fórumon vett részt, amelyről a következőket mondta: „Találkoztam egy rendkívül felkészült, széles szakmai tudással felvértezett és tájékozott óvónővel. Milyen jó lenne, ha szaktanácsadóként nálunk dolgozna!”

Kati 1982-ben óvónői szakközépiskolai érettségi bizonyítványt szerzett Pápán, amely óvónői munkakör betöltésére adott képesítést, továbbá felsőfokú oktatási intézményekben való jelentkezésre jogosított. Így elvégezte a soproni Óvónőképző Intézetet, majd 2000-ben óvodapedagógus szakképesítést szerzett a kaposvári egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Karán, ahol a záróvizsgát kiváló minősítéssel tette le. Tanulmányai mellett csoportvezető óvónőként munkáját igényesen végezte, a gyermekek nevelése mellett óvodai továbbképzéseket, rendezvényeket szervezett, bemutató foglalkozásokat tartott.

Rendszeresen képezte magát, sok időt fordított rá, hogy munkáját minél magasabb színvonalon tudja végezni. 2004-ben beiratkozott a Pannon Egyetem Bölcsészettudományi Karának pedagógiai szakértői szakára. Munkakapcsolatunk és barátságunk ekkor kezdődött. Kati felkért, hogy tanulmányai alatt legyek a mentora. Személyében egy szeretetre méltó, nyílt, barátságos, vidám kollégát ismertem meg. Munkájára a szorgalom, a precizitás, a nagyfokú felelősségérzet volt jellemző. Ügyszeretete, szakmai felkészültsége, embersége feltétlen tekintélyt vívott ki az óvodapedagógusok körében.

Munkakapcsolatunk és barátságunk elmélyülését a 2007-es esztendő hozta, amikor megbízást kaptam a Zala Megyei Pedagógiai Intézet vezetésére. Nagyon sok időt töltöttünk el együtt. Célunk volt egy olyan pedagógiai intézet működtetése, amely cselekvően részt vesz Zala megye közoktatásrendszerének segítségével, a nevelési-oktatási tartalmak korszerűsítésében, a partneri együttműködés erősítésében a megye valamennyi nevelési-oktatási intézményével. Kati ebben az ember próbáló munkában nagyon nagy részt vállalt. Közreműködésével épültek ki azok a szakmai és emberi kapcsolatok, amelyek új lendületet adtak az óvodai tantestületeknek. Szerette és tisztelte az óvónők közössége. Feladat körébe tartozott Zala megye 160 óvodájának összefogása, a teljes óvodai szakmai nevelőmun-

ka irányítása, ellátása, szervezése, előadások tartása, konferenciák, szakmai napok, műhelymunkák, munkaközösségi foglalkozások, továbbképzések szervezése, megtartása, szakmai irányítása. Küzdött az óvodák működéséért, az óvodapedagógusok megbecsüléséért. Minden cselekedetének célja az óvodai nevelőmunka tökéletesítése volt. Munkakörében mindig kitűnt a rábízott feladatok következetes, pontos teljesítésével, magas fokú hivatásszeretettel. Számtalan terve volt. Soha nem láttam szomorkodni, mindig tele volt lelkesedéssel, határozott elképzelésekkel, mindig kitűnt a rábízott feladatok következetes, pontos teljesítésével. Közös munkánk során tapasztaltam őszinte emberségét, hatalmas munkabírást, nagyszerű szakmai helytállását, amit nem az elismerés motivált, hanem a munka szeretete.

Tudtam, hogy mindig számíthatok rá, kérhetek tőle, nem utasít vissza, ha megígért valamit, sohasem felejtette el. Mindig szeretett, telefonált, szervezte és segítette a zalai óvónők munkáját. Nagyon sok helyre hívták. Mindenhova elment, mindenütt és mindenkinek segített. Sokszor késő este is keresték kollégái, kikérve tanácsát, szakmai segítségét. A Pedagógiai Intézet nemcsak munkahely, hanem közösség volt számára, életének részévé vált. Mindenkihez volt pár kedves szava, csengő nevetése mindig felvidított bennünket. Szakmai igényessége és sokszínűsége publikációs tevékenységében is kitűnt. Rendszeresen jelentek meg cikkei, írásai a Zalai Tanügyben, a Mester és Tanítvány című pedagógiai folyóiratban. Tagja volt a Pedagógusok Szakmai Szolgáltatók Országos Szövetsége óvodai munkabizottságának, a Független Pedagógus Fórum Arany János Munkacsoport óvodai csoportjának volt a szakmai vezetője.

Az élet területein – munka, család, társadalmi tevékenység – becsülettel és szorgalommal helyt állt, teljes életet élő, tehetséges ember volt. Három gyermekének szerető édesanyja, politikus férjének igazi segítő társa. Elmaradhatatlan résztvevője volt Keszthely város eseményeinek. Hangversenyeket, író-olvasó találkozókat szervezett, jótékonyági rendezvények, kiállítás megnyitók moderátora, marketingmenedzsere volt. Segítségét szolgálatnak tekintette.

A baj váratlanul érkezett. A rátörő betegség egy mindig kiegyensúlyozott, nemes lelkű ember életét fonalát szakította meg. Távozása nagy vesztesége családjának, kollégáinak, az őt szerető és tisztelő barátoknak. Kettőtört, befejezetlen és lezáratlan pálya maradt utána, mégis, neve, munkássága örökre beivódott a magyar nevelésügy, az óvodapedagógia történetébe.

Szerencsésnek mondhatom magam, hogy Katival dolgozhattam!

Szeretettel emlékszem Rá, szívemben és emlékeimben megőrzöm kedves, vidám személyiségét!

Dr. Szalay Zoltánné

a Zala Megyei Pedagógiai Intézet
nyugalmozott igazgatója

Pingvinek grániton

*Kerekre tárgult szemmel fordult a pápa a bibliatartó felé, amikor meghallotta, hogy valaki fennhangon mormolja a Szentírás ósláv szövegét. Mint kiderült, a diákokat kísérő egyik tanár olvasta föl Jézus kafarnaumi történetét az éppen ott nyitva álló Szent Könyvből az ikonosztáz mögött. Nem akárkik voltak a kirándulók! A „Szentimrések” a „Jóskából”. Vagyis a Magyarországon, a rendszerváltozással újraindított szerzetesrendi oktatás első tanulócsoportjainak egyike, a ciszterek által visszaigényelt Szent Imre Gimnázium első osztálya. A biblia-felolvasó pedig maga a „van-lesz” igazgató. A József Attila Gimnáziumot vezető és később a ciszterciek iskoláját is irányító, **Párdányi Miklós**.*

*„... sub pondere
crescit palma.”*

Németh Miklós Attila

– Visszahívtak, visszajöttem – meséli. Természetesnek tartja, hogy a hét meghatározott napjain itt található a Gellérthegy lábánál lévő épületben. Amikor jellegzetes levéltárosi kardigánjában elém jön a folyosón, terelő karjelzésével esélyt sem ad arra, hogy ott beszéljünk, ahol dolgozott. Az a munka nem tartozik másra. A 100 éves intézmény dokumentumait, relikviáit rendezi a centenáriumi jegyében. Igaz ugyan, hogy az elmúlt tanév végén igazgatóként és tanárként is elkészített diákjaitól, ám nem vonult nyugállományba. – Az ismert vállalkozó édesapja, Palotás János, akinél korábban tanárként dolgoztam, szólított meg, hogy az átállás szerintem nekem való feladat – folytatja az életéből másfél évtizedig tartó „igazgató voltam” című történetet.

Eközben telerakja az asztalt könyvekkel, folyóiratokkal. Bitter Illés a Szent Imre Gimnázium első igazgatója, Endrédy Vendel a ciszterci pedagógus és mártírsorsú zirci apát. Elém kerül a róla szóló is. „Párdányi Miklós, igazgató az ezredfordulón”.

– Volt forduló az életemben bőven – utal a könyv címére. Ám valójában szinte ugyanazon a helyen, ugyanazt tettem. Szentimrevárosiként magam is a cisztereknekél érettségiztem, és ide járt mind a négy gyermekem is. És valójában ez a titka annak, hogy miért tekinthetünk a több mint 50 éves kommunista időkre is a ciszterci folyamat részeként. A rendet Magyarországról elűzhette a diktatúra 1950-ben, de az alapító atyák szellemiségét nem volt képes kiölni a falakból. Mert az értékeket az itt élő keresztény családok őrizték, és tartották életben egészen a feltámadásig. És ezt a közösséget ez élteti. A feltámadásba vetett hit!

– Nem egyszerű feladat, ha az ember Párdányi Miklóssal beszélget, de megkísérlem: kérdezek. Arra vagyok kíváncsi, hogy miért választotta 1963-ban egyetemi szakként az orosz? Mert a történelmet értem, az a múltban gyökerező folyamatosságról szól...

– A jövőmmel is törődnöm kellett – mondja mosolyogva. – De valójában engem mindig is érdekelt az orosz kultúra. Örögi, ahogy lenyomták ennek a népnek a torkán a vörös ideológiát! A bizantinizmus és miszticizmus különös elegyében „jól” megfér a szélsőséges önkényuralom érvényesülése és a „megtisztító szenvedés - tűrés” elfogadása. Ezért a XIX. századi orosz „eszmefejlődés” félelmetes belső dinamikája a ludas. És erre a bolsik – és személyesen Sztálin – sátáni zsenialitással játszottak rá! Így lehetett végül összekeverni a „cár atyuskával” a Generalisszimusz. Én a levéltárban készültem a felvételre. Az érettségit követően kerültem oda!

– És az ezen a területen szerzett doktorátusa menekítette ki a pártba lépés csapdájából! – vetem közbe.

– A levéltárat 1970-ben a katedráért hagytam el. Oroszt és történelmet tanítottam a Jóskában. Életem meghatározó évtizede volt ez! Szabadidős programokat szerveztünk, önálló színházi előadásokat rendeztünk, kluboztunk. Ám mindezt csak a KISZ keretein belül lehetett. Úgy, hogy én lettem a KISZ és a Párt-

bizottság közötti összekötő. A Szent Imre templom bal oldalán dolgoztam, a jobb oldalán meg az ideológiai képzést kaptam, amely annyit azért ért, hogy még nyilvánvalóbbá váljon számomra végtelen üressége és tartalmatlansága.

Mert ugye a ciszterek nem véletlenül vették meg annak a hegynek az alsó karéját, amelyről Imre herceg nevelőjét a mélybe taszították a pogányok – emlékeztetem magamat a tényre. És az is természetes, hogy először iskolát építettek, aztán következhetek volna a rendház téglái. De másként lett! A második világégés nemcsak a rendi gyarapodást akadályozta meg, hanem az államosítást követően még meg is gyalázták a leendő szerzetesek telkét. Ide húzta fel kerületi székházát az MSZMP, amelyben most nem kevésbé cinikus módon vállalkozási főiskola működik.

– A nyolcvanas évek elején szólított meg Palotás János – folytatódik az iskolatörténeti előadás –, aki tisztességesen igazodó pártember volt, hogy „Miklós, ez így nem mehet tovább! Be kell lépned a pártba.” Én meg azt mondtam, hogy azt aztán nem! Akkor inkább visszamegyek a levéltárba.

– *Nem azt akarja mondani – vetem közbe –, hogy a vietnámi kommunista párt megalapítójáról, Ho Si Minh-ről elnevezett pártállami tanárképzőre menekült a gimnáziumi párttagság elől?*

– Ezen mi is sokat derültünk, de a nevét nem hozta magával az intézmény! Sőt! Az ELTE későbbi Tanárképző Karaként a FIDESZ 38 alapító tagja közül nyolc közvetlenül a tanítványunk volt. – szabadul határozottan az ideológiai tehertől.

A magyarázatból persze, az is kiderül, hogy kellett az álláshoz az átigazolást támogató unokahúg, a tanszékvezető szándéka és talán számított a kisdoktori is! A Csepelen szerveződött tanárképző oktatói helyére nyolcan pályáztak és az egyetlen párton kívülit, Párdányi Miklóst vették fel.

– Azokban az években az ilyen esetek már nem voltak ritkák. Az előadóteremben sem voltak tabu témák. Ugye, én kiskamasz voltam '56-ban, de azért voltak élményeim. Például a Bibó emlékkönyvet is megszereztem. Szamizdatban terjedt. Ha lemásolt belőle néhány példányt az ember, saját könyvhöz juthatott. – *Ügyes kaszkadőrmutatvány* – térek át életének egy másik területére.

– Ezt nem akként éltem meg, de ezekben az években gyakran töltöttem a nyarat filmforgatással. Ám itthonról ezt már nehéz volt vállalni. Én meg sohasem akartam disszidálni. Vannak „külföldi” ismerőseim, barátaim. Az egyik fiam is kaszkadőr. Ebből él.

– *De Önt is láthattuk pl. a Szabadság, szerelem című filmben nem éppen a forradalmárok oldalán!*

– Orosz katonatisztet alakítottam. Nem szoktam visszaadni szerepet. Amit rám bízta az élet bármely területén, azt igyekeztem tisztességgel teljesíteni. A magam és a közösség javára fordítani.

– *Mivel lehetne erősíteni az iskolákat, azon belül is a történelemtanítást?*

– Hiányzik az oktatásból – de valójában egész Európa is ettől szenved – a keresztény kultúra. A politikatörténetből a kereszténydemokrácia. A korai kapitalizmus válságára érdemibb válaszokat adott Kolping, vagy Don Bosco, mint azok,

akiknek az eszméivel az elmúlt évtizedekben teletöltték a gyerekeket. Az oktatási, nevelési módszerek közül pedig elkötelezett híve vagyok az egésznapos iskolának. Ez is ciszterci regula: kösd le a gyermek figyelmét, energiáját őt érdeklő feladatokkal, és játszva elsajátítja a legmagasabb szintű tudást! Persze, ehhez tudós tanárok is kellene. A ciszterek ilyenek! Ilyenek voltak! Igaz, hogy öltözkük – fehér habitus fekete skapuláréval – miatt a mai diáknak „pingvinnek” mondja őket, de az bizonyos, hogy nem jégen járnak. Nagyon kemény alapokat adnak tanulóiknak. A nálunk szerzett ismeretek gránit talapzatot jelentenek a későbbi tanulmányokhoz a teljes értékű, keresztény emberré váláshoz.

Mint ahogyan az épületeinknek a Gellérthegy szikláinak adják a megrendíthetetlenül szilárd alapot a múlt század eleje óta.

„12 évesen vívni kezdtem, a gimnáziumban tagja lettem a gimnáziumi tornacsapatnak. (...) Az egyetemen – az egyik csoportársam révén – kapcsolatban kerültem a Domino Pantomim Együttessel, amelynek később tagja lettem. Hét évig intenzíven pantomimeztem. Azt hogy ezt fizikailag jól bírtam, a sok sportolásnak volt köszönhető, ami állóképességet adott. (...)

Én is alapító tagja voltam a Magyar Honvédelmi Szövetséghez kerülő Zrínyi Miklós Haditorna Klubnak, ahová évekig jártam. Itt történelmi vívó- és küzdősportolást űztünk. ... Ekkor kezdtem cselgáncsozni és karatézni. Aztán valamikor ez idő tájt jött az a nem titkolt szándékunk, hogy bekerüljünk a film világába. (...)

„Az első nagyobb kaliberű filmes vállalkozásunk jól sikerült: Sándor Pálnak az Itt járt Mátyás király című filmjében szerepeltünk. Ekkor már jártunk rendszeresen lovagolni is. Igazából volt egy nálunk jóval profibb kaszkadőr csapat is – Pintér Tamás, Marosi László meg a többiek. Mi pedig néhányan kiváltunk a haditornaklubból, és ámentünk Pintér Tamáshoz, az Oroszlán keze alá. Akkor lettünk igazán kaszkadőrök. Később aztán volt, aki teljesen azzá vált, az töltötte ki az egész életét. Nekem nem. Nekem egy kicsit mindig a polgári foglalkozásom volt a fontosabb. Bár borzasztóan csábított a kaszkadőrség...” (2005)

„Csak azok jutottak valamire, akik rendet tartottak (napestig sorolhatnánk a bizonyító erejű történelmi példákat és egyes emberek tanúságát és tanulságát). Merthogy rengeteg a hiba-lehetőség. Olyan sok, hogy nincs is esélye felmérni valamenynyit, de azért ha a közös (mások által is igazolt) felismeréseket komolyan vesszük (=tudás), akkor ezeknek mentén kialakítható az életnek egy olyan többé-kevésbé áttekinthető és viszonyítható gyakorlata, ami viszonylagos biztonságot, megérthetőséget, követhetőséget ígér.” (2003)

„A gondolkodás fegyelmessége és „felépíttessége”, a kifejezés gazdagsága és árnyaltsága örök érték, amit a klasszikusok megalapoztak, és akikhez ma és holnap is érdemes visszanyúlni, hiszen nem „halott” tudásról szól a történet, hanem éppenséggel azokról a készségekről, amelyeket a manapság „agyondoktrinált minőség-projektek” a „kompetenciák” megnevezéssel illetnek, vagyis csúfolnak meg.” (2002)

Idézetek a Párdányi Miklós, igazgató az ezredfordulón című könyvből (Budapest, 2012)

Talpra!

Aczél Petra

Kedves rokonom mesélte, hogy kisiskolás korában, még a háború előtt, egyszer őt bízták meg azzal, hogy március 15-én elszavalja a Nemzeti dalt. Amikor nagy izgalommal kiállt társai elé a színpadra, hangosan elkiáltotta magát: „Talpra, magyar!”. És a következő pillanatban már mindenki állt.

Manapság sokszor – különösen ünnepekkor – érezzük, hogy hiányoznak a „nagy szavak”. Azok, amelyekre gondolkodás nélkül, valamennyien felállnánk. Azok a szavak és azok a beszédek, amelyek nem pusztá eszközök, unalmas kellékek, hanem gondolatot, lelket mozgató, teremtő, emlékeztető élmények.

Az én korosztályom még emlékszik az iskolaudvaron, kisdobos- vagy úttörőruhában átélte március 15-i műsorokra, az igazgatói beszédekre. Azokra, amelyekben akkor nem a nemzeti, hanem az internacionális emlékeztető munkált. Emlékszünk, milyen unalmasak, menyire ugyanolyanok, gyanús ismerősek és kiábrándítóan egyhangúak voltak. Közhellyel, óvatos, poros, bezártság ííz gondolatokkal. Petőfi, Tánácsics és a kocsijából kifogott lovak. Szabadság. Mit kíván a magyar nemzet? Úgy tűnt (és talán nemcsak tűnt), hogy az igazgató néni vagy bácsi nem erre válaszolt, hanem csak az előző évi papírját lengette a tavaszi szél. Nemhogy élmény nem ébredt ezekből a beszédekből, de még az állva elalváshoz sem volt bennük elég ringató erő.

A rosszul megült ünnep csak feledést ígér. Azt pedig látjuk és tudjuk, hány év hány iskolai nemzeti ünneplése vezetett a tapasztalható történelmi amnéziához.

Persze, aki szervezte már, tudja, milyen nagy munka egy iskolai ünnepi műsor előkészítése. A kellen, egyre kevésbé ráérő diákokkal, a panelektől menekülni akaró, s gyakran mégis oda ki-lyukadó témákkal és művekkel. Aki mondta már, az azt is tudja, milyen nehéz ünnepi beszédet tartani a nemzeti évfordulókon, úgy, hogy ne hasonlítsanak az előző évihez és valaki máséhoz. Úgy, hogy ne olvadjanak össze a nyilvánosság megszokott és kiüresedő kliséivel.

A kérdés voltaképpen az: mit akarunk mondani, üzeni a nemzeti ünnepekkel? Mire akarunk ráébreszteni és ráébredni? Hogy van-e saját közünk a múltunkhoz, és akarjuk-e, hogy tanítványainknak is legyen?

Az igazi erőfeszítés ugyanis ez: megtalálni a szót. Visszatálatni a „nagy szavak”-hoz. Még egy olyan korban is, ahol a vicc és humor mindent visz, és ahol az udvariasság és pátoz gyakran minősül körülményeskedésnek. Még egy olyan korban is, ahol a közlést karakterben és nem gondolatban, ahol a hatást gazdaságilag és nem erkölcsileg mérik.

Éppen egy ilyen korban van a legnagyobb szükség a jó ünnepélyekre. A fontos beszédekre. Azokra, amelyek minket, tanárokat is felébresztenek. Azokra, amelyek új erővel szólnak. Úgy, hogy mindenki ’talpra áll’, amikor hallja őket.

*Köszönöm, édes anyanyelvem,
Te gyönyörű, egyetlenegy,
Hogy nekem adtad hangjaid zenéjét
S megengedted, hogy szívem dobogását
Magyarul muzsikáljam;
Hogy a hangszer lettél szent érzéseimben:
Áhítatomban búgó orgona,
Búbánatomban síró hegedű,
S hogy könnyebb kedvem halk fuvalmait
A te tilinkód zendítette dalba.*

Sajó Sándor

Nincs más haza, csak az anyanyelv

Balázs Géza

„Nincs más haza, csak az anyanyelv” – írja Márai Sándor Naplójában (1975). Túlzottan patetikusként hangzik így. Ha az idézet elejétől olvassuk, tartalmat nyer: „Az ’ország’, a ’nép’ még nem ’haza’. A tényekből – az országból, a népből – akkor lesz csak ’haza’, ha az anyanyelv nevet ad a tényeknek! Nincs más haza, csak az anyanyelv.” Vagyis a megnevezés, a néven nevezés tesz valamit valósággá. Sőt: ha a nevek tartalommal telnek meg. Ez teszi az országot, a népet, a hazát valósággá. Nem vitatható el valakitől, aki esetleg nem tud magyarul, hogy hazájának tekintse Magyarországot. Ritka eset, de elképzelhető magyar identitás magyar nyelvtudás nélkül is. De az identitás mégis legjobban a nyelvben, nekünk a magyar nyelvben van kódolva.

Karácsony Sándor, a nagy pedagógus, filozófus és nyelvész válasza a „Mi az, ami magyar?” kérdésre: „Ilyen valami csak egy van már elegyítetlen, eredeti állapotában. A nyelv. A magyar nyelv.” (A magyar észjárás; A magyar lélek, 1939). Ezért gondolkodunk el, ha kiüresednek a szavak, ha elveszítik egykori tágabb asszociációs köreiket, ha nem jut eszünkbe róluk semmi, avagy pusztulnak a szinonimák (a rokon értelmű szavak), s mindenütt csak a harsány, kiüresedett klisék, divatkifejezések hallatszanak.

Tegyenek próbát! Például a tulajdonnevekkel! Mit jelentenek, milyen asszociációkat hívnak elő ezek a nevek: Verecke, Dévény, Ópusztaszer, Muhi, Mohács, Székesfehérvár, Esztergom, Buda. Az asszociációknak persze vannak fokozatai. Ha valaki azt mondja: település, az valószínűleg kevés. Ha eszébe jut róla

a történelem, az irodalom, egy személy, akkor már élő jelentéssel töltődött meg a helynév. S az a legjobb, ha saját élményt is tud hozzá kapcsolni.

Persze bonyolultabb tartalmakat magukba foglaló kifejezések is előkerülhetnek: szekértábor, szalmaláng, patópáloskodás, keserű pohár, komország... S ezt követhetik az állandóan, különösen nehéz pillanatokban mondható idézetek. Valamint családunk, településünk érzelmmel telített kifejezései. Hiszen Ózd, Nagybjom, Kőbánya... kinek-kinek további jelentéssel töltődik meg. A szülőhely, a szülőföld (anyaföld?) egyedi érzelmeivel. Nem mindenki és nem mindig érzi ezt az érzelmetelített állapotot. Néha ellenkezünk, haragszunk. De tudni kell, hogy ezek vannak legbelül, s ha elég sokáig élünk, ki is derül, ez munkált végig, olykor rejtve, tudat alatt, letagadhatatlanul. Mi, magyarok könnyű helyzetben vagyunk, mert anyanyelvünk fontosságának tudatára sokan figyelmeztetnek. Ha kell, patetikusán: „Mert emberi létünkben szerzett tulajdonaink közt alig van szentebb, mint a nyelv.” (Illyés Gyula) És költőien, de modern elméletekkel is alátámaszthatóan: „Az anyanyelv: a nemzet érzékszerve és memóriarendszere.” (Ratkó József)

„Fényképezőgéppel a kézben pedig nincs más választás, mint hogy legyen az embernek saját nézőpontja.”

Chris Greenhalgh

„Ahhoz, hogy megértsünk egy művet, tekintetbe kell vennünk a népet, amely alkotta, az erkölcsöket, amelyek sugallták, és a környezetet, amelyben született.”

Hippolyte Taine

„Az emberek arcára mosolyt fakasztani, szemükbe könnyet csalni, a legnagyobb dolog a világon.”

Charlie Chaplin

„Ha fiatalok akarunk maradni, mindennap olvassunk el egy költeményt, hallgassunk egy kis zenét, nézzünk meg egy szép festményt, és, amennyiben lehetséges, tegyünk valami jót. Az ember legfőbb érdeme éppen az, hogy amennyiben teheti, felülkerekedik a külső körülményeken, és minél kisebb befolyást enged azoknak.”

Johann Wolfgang von Goethe

„Apa azt mondta, valamikor arról lehetett megismerni egy úriembert, hogy milyen könyvei vannak, manapság meg arról, hogy milyen könyveket nem ad vissza.”

William Faulkner

Versmondásba merülve

Március 15-e kapcsán beszélgettünk **Őze Áronnal**, a Pesti Magyar Színház igazgatójával iskolai élményeiről, a legelső iskolai darabokról, nemzeti identitásról és meghatározó pedagógusegyéniségekről.

Indri Dániel

– **Milyen volt egy iskolai ünnepség ifjú korodban?**

– Megvolt annak a maga bája. A fő hangulatát meghatározta a kötelezőség. További emlékeim az irodalmi szerkesztések, a versek, az iskolai aula, a lépcső, a tömött sorokban álló diákok. Így, zenebejátszások kíséretében kellett az egész sulinak egy húszperces műsort adnia.

– **Te is felléptél, vagy ekkor még csak a hallgatóságot erősített?**

– Én magam is felléptem. Egyébként valahogy mindig elért engem ez a műsorkészítés, már általános iskolában is, pedig akkor még egyáltalán nem volt egyértelmű, hogy színésznek készülök.

– **Mikor tudatosult ez benned?**

– Sokkal később. Én lépésről lépésre szeretek haladni. Persze nyilván tervezek, de nem szeretek elkapkodni semmit sem. A színészi pálya gondolata jóval később, már a Faipari Szakközépiskolában fogalmazódott meg bennem. Van ugyanis egy asztalosipari szakmám, és érettségi előtti harmadik vagy negyedik évben gondoltam azt, hogy megpróbálom a Színművészeti Főiskolát. Ez egyébként a Kozma Lajos Faipari Szakközépiskola volt Újpesten, egy fantasztikus iskola mindmáig, hihetetlen négy évet töltöttem ott. Amikor odaérkeztem, még nem volt színpad, úgyhogy első dolgom volt, hogy alapítottam egy klubot, a Kozmás Színjátszó kört. Az igazgatónő mondta is, hogy nagyon örül neki, és azt kéri, hogy ezentúl mi csináljuk meg az összes létező iskolai ünnepséget. Ebben teljesen szabad kezet kaptunk, persze minden segítséget megadtak hozzá.

– **Milyen műsorokat készítettetek? Színdarabokat rendeztek, vagy inkább szavaltatok?**

– Mindenfélét csináltunk. Bontogattuk a szárnyunkat, kicsit lázadtunk, de végül is az iskola hagyta ezt. Évente egy darabot mutattunk be, amit vittünk is színjátszófesztiválokra és szép sikereket értünk el. Legelső évben például Örkény István Voronyezs című drámáját vittük színpadra, ami a II. magyar hadsereg pusztulását mutatja be a Don-kanyarban.

– **Ezek szerint a szerencsés iskolaválasztás is hozzájárult saját művészi kibontakozásodhoz?**

– Persze, természetesen. Egy nagyon kedves barátommal – aki mellel orgonaépítő Pécsen – vittük a klubot, ahol én már rendezői szárnyaimat is bontogattam, de továbbra is játszottam. Mi magunk csináltuk a díszletet, a jelmezeket, tehát ezeket én mind a Faiparinak köszönhetem.

– **Egy-egy általatok készített március 15-i ünnepség alkalmával a megszokott, konvencionális műsor ment le?**

– Nem egészen. Szívesebben „kutakodtam” Berzsenyinél, szerettem inkább a kuriózumokat megtalálni. Például, hogyan is volt az a Jókai-beszéd a Nemzeti Színház színpadán aznap este, amikor Bajza József úgy döntött, hogy aznap a Bánk bánt tüzi műsorra, és ingyenesen hirdeti meg, törvényszerűsítve ezzel a botrányt? Aztán persze Jókainak, pontosabban későbbi feleségének, Laborfalvi Róának sikerült fokoznia a hangulatot azzal, hogy egy kokárdát tűzött Jókai kabátjára, majd szájon is csókolta. Szóval mindig ezeket az érdekességeket próbáltam becsempészni a kötelezőségek mellé a műsorba.

– **Akkor Petőfit – mondhatni – egy „kötelezőnek” tartottad?**

– Azt, hogy a Nemzeti dalnak el kell hangoznia, ilyen értelemben igen, mivel ez szinte egy történelmi dokumentum. Ezeket is el kell mondani természetesen, de én mindig szerettem olyan plusz információkat beletenni a történelemszövegekbe, amik színesítik a műsort. Például a kokárda kérdése: Milyen is a kokárda? Pántlikás? Kívülről vagy belülről piros-fehér-zöld? Szerintem ezek nagyon fontos kérdések.

– **A Pesti Magyar Színházban vittetek már színpadra bármilyen március 15-éhez kapcsolódó darabot?**

– Igen, a Színház nagyszínpada az ifjúsági és családi színház koncepcióját követi, és ekkor jutott eszünkbe, hogy vegyük le az iskolák válláról a kötelező iskolai ünnepség megrendezésének terhet. Működik nálunk egy Akadémia három évfolyammal, így idéntől kezdve az aktuális elsősök feladata volt a március 15-i ünnepség megrendezése, az október 23-i darab összeállítása pedig majd a másodikosok feladata lesz.

– **Ezt meghirdették az iskolákban?**

– Igen, és végül nagy siker lett, mivel közel kétezer diák fordult meg március 13-án és 14-én az előadásokon, és hatszor játszottuk a darabot, melyek során megpróbáltuk a mai ifjúság nyelvén megfogalmazni a gondolatokat.

– **Mi volt a műsor tematikája?**

– Kiadtam az osztályomnak azt a feladatot, hogy mivel a nagy történelmi helyszínek – úgymint a Nemzeti Múzeum kertje, a Pilvax Kávéház, a Landerer Nyomda – adottak, ezért próbáljunk meg rendet tenni egy kicsit a történelmi és fogalomzavarban. A darab helyszíne egy tanterem volt, ahol én voltam az osztályfőnök, és kiadtam a diákoknak, hogy készítsenek egy március 15-i ünnepséget. A diákok eleinte ugyan húzták

a szájukat, később azonban fokozatosan elkezdtek improvizálni, a végére pedig három népdal is elhangzott rapelve, így egy olyan friss dolgot sikerült összerakni, ami a tanári visszajelzések alapján is nagyon szórakoztató volt.

– **Van olyan költő vagy író egyéniség, aki nagy hatással volt rád?**

– Én József Attila-párti vagyok, de Szabó Lőrinc, Juhász Gyula is nagy kedvenceim. Csokonait is imádom, a kor József Attilájának tartom, mivel azt a fajta érzékenységet, azt a csontig hatoló létezést kiválóan írja le.

– **Tehát inkább azokat a költőket kedveled, akik a fájdalmat, a bűt képesek megjeleníteni?**

– Inkább ezt a belső „motyogó” költészetet, ugyanis nekem a költészet ezt jelenti. Mindmáig minden alkalommal van nálam egy verseskötet, akárhova utazom, tökéletes időöltés ez olyankor. A versmondásnak nagy híve vagyok, véleményem szerint verset mondani kötelező, és mindenhol lehet, akár egy forgalmi dugóban is. Akármilyen hétköznapi helyzetben ki lehet ezzel kapcsolódni.

– **Van valamilyen bevált versmondási technikád?**

– Igen, régi kedvenc gyakorlatom a kádban való versmondás. Ezt egyébként diákjaimnak is tanítom, akik használják is ezt. Mivel a versmondás lényege a belső hang megtalálása, ezért észrevettem, hogy kiválóan meg lehet ezt figyelni úgy, ha ott-hon a fürdőkádát megtöltjük vízzel és elmerülünk benne addig, ameddig a fülünket ellepi a víz, de az arcunkat még nem. Ekkor kell a verset mondani, mivel akusztikusan egészen más hangot hallunk, ez a mi belső hangunk.

– **Hogyan telt most nálatok március 15-e?**

– Nagyon különlegesen, mert felvettük a kokárdánkat, és kimentünk a Tabánba szánkózni. A kokárda kitűzése a szívünk fölé – ami egyébként szintén Laborfalvi Rózának köszönhető – már természetes a gyerekeimnek is. A már említett kétnapos előadásunkon feltettem a közönségnek azt a kérdést, hogy szerintük ciki-e elénekelni a Himnuszt, majd el is énekeltük közösen. Utána többen is odajöttek hozzám, hogy így nem hallották még a Himnuszt, ekkora erővel szólni. Azt gondolom, ezeket a dolgokat igenis a helyükön kell kezelni. Ahogy a trikolór jelentését is ismerni kell, hogy melyik szín mit jelent, ahogy a Nemzeti dal címe sem „Talpra magyar!”, úgy a Himnuszt is kötelezően tudni kell, és néha még az sem baj, ha könnybe lábad a szemünk.

– **A gyerekeidnek mit jelent az ünnep?**

– A nagyobbik fiam most 10 éves, és megnyerte az iskolai versmondó versenyt Arany János Családi kör című versével, így ennek kapcsán nagyon sokat meséltem neki Petőfi és Arany kapcsolatáról, a köztük lévő szoros barátságról. Nagyon lényegesnek tartom, hogy tudjon róla, hiszen ez is a nemzeti identitás része.

– **Szerinted tehetséges a fiad?**

– Sajnos, igen. Nagyon szépen szavalta a verset, és abszolút magától indul ezeken a versenyeken, nem is erőltetem, ő állt elő az ötlettel. De én mindig azt mondom neki, hogy nem is a verseny számít, mert ha ő például számítógép-technikus lesz, de élete végéig tudni fogja kívülről Arany Családi kör-ét, akkor már nyert ügyünk van. Amit magában elhatározott, azt sikeresen véghez tudja vinni.

– **Volt olyan meghatározó pedagógusegyéniség az életedben, akinek sokat köszönhetsz?**

– Volt, hála a jó Istennek. Ma reggel éppen a gimnáziumválasztásról beszélgettünk a fiammal, kérdezte, hogy melyik jó gimi. Én azt válaszoltam, hogy pedagógusfüggő a választás, mert sok függ attól, milyen személyiség áll egy osztály élén. Engem mindig kiváló pedagógusok kísérték végig az utamon, egészen az óvodától kezdve, szerintem Zsuzsi néni a kerület legjobb óvónője volt. Ezután Blanka néni is az általános iskolában, majd a középiskolában osztályfőnököm lett Ágfalvi Flóra. Szerintem a világon nincs még egy ilyen erős személyiséggel rendelkező, ugyanakkor nagyon szép megjelenésű faipari technikusnő. A Főiskolán nagyon sokat köszönhetek Iglódi István tanár úrnak, aki osztályfőnököm volt, és előttem volt a Pesti Magyar Színház igazgatója.

– **Amikor meghatározó pedagógusokról beszélsz, akkor tehát a személyiségükre gondolsz?**

– Igen. Nyilván tárgyi tudás is kell hozzá, de a pedagógiához egy személyiség kell és iszonyú sok erő. Igazából pedagógiával azok tudnak hatásosan és átadóan foglalkozni, akik nem feltétlenül erős, de nagy személyiségek.

Van a káoszban rend

Moldoványi Tibor

Matyinak ma hazahoztam egy kokárdát. Ajándékba kaptam, mert ezer forintnál többet fizettem egy nagy boltban. Hazafelé azon gondolkodtam, vajon kitűzőm-e a sajátomat március 15-én. Matyi és a testvérei – Eszter, Andris, Marci, Gergő és Barni – biztosan a helyére teszi majd a piros-fehér-zöld, körben fodros szalagot. A szívük fölé. Ott a helye. Ahol a szeretet lakik. Mint ahogy a szívükben ott kell, hogy lakjon a három szín jelentése: a pirosé az erő, a fehéré a hűség, a zöldé a remény. Ugye lakik ott hazaszeretet is? Nem ismerem a választ. Ám azt tudom, hogy csak az lakhat ott, ami beköltözött. A felelős én vagyok: születésük óta költöztetek dolgokat a gyermekeim szívébe. Költöztettem oda hazaszeretetet? Erre nem emlékszem.

A hazaszeretetet – éppen úgy, mint bárminek a szeretetét – átadni, „költöztetni” csak akkor vagyunk képesek, ha az magunkból jön. Ettől válik hitelessé a szándékunk vagy önkéntelen cselekedetünk. Szeretik-e a gyerekeim a hazájukat? A válasz elé tolakszik az újabb kérdés: van-e bennem hazaszeretet? Mert, ha nincs, akkor honnan lenne bennük? Sőt, mindenekelőtt azt kell firtatnunk, van-e bennem szeretet egyáltalán. Szeretheti-e a hazáját az, akiben nincs szeretet más irányban?

Hazaszeretet. Erről nem szoktunk beszélgetni, főleg nem a négyéves Matyival. Inkább arról – mint legutóbb, amikor Az öreg néne őzikéjétől kicsit meghatódtunk –, látunk-e nyáron szarvast a Mátrában. Mert megyünk idén is kedvenc helyeinkre. Megkeressük a kopár bércet, eszünk lángost és palacsintát. Ugye, nem száradtak el azok a fák, ott Mátraháza fölött? Tavaly aggódtunk értük. És miután ezt megbeszéljük, Matyi felveszi a Gergőtől örökölt huszárruhát, előrántja fakardját, magasra tartja, azt kiáltja: „Narniáért!” Nem azt, hogy a HAZÁÉRT. Hol itt a hazaszeretet?

És vajon mit költöztettem Barni szívébe? Még nem derült ki. Az azonban már igen, hogy ő beköltözött Roxfortba, Harry Potter tanuló társa lett a boszorkány-

és varázslóképzőben. Megajándékozott egy általa írt szótárral. Most már tudom, hogy a 'diffindo' az metszőbűbáj, ha kimondjuk, a célzott tárgy elszakad, a 'capitulatus' lefegyverző bűbáj, kimondása után a célszemély elejti, amit fog, vagy pedig elrepül néhány méterrel arrébb, illetve az 'expecto patronum' megvéd a dementoroktól. Azonban a szótárban egyetlen varázslat sincs, amittől jobban szeretnénk nemzetünket. Jó ideje abrakadabráktól zeng a nagyszoba az ébrenlét minden percében. Igaz, tegnap elcsúszott a zaj, mert Barni a vizsgára készülve felolvasta a cserkész törvényeket, köztük ezt: „A cserkész híven teljesíti kötelességeit, amelyekkel Istennek, hazájának és embertársainak tartozik.”

Gergőbe pedig biztosan nem költöztettem hazaszeretetet. Szobája falán nincsenek magyar hősök, sem márciusi ifjak. Ellenben a Manchester United hírességei mind ott vannak. Onnan hallgatják a piros mezese, ahogy hegedül. Gyakorolt is szorgalmasan a legutóbbi zeneiskolai Kodály Zoltán-émlék koncertre. Kérdeztem, mit játszik. Elénekelte: „Elment a két lány virágot szedni, / Elindulának, kezdenek menni, / Egyik a mástól kezd kérdezni, / Ki volt az este téged kéretni?” Azután elrakta a hegedűt a tartójába. Az egyszerű, sötétkék tokba. Ha az iskolai hangszertárolóban felejt, én hozom haza, de a sok otthagyt hegedű között nem ismerném meg, ha nem lenne a fogóján egy kis szakadt nemzetiszínű szalag.

Marci kamasz. Ha akarnám, akkor sem erőltethetném rá a haza szeretetét. Őt az érdekli, hogy a mobilja csatlakozzon a wifire. Közben azt mondja: „a stopli-somnak lemaszotta a borítása”. Ez a gond a legégetőbb. Bár, volt a múltkorában egy házi feladata, ami sejtetni enged, hogy a focipők mellett más „cipők” is megférnek benne. Így szólt az iskolai feladat: hozz egy idézetet kreatív módon. Fogott egy fehér babacipőt és ráírta: „Jobb a helyes úton sántikálva haladni, mint szilárd léptekkel téves irányba tartani. II. János Pál pápa” Hogy ez rávezeti

Marcit a hazaszeretet útjára, abban csak reménykedhetek, tenni ezért nem tettem semmit. Biztatni sem fogom, mert bármilyen útmutatást mártírcsapat fogad. Egyébként a mártírság mélyen megérinti: bérmaszentjének azt a Maximilian Kolbe atyát választotta, aki 1941-ben az auschwitzi koncentrációs táborban önként vállalta az éhhalált egy kétgyermekes családapa helyett.

Andris is nehéz eset, noha kezd kijönni a kamaszkorból. Reflexszerű az ellenállása az „ösökkel” szemben, úgy érzem, inkább ártanak a hazának, ha a nemzeti kötődéseinkről szólnék. Vagyis lehetetlen, hogy a bennem esetleg meglévő hazaszeretetet megpróbáljam belé oltani. Kerülő úton sem érhetek célba, mert vág az agya, matematikából átlagon felüli. Egyik reggel azt mesélte, nagyon büszke arra, hogy Szemerédi Endre kapta a matematikai Nobel-díjnak tekintett elismerést. A magyar tudós azt kutatta, van-e a káoszban rend.

Eszter iskolatáskáján is van egy nemzetiszínű szalag. Talán hazaszeretetről? Megkérdeztem. Röviden válaszolt, ami érthető egy elfoglalt gimnazista esetében. – Mert jólesik – hangzott a válasz. Ez a kis szalag kicsit megkopott, évek óta vándorol egyik táskájáról a másikra, elvitte Csíksomlyóra is. Haza pedig gyönyörű fényképeket hozott, ott vannak szobája falán az erdélyi gerincek, fenyők és apró virágok.

Hazaszeretet? Van bennünk, vagy nincs? Ha van, tettünk-e valamit azért, hogy átadjuk? Mit kellene tennünk? Nézzünk magunkba! Hátha meglátjuk mi is a káoszban a rendet.

Alföldi Zoltánnal beszélgettünk

Indri Dániel

– **Hogyan emlékszik vissza, milyenek voltak az iskolai március 15-i ünnepségek, illetve hogyan telt az ünnep családi környezetben?**

– Versmondós, sokáig egy helyben állós, sokat beszélő igazgató néni iskolás ünnepségekre emlékszem. A protokoll ellenére március 15-e nekem mindig egy nagyon kézzelfogható, érthető és vagány ünnep volt. Mert lehetett kokárdát venni, fakardot, pajzsot ragadni, vagy akár ágyúkat nézni a budai Várban. Egy olyan harcra emlékeztünk, aminek úgy tűnt, hogy világos volt a célja, amit nehéz lett volna akárkinek kisajátítani, ami éppen jó volt arra, hogy gyerekfejjel beillesszük a fekete-fehérnek elgondolt világunkba.

– **Saját családjában most, a gyermekeivel hogyan telik egy március 15-e?**

– Ez az időjárástól is függ. Most például otthon voltunk és szánkóztunk a Normafánál, merthogy más szabadtéri programra nem nagyon volt lehetőség a nagy hó miatt. Ha viszont március 15-én már tavaszas az idő, akkor ugyanazokat az élményeket próbálom megadni a gyerekeimnek, amelyek nekem is ehhez az ünnephez kötődnek. A 7 éves nagyfiammal megyünk a Várba, megnézzük a hagyományörzőket, a kézműveseket, veszünk huszárcsákót, mesélek neki egy kicsit az 1848-as csatákról, van,

amit meg is vívunk, és persze ő, aki komoly huszár, meg is nyeri ezeket a „családi” ütközeteket.

– **Ha Ön állíthatna össze egy március 15-i televíziós műsort, akkor az hogy nézne ki?**

– Kevésbé az evidenset, inkább a különlegeset, kevésbé a régit, amit mindig beletesznek, inkább az újat, amit most vagy nemrég készítettek. Szóval az állami protokollt is megmutatnám, de csak röviden, mellette pedig olyan ünnepségekről, vásárokról, emberekről és emberekkel beszélnék, akik csak egy standdal, csak egy termékkel, csak egy ruhával vagy ötlettel álltak elő, de maguk miatt tartják fontosnak március 15-ét. Jó lenne, ha nem csak a 40-50 éve készült tévéfilmek mennének, hanem lenne új produkció, ezek nagyon hiányoznak a magyar televíziókból.

– **Volt-e katona? Abból az időszakból vannak-e történetei, anekdotái, amelyeket szívesen elmesélne?**

– A katonaság számomra kimaradt, a fegyelmet, önuralmat, csapatszellemet, kitartást nekem a versenysport adta meg.

A Nemzeti dal kézírata a Google Art virtuális múzeumában

A Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményének 48 jellegzetes műtárgya tekinthető meg mostantól egyedülállóan nagy felbontásban az interneten (<http://www.googleartproject.com/collection/museum-of-literature-petofi/>). Nemzeti örökségünk szempontjából jelentős kéziratok, festmények, relikviák várják a látogatókat a világ bármely pontjáról az [GoogleArtProject.com](http://www.GoogleArtProject.com) oldalon. Új lehetőséget lát a múzeum abban, hogy a PIM Európában egyedülálló profilú, irodalmi gyűjteményének egy része a Google Art Project segítségével a világon mindenki számára hozzáférhető, és bíznak benne, hogy a program elősegíti a múzeum, és a magyar irodalom nemzetközi ismertségének a növekedését. A PIM mindig nagy figyelmet fordított a fiatal nemzedék irodalom iránti érdeklődésének a felkeltésére, a Google virtuális kiállítása az intézmény véleménye szerint jó alkalom arra, hogy a fiatalok által közkedvelt felületen, az online térben nyújtunk számukra élvezetes módon befogadható ismeretet.

EUROSCOLA-JÁTÉK

Az Európai Parlament kvízzátéka
középiskolás diákoknak

2013 áprilisától új, internetes kvízzáték formájában indul útjára az EUROSCOLA vetélkedő Magyarországon, amelynek célcsoportja a 16-18 éves középiskolai korosztály.

Az internetes EUROSCOLA-játékban résztvevő iskolák közül a legjobban teljesítő csapatok (24 diák + 2 pedagógus) vehetnek részt a strasbourgi nemzetközi EUROSCOLA-programban, ahol a magyar diákok az Európai Parlament plenáris üléstermében mérhetik össze tudásukat a többi 26 tagállamból érkező fiatallal.

Versenydőszak: 2013. április 15. - május 3.*

* A versenyidőszak alatt kizárólag a regisztrációs adatlappal regisztrált csapatok játszhatnak.

Nyeremény: részvételi lehetőség az Euroscola-programban Strasbourgbán

További információ:

Európai Parlament Tájékoztatási Irodája Magyarországon
+36 (1) 411 35 40 | www.europarl.hu

www.facebook.com/Europai.Parlament.Tajekoztatasi.Irodaja

www.euroscola.hu

Tanyapedagógia

Varga Stella

A gyerekek egyre kevesebbet tudnak az állatokról, növényekről, szerszámokról, illetve arról, hogyan lesz mindebből étel. Az élelmiszert jórészt abban a formában ismerik, ahogyan az áruházakban találkoznak vele, vagyis amelyet nagyobb részben a nagyüzemi mezőgazdaság, az élelmiszeripar állít elő. A falvak egyre inkább külvárosi jellegű településekké válnak, a háztáji udvart a gyeper és a tuja váltja fel, az állattartás szinte megszűnt. A falusi életmód eltűnőben van.

A Polyán Egyesület, az E-misszió Természeti- és Környezetvédelmi Egyesület, az Inspi-Ráció Egyesület a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat támogatásával indította el a Tanyapedagógia programot, amellyel ezen a helyzeten kívánnak javítani, ahogy Makra Márta projektvezető fogalmaz, szeretnék megismertetni és megszerettetni a fiatalokkal a vidéki kétértelmű munkát és a gazdálkodást. A kezdeményezők közül többen maguk is gazdálkodnak, illetve környezeti neveléssel, szemléletformálással foglalkoznak.

A program kísérleti szakasza tavaly év végén ért véget, amelyben négy gazda (Pócsmegyeren, Csorváson, Mandabokorban (Nyíregyháza) és Mikóháza) fogadta az általános iskolásokat, három nyíregyházi, egy békéscsabai, egy sátoraljaújhelyi és egy budapesti intézmény 3–7. osztályos diákjait.

2012-ben a támogatásokból és az önkéntes munkával megszervezték a 8 alkalomból álló tavaszi és a 12 alkalomból álló őszi szakaszt. A gyerekek tanyasi gyakorlatokon vettek részt. Nem gépesített nagybirtokra vitték őket, hanem családi, paraszti gazdaságokba. A különböző helyszíneken más-más tevékenységet mutattak meg nekik. Megismerték a biogazdálkodást, a kertészetet, a természetközeli állattartást, a lótaratást, a lovaglást, a tájgazdálkodást speciális, pl. vízjárta területen, az erdőgazdálkodást, a háztáji állattartást és növénytermesztést, az élelmiszer-feldolgozást, tartósítást, sütést, főzést és más egyéb ház körüli munkát. Látták a diákok a munkafolyamatot a vetéstől a betakarításig.

A programot minden esetben megelőzi a kísérő pedagógus felkészítése, és már az utazásnál csatlakozik a csoporthoz egy

animátor munkatárs. A nap reggelivel kezdődik, amely természetes helyi termékekből áll. Reggeli után az animátor felméri a gyerekek tudását és beszélgetnek a nap programjáról. A gyerekek az ebéd elkészítésében is részt vesznek. A programot gyakran színesíti közös éneklés, lovaskocsizás a szomszédos tanya. A szezon utolsó foglalkozásán minden csoport részt vesz a Tanya Olimpián, ahol eszközként előkerül a talicska, a 45-ös gumicsizma, a kötény, a fejkendő és különböző szerszámok.

A Tanyapedagógia módszertanának fő eleme a tapasztalás, saját munkán keresztül jutnak különleges, emlékezetes élményekhez a gyerekek. Számos modern pedagógiai metódust, munkaformát alkalmaznak (a frontális osztálymunka mellett csoportmunkát, kooperatív elemeket). A foglalkozások alkalmával a diákok megtapasztalják a közös munka szépségét és nehézségeit is. A tanárok visszajelzéseiből kiderült, hogy az iskolai oktatás során is jól hasznosítható, könnyen feleleveníthető tudást szereztek. A tanyasi lét során megmutatkoznak olyan készségek, viselkedésformák is, amelyek a zárt tantermi oktatásban nem jelennek meg.

A szervezők szerint hosszú távon – amennyiben arra érdemesnek tartják a szaktárcák – szükséges lesz a program normatív alapú finanszírozása és támogatási rendszerekbe való beépítése. Ehhez pedig ki kell dolgozniuk a program kritériumrendszerét, minőségbiztosítását, valamint létre kell hozni szakmai intézményrendszerét. Addig az iskolák TÁMOP-projektből finanszírozhatják, mint tanórán kívüli tevékenységet. A szervezők várják iskolák jelentkezését a kapcsolat@tanyapedagogia.hu címen.

Diák vállalkozások a XVIII. kerületben

Varga Stella

A Havanna lakótelepi Kondor Béla Általános Iskola adott helyet a kerület diák vállalkozásainak, hogy bemutassák egymásnak termékeiket. A rendezvény része volt az Európai Bizottság által szervezett Európai közép- és kisvállalkozások hete hivatalos programjának, amelynek legfőbb célja, hogy a vállalkozói életforma népszerűsítésével ösztönözze a fiatalok vállalkozási kedvét és elősegítse vállalkozóvá válásukat. A pénz híján „fapados” szervezés érdekes pontja volt a rendezvénysorozatnak, amelyben egyébként világcégek, jelentős szervezetek, komoly intézmények vettek részt. A kerület diák vállalkozásainak tevékenységét a Szeretve tanulni Egyesület fogja össze.

Egy uniós felmérés szerint a diák vállalkozásokban résztvevők egyötöde tanulmányai befejezése után saját céget alapít. Magyarországon viszont csak pár tucat iskolában, néhány száz diák vesz részt ezek munkájában. A diák vállalkozások elterjedésének egyik akadályja, hogy a fiatalok nem találnak lehetőségeiknek, képességeiknek megfelelő, ugyanakkor piacképes terméket. A Kondor Béla iskola rendezvénye egy régi-új technológia bemutatásával ezen kívánt segíteni. Garamvölgyi Zsolt papírszobrász hulladékból állít elő papírmását (használt újságpapír+palacsintatészta), amelyből különféle méretű, formájú, funkciójú tárgyak (karácsonyfadísz, kitűző, hűtőmágnes stb.) készíthetők. A művész szerint a diákok gyakorlati vállalkozói tevékenységének sokféle haszna van. Hozzájárulhat munkára nevelésükhöz, segítheti különféle készségeik fejlesztését, megtaníthatja őket takarékosan bánni az anyagokkal, az eszközökkel, energiájukkal, megismerkedhetnek általa különböző anyagokkal, gyártási eljárásokkal, és persze erősíti vállalkozói aktivitásukat, alkalmat nyújt innovatív gondolkodásuk fejlesztésére. Garamvölgyi Zsolt papírmásé-technológiája a környezetvédelmi szempontokat is figyelembe veszi.

Tóthné Szeidl Ágota a Darus utcai Általános és Magyar-Német Kéttannyelvű Iskola tanítója, vállalkozásuk számos kedves tárgyat mutatott be a rendezvényen. Ők 2006 óta részesei a JAM program diák vállalkozás részének. A Junior Achievement Magyarország Közhasznú Alapítvány amerikai mintára dolgozott ki Gazdasági és vállalkozási ismeretek tantárgyat első osztálytól érettségig. Felismerték, hogy ma már nélkülözhetetlen a gyerekek felkészítése ezen a területen. A programhoz a Darus iskola csatlakozott elsőként a kerületben, de azóta öt másik intézmény is részt vesz benne.

– Nagyon szeretik a gyerekek. Minden tanév elején megalakul a diák vállalkozás, önként jelentkező diákokkal, amely ugyanúgy működik, mint egy igazi vállalkozás. Megvan benne minden funkció: ügyvezető igazgató, személyzeti, pénzügyi felelős stb. A kicsiknél a legnagyobb vita nem arról folyik, hogy ki legyen a vezetője a vállalkozásnak, hanem hogy ki írja a nyugtát az eladásokról – mesélte mosolyogva a tanárnő. – Regisztrálni kell a JAM központba, vagyis bejegyeznek minket, mint vállalkozást. Félévenként el kell számolnunk, amelyben azért segít a kicsiknek. Nekünk szerencsénk volt idáig, mert az önkormányzat

hozzájárult a vállalkozások beindításához, amelyek iskolánkban szakkörként működnek. A gyerekek döntenek el, mi legyen a termék, mit gyártsanak, mire fordítsák az alapítókat. Miből állítsák elő, és mennyit. A nagyobbak piackutatást is folytatnak.

A Darus iskolai csoport többsége negyedikes, és három hatodikos dolgozik velük. A tanárnő szerint 9-10 évesekkel érdemes elkezdni a programot, mert őket már lehet vásárookra vinni. Ott nemcsak a portékát kínálják, hanem a pénzt is kezelik és hivatalos nyugtát is kell adniuk. Ők főként a karácsonyi, a húsvéti vásárra készülnek apró kézműves termékekkel a Lurdy Házba, és a kerületi gyereknapi vásárra. De két alkalommal a szegedi Hídi Vásáron is megfordultak már, akkor a nyolcadikosokkal. Kirándulásokat szerveznek, az elmúlt években többször jártak Bécsben az adventi vásáron, ahol ötleteket gyűjtöttek, és a városháza aulájában szervezett, nagyon színvonalas kézműves foglalkozásokon is részt vettek. A hazai két-háromnapos kirándulásokon különböző népi mesterességekkel, új technikákkal (szövés, fazekasság, gyertyamártás) ismerkednek. Vitték őket tanyára, kertészetbe és kerületi vállalkozásokhoz (pékségbe, asztalosműhelybe), voltak a Magyar Nemzeti Bank Látogatóközpontjában, a paksi atomerőműben, a szegedi szalámigyárban, a pécsi Zsolnay manufaktúrában, a Coca Cola gyárban, az esztergomi Suzuki gyárban.

Major Viktória, a Darus iskola hatodikos tanulója három éve tagja a JAM-es vállalkozásnak.

– Nagyon szeretek vásárokra járni, jó érzés, hogy a nézelődőket érdeklí, amit csinálunk. Szeretek kézműveskedni, különösen festeni és gyöngyöt fűzni. De árulni is jó, és azt látni, amikor megveszik, amit én készítettem – mondta fülig érő szájjal. Ugyanakkor arra a kérdésemre, hogy felnőttként indít-e vállalkozást, azt válaszolta: ügyvéd szeretne lenni. Persze az is lehet vállalkozás.

A Junior Achievement Magyarország a Junior Achievement Worldwide tagja, amely a világ 124 országában 9,7 millió fiatalot képez évente. A magyar szervezet 1993 óta működik annak érdekében, hogy hidat képezzen az oktatás és az üzleti világ között. A JAM magyar kormányzati és uniós támogatások, valamint szakmai partnerek, szponzorok támogatásával működik. A JAM akkreditált felnőttképzési intézmény, programokat dolgoztak ki általános és középiskolások, valamint pedagógusok részére. Tananyagok is születtek. Alsósoknak a környezetünkről, a családról, a településekről, a diák vállalkozásokról; felsősöknek is ezeket a témákat dolgozták ki, a koruknak megfelelő stílusban és tartalommal. A középiskolások már a vállalkozások világával, a nemzetgazdaság és a világgazdaság viszonyával, valamint általános gazdasági alapfogalmakkal, esetekkel ismerkedhetnek meg. Ezenkívül számos kiegészítő tananyagot és szakmai anyagot is kínál a JAM.

„Társadalmi egyenlőtlenségek és az oktatási rendszer Európában. A pedagógia esélyei és lehetőségei a kulturális és társadalmi diszkrimináció enyhítésének elősegítésére” I. Nemzetközi interdiszciplináris konferencia, Pápa, 2013. március 22.

„Társadalmi egyenlőtlenségek és az oktatási rendszer Európában” címmel nemzetközi konferencia került megrendezésre a Pannon Egyetem és a Magdeburgi Egyetem Neveléstudományi Intézeteinek közös szervezésében 2013. március 22-én Pápan, ahol a kulturális és társadalmi diszkrimináció enyhítésének elősegítésére a pedagógia esélyeit és lehetőségeit vitatták meg a résztvevők interdiszciplináris megközelítésben. A délelőtti plenáris előadások keretében a konferencia két meghívott vendégelőadója tartott előadást: Solvejg Jobst, a Magdeburgi Egyetem professzor asszonya az esélyegyenlőség, az oktatás elméletének és gyakorlatának viszonyáról beszélt, Forray R. Katalin professor emerita a Pécsi Tudományegyetemről pedig a cigányok helyzetéről számolt be az Európai Unióban. A délután folyamán a konferencia résztvevői több mint 70 előadást hallgathattak meg magyar, német és angol nyelven tíz szekció és két szimpózium keretében. A konferencia célja az oktatáspolitikai fejlesztések és az interdiszciplináris pedagógiai paradigmák lehetőségeinek és új feladatainak feltárása volt a globalizált világ társadalmában zajló kedvezőtlen folyamatok megértésére és kezelésére.

„Iskola a társadalmi térben és időben IV.” tudományos konferencia, Pécs, 2013. április 16–17.

A Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskolája „Iskola a társadalmi térben és időben IV.” címmel 2013. április 16-17-én tudományos konferenciát szervez. A konferencia küldetésnyilatkozata: a neveléstudományi kutatások intenzív dialógust folytatnak kutatásuk tárgyával, alakítják, formálják a nevelés, oktatás világát, legyen szó jelen idejű jelenségek vizsgálatáról vagy történeti kutatásról. Szakmai hitvallásuk, hogy a nevelés világa a maga mindenkori jelenében sem zárvány, állandó kölcsönhatásban áll a társadalommal, s az oktatásnak folyamatosan reagálnia kell a gyorsan változó társadalmi kihívásokra.

A konferencia célja az oktatás és társadalom komplex viszonyrendszerének mélyebb megismerése, mely így lehetőséget kíván nyújtani a neveléstudományi kutatásokkal foglalkozó szakembereknek, PhD hallgatóknak kutatási eredményeik bemutatására, megvitatására. A Doktori Iskola kutatási programjához illeszkedően felsőoktatást és közoktatást érintő vizsgálatok, nevelésszociológiai és romológiai kutatások, interdiszciplináris neveléstudományi kérdések, oktatástörténeti kutatások kerülhetnek bemutatásra a plenáris előadást követő szekcióüléseken.

A tervezett szekciók: Oktatástörténeti kutatások; Nevelésszociológiai kutatások; A pécsi tanárképzés története; Cigány/roma szakkollégiumi mozgalom

Halász Gábor: Az oktatáskutatás globális trendjei

ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013

A kötet célja átfogó képet adni azokról a trendekről, amelyek az oktatáskutatást és a neveléstudományokat az elmúlt évtizedekben világszerte jellemezték, és jelenleg is meghatározóak.

A könyv a főbb trendek bemutatása és elemzése előtt a gyakorlat perspektívájából próbálja meghatározni, mit jelent az oktatáskutatás és a neveléstudományok egymással összefüggő két fogalma. Bemutatja, hogyan alakult e diszciplináris terület társadalmi és tudományos elismertsége, és magyarázatot keres arra, mi okozza, hogy míg bizonyos országokban ez az elmúlt évtizedekben egyre komolyabb figyelmet és támogatást kapott, más országokban e változás nem következett be.

A szerző tizenhárom olyan globális trendet azonosít, amelyek a vizsgált kutatási területet jellemzik. Gazdag irodalmi háttérre támaszkodva elemzi ezek mindegyikét, kiemelt figyelmet szentelve azoknak, amelyek a tudományos kutatás és az iskolai gyakorlat közötti szakadék áthidalására irányuló törekvésekkel függnek össze. A nemzetközi folyamatokat feltáró tanulmány röviden foglalkozik azzal a kérdéssel is, vajon a hazai fejlődés mennyiben tükrözi a globális szinten megfigyelhető változásokat. Az egyes trendek elemzését különböző országokból származó példák illusztrálják, amelyek közül több is használható keretes írásokban jelenik meg. A hivatko-

zott irodalom több mint 160 tételből álló listája segítheti az oktatáskutatás és neveléstudományok fejlődése iránt érdeklődő olvasót abban, hogy eligazodjon e gyakorlatorientált és alapvetően interdiszciplináris terület egyre összetettebb világában.

A kötetben olvasható tanulmány eredeti változata 2010-ben készült a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának felkérésére.

**A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó
(előzőleg Nemzeti Tankönyvkiadó) mivel segíti a pedagógusokat
az új kerettantervek bevezetésének folyamatában?**

**NAT
2012**

- A kerettantervekhez tökéletesen igazodó **helyi tanterveket** ajánlunk, melyek megtekinthetők és letölthetők honlapunkon (www.ntk.hu/helyi_tanerv). Ugyanitt elérhetőek a kiadványokhoz kapcsolódó **tanmenetek** is. Ezek még nem teljeskörűek, de folyamatosan töltjük fel őket!
- A kerettantervek anyagának elsajátításához, követelményei teljesítéséhez alkalmas **tan-könyvek és szolgáltatási csomagok** fejlesztésével támogatjuk az iskolai munkát.
- Minden, az új kerettanterveket alkalmazó évfolyam számára, **osztálynyi megrendelés esetén** biztosítunk **tanári példányokat, tanári kézikönyvet, NTK Playert** (az NTK új digitális eszköztára, melyhez osztálynyi rendelés esetén ingyenes hozzáférést biztosítunk a tanároknak és a diákoknak. További részletek és a demo verzió elérhető a www.ntk.hu/player oldalon).
- A Tankönyvkiadó eddig **több mint 100 kiadványt** újított meg vagy éppen teljes új fejlesztéssel állt elő az **új kerettanterveknek megfelelően a 2013/14-es tanévre**. Március 28-ig több mint 45 jóváhagyást kapott már. További kiadványaink folyamatosan kerülnek jóváhagyásra, az aktuális lista naponta változik, melyet a weboldalunkon folyamatosan frissítünk: www.ntk.hu/NAT2012_jovahagyasok
- Tankönyvi minősítésre már beadott tankönyveink **mintafejezeteit** a február, március folyamán tartott országos rendezvénysorozatunkon átadtuk a pedagógus kollégáknak és ezek a weboldalról is letölthetők. **Március második felében már teljes terjedelmében is elkészültek a mintakönyvek**, amit referenseink folyamatosan visznek az iskolákba és bemutatják a pedagógusoknak.
- **Létszámában is megnövelt területi képviselői hálózatunk tagjai folyamatosan tartják a kapcsolatot az iskolákkal, ott vannak, hogy a helyszínen is segítsék a pedagógus kollégákat** az új tantervekkel kapcsolatos problémák megoldásában, az átállásból származó feladatok ellátásában. Ezt a munkát a tanév végéig folytatni fogjuk.
- **Ügyfélszolgálatunk folyamatosan nyújt telefonon és e-mailben segítséget** a hozzánk forduló érdeklődő pedagógus kollégáknak.

Keressen bennünket bármilyen kérése, kérdése van, szívesen segítünk!

Elérhetőségeink

www.ntk.hu
www.tankonyvkatalogus.hu
www.facebook.com/NemzedekesTudasa
<http://www.youtube.com/NemzedekesTudasaTK>

Ügyfélszolgálat

info@ntk.hu vagy ugyfelszolgalat@ntk.hu

Telefon

06 1 880 4988, 06 1 880 4989

Tankönyvinfo

06 80 200 788 ingyenesen hívható szám
Területi képviselőink elérhetőségét megtalálja a honlapunkon: www.ntk.hu/teruleti_kepviselok

Nemzedékek Tudása

 TANKÖNYVKIADÓ

Nemzedékek tudásával
a jövő nemzedékeiért!

PARLANDO

Parlando – olasz eredetű zenei szakszó, jelentése: elbeszélve, beszélve. (Mint előadási utasítás, a beszédhez hasonló előadásra utal.) Szerencsés névválasztás egy zenepedagógiai folyóiratnak, amelyet több mint ötven évvel ezelőtt indítottak. Aktuális online számában (www.parlando.hu) a következő olvasható:

„A Krisztus előtti 2. évezred közepéről származnak, tehát hozzávetőlegesen 3500 évesek azok az egyiptomi papirusztekercsek, amelyek már részletesen leírják a zene hatását az emberi testre, külön hangsúlyt fektetve termékenységet fokozó szerepére... Az ókori görög kultúrában Püthagorasz, Platón és Arisztotelész is foglalkozik a zene gyógyító – illetve általában a lélekre, sőt a társadalomra gyakorolt – hatásával. A hatalmas lépés, amelyet ezen a téren a görögök megtettek, a zeneterápia végleges emancipálása a mágától.” *Malina János* zeneművész, zenetörténész, zenekritikus idézett, *Zenével a zavarok ellen* című írása is azt mutatja, hogy nemcsak a zenehallgatás kellemes élmény, hanem beszélni is jó a zenéről.

Ha megkeresik a lapot az interneten, látni fogják, mennyi különböző témáról olvashatnak: például a zenetanítást is érintő aktualitásokról, a tehetséggondozásban hasznosuló jó módszerekről, ötletekről is tudomást szerezhetnek. Révész József gondnokaművész, tanár egy óvodai felmérés eredményeit elemzi, amelynek lényege, hogy a rendszeres óvodai zenei foglalkozások bizonyítottan alkalmasak a gyerekek személyiségének fejlesztésére. Szó esik a pedagógusképzés felelősségéről, a kortárs zene tanításáról. De olvasható *Grabócz Márta* zenetörténész, a Strasbourgi Egyetem tanárának tanulmánya *Eötvös Péter* operáiról, *Szerző Katalin* dolgozata a tonális rend felbomlásáról Liszt kései zongoraműveiben és több zenepedagógus, zenész portréja is. Az érdeklődőket segíti a program- és könyvajánló.

A *Parlando* zenepedagógiai folyóiratot még 1959-ben hozták létre „lánglelkű zenepedagógusok”, ahogy **Zelinka Tamás**, az újság tartalmáért 41 éve felelős szerkesztő fogalmaz. Úgy érezték, szükség van egy fórumra, hogy a kihelyezett tagozatokon egymástól távol tanító zenetanárok legalább egy folyóirat segítségével rendszeresebb kapcsolatba kerülhessenek egymással, beszámolhassanak egymásnak eredményeikről, gondolataikról, hisz akkor még nem volt mobiltelefon és internet. A zeneiskolák nagy többségének – legalábbis a fővárosban – akkor még nem volt önálló épülete, ezért a tanárok leginkább csak az iskolákban, a tantestületi értekezleteken és a vizsgákon találkoztak egymással. (Egyébként Kacsóh Pongrác találta ki 1912-ben ezt a rendszert, hogy azok is tanulhassanak zenét, akiket a szüleik nem tudtak volna elvinni zenetanárhoz.)

Ez a modell ugyan sokfelé osztotta a zeneiskolák tanárait, de az említetten kívül további előnye is volt: a közismereti iskola osztályteremében álló nagy fekete zongorának a pusztja jelenléte is már fegyelmező erejű volt és művészetet sugárzott éppen úgy, mint a zenetanárok rendszeres jelenléte az iskolákban

– mondja *Zelinka Tamás*.

– Az iskola hangulata más lett attól, hogy oda is beköltözött a zenetanítás: a folyósókra kiszűrődő klasszikus zene, a zenével kibővült ünnepek sok pluszt adtak a mindennapokhoz. A most 80 éves Szatmári László hegedűművész-tanár volt akkoriban a felelős szerkesztő. A lap gazdája pedig kezdetektől a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete.

A papíralapú újság 2011-ben szűnt meg. Igaz, akkoriban kevés előfizetője volt, de létjogosultságát mutatja, hogy az ingyenes, és könnyen elérhető *Parlando* internetes zenepedagógiai folyóiratot havonta több mint 18 ezren látogatják, a hírlevélre 11 ezer ember iratkozott fel, és a letöltött oldalak száma már meghaladja az 1 milliót.

A sokszínű, gazdag tartalom mindig jellemző volt a lapra. A legjobb tanárok írták, írják. Megjelenik benne a zene minden területe, kiemelkedő téma a zenei tehetséggondozás. Tájékoztató a különféle zenei versenyekről, recenziók, napi hírek is megjelennek a zene világából. Ma talán az egyik legizgalmasabb téma, hogy mit kezdjen az ének- és zenetanár azzal a kortárs zenével, amelyet a gyerek hallgat. A zenepedagógia legfőbb célja pedig, hogy értő zenehallgatókat neveljen, és a tehetségeket észrevegye – hangsúlyozta Zelinka Tamás. Hozzátette: zeneszeretővé akkor válik az ember, ha gyerekkorában legalább egy nagy zeneélmény részese. Fontos, hogy ne csak az iskolai hangversenyeket hallja, hanem a legnagyobb előadókat, szerzőket is megismerje. A budapesti gyerekek ebben a tekintetben előnyt élveznek, de szükséges, hogy a szülő is partner legyen, ami nélkülözhetetlen a hangszeres zenetanuláshoz is.

A *Parlando* oldalain megjelennek jó pedagógiai példák, vélemények, de a szerkesztő hiányolja az érdemi párbeszédet, az egymásra reflektáló észrevételeket a szakma részéről. Úgy gondolja, hogy a kollégáknak nyitottabbnak kellene lenniük egymás irányában, jó lenne, ha a zongoratanár a hegedűtanár cikkét is olvasná, mert egymásnak is nyújthatnak hasznos metodikai információkat.

A folyóirat készítői missziós feladatot is ellátnak, ugyanis megpróbálják nyomon követni a zenészek, a zenepedagógusok életútját. Miután 1985 óta nem jelent meg zenei életrajzi lexikon, az azóta elhunyt személyekről senki nem tud. Őket próbálják felkutatni, és az évfordulók rovatban közzéteszik, hogyan alakult pályájuk, emléket állítanak nekik.

Az érdeklődő olvasók a lap első 24 évének cikkei már megtalálják a honlapon, a feltöltés folyamatos.

kája érdekében, a minden irányú folytonos javulást akarva milyennek kell óhajtanunk tanügyi lapjainkat.

Az a gondolat a vezető: találjon kielégítést minden szükséglet, t. i. a tanítóság és a nevelésügy minden szükséglete, de ne mindenik lap csináljon mindent, hanem a lehetőségig osszuk meg a munkát. Mindnyájunknak személyes érdeke, hogy a nagy áramlatoktól elzárva ne legyünk, s közös munkánk csak akkor sikeres, ha annak mindenik részletével mindenki tudatosan foglalkozhatik. Erre pedig egyikre sem segíthet rá időszaki közlönyeink mostani állapota.

Az én tanítóm.

Írta Rákosi Jenő.

Én háromféle tanítót tudok: akitől félttem, akit szerettem, akivel nem törődtem. Akitől félttem, akiről közömbös voltam: azokat elfelejtettem. Akiket szerettem, azoknak még az arcára is emlékszem, még ma is. És ha elgondolkozom tanuló éveimről, azt találom, hogy mindent, amit az iskolában tanultam, azoktól tanultam, akiket tanítóim közül szerettem. Azokhoz kötnek iskolabeli emlékeim. Azokkal álmodom, ha az álom tünelére visszaröpít az iskolázás boldog birodalmába. Azok felé száll hálás szívem, ha azon tünődöm, kiknek tartozom hálával azért, hogy megtanultam tanulni.

Mert az iskola feladata voltaképpen csak ez és semmi más. Az emberi agynak oly gondos fegyverezése, hogy önálló funkcióra képes legyen az életben. Erre való az ismeretek, erre való a nyelvtani rendszerek vagy a számtani formulák.

Ebből következik, hogy a legtökéletesebb tanító az, aki tanításával a legjobb kedvében tudja tartani a gyermeket, s aki szeretettel magához tudja bilincselni.

A tudás és ismeretek tömege alárendelt jelentőségű dolog emellett. Nem a tömeg a fő, hanem az alaposság. Aki jól tud összeadni és levonni, az sokkal többet tud, mint aki tud összeadni, levonni, osztani és szorozni, de felületesen és rosszul. Mert az első, aki tökéletesen tud összeadni és levonni, hovatovább önmaga is kitalálja a sokszorozás és osztás műveletét. Az utóbbi azonban, aki jól-rosszul tudja csak az alap-

műveleteket, ha mind a négyet is, — hamarosan el is felejt mind a négyet és gyötrelmes lesz mindenestre a vándorlása a matézis további útvesztőiben.

A tanító ideálteljeségét jelenti az én szememben, emlékemben és hálámban Matuskovich Polikárp bencés tanár. Egy zord külsejű szikár ember, bozontos, táncotjáró szemöldökkel, ripacsos arccal és szúrós tekintettel. De csodálatos tapintattal tudta még a görög nyelvet is a szívünkhöz közel hozni. Magányos óráimban most is eljárógatok néha az óráira és megdöbbenéssel konstátálom nem ritkán, hogy filozófiai, szintaktikai, esztétikai titkokat, melyekről azt hittem, hogy én fedeztem fel, — már akkor hallottam ő tőle. Az általa elmémbe rakott kincs ott hevert s én évek múlva jöttem rá gazdagságom illetlen rejtékhelyeire s szedtem ki a drágaköveket, melyeket e nagy pedagógiai lélek pazarul szórt közénk anélkül, hogy sejtettük volna. Mi csak azt tudtuk, hogy nagy szigorúsága mellett is gyönyörűség őt hallgatni és — szeretünk kivétel nélkül mind.

Legyen áldott pihenő porában.

A tanulás ökonomiája.

Ranschburg Pál dr., egyetemi m. tanár nagy tanulmányt közöl, több folytatásban a «Deutsche Medizinische Wochenschrift» hasábjain az emlékezet gyengeségéről (az ú. n. mnemastheniáról) és ennek orvosi kezeléséről. Tanulmánya során pedagógiai szempontból is tárgyalja e nehéz és fontos kérdést és megállapítja a gazdaságos és egészséges tanulás szabályait a következőkben:

A modern pszichológia a kísérletezés segítségével már kidolgozta a tanulás ökonomiáját és technikáját és már egész sereg biztos elvet állapított meg, amelyet az iskola-orvosnak, de általában minden orvosnak ismernie és értékesítenie kell. Ezek közül fontosabbak — egészen röviden összefoglalva — a következők:

a) A tanulók, különösen az ifjabbak, de még inkább azok, akikre nézve a tanulás észrevehetően nagy dolog, többnyire az ú. n. frakcionáló módszer szerint tanulnak, amikor is a megtanulandó anyagot kicsiny, néha nagyon is kicsiny, magukban véve értelemnélküli és érdektelen részekre aprózzák fel s azután ezeket a részeket egyenként megtanulják, azután pedig egészszé ol-

A **KommON BME Kommunikációs Szakkollégium** tisztelettel meghívja Önt a

„Van képed hozzá?!” – Konferencia az online bántalmazásról

című programjára.

Magyarországon először szerveznek konferenciát a cyberbullying néven elterjedt online bántalmazás jelenségéről. A konferencia célja a figyelemfelhívás mellett a szakmai tanácsadás, és az érintettek megismertetése azokkal, akikhez szükség esetén segítségért fordulhatnak.

Az elmúlt hónapokban egyre nagyobb nyilvánosságot kapott probléma – mely több esetben is fiatalok halálához vezetett – érinti a pedagógiát, a pszichológiát, a jog és a kommunikáció tudományterületeit is. Ehhez illeszkedik a **„Van képed hozzá?!”** programja is, melyen az előadások mellett két kerekasztal-beszélgetésen is részt vehetnek az érdeklődők.

A konferencia napirendjén többek között a **Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány pszichológiai tapasztalatainak bemutatása, az internethasználat biztonságosabbá tétele, valamint a cyberbullying elleni küzdelem amerikai megoldásainak ismertetése is** szerepelnek. A kerekasztal-beszélgetések keretében lehetőség nyílik az online bántalmazás jelenségének elemzésére, és a probléma kapcsolatának feltárására az adatvédelem és az internetes felhasználói szokások változásának tükrében.

Időpont:

2013. április 23. kedd, 14:00–19:00

Helyszín:

**Magyar Telekom Székház, Konferenciaterem
(1013 Budapest, Krisztina körút 55.)**

Részvételi szándékát, kérjük, a cyberbullying.kommon@gmail.com e-mailcímen jelezze.

További információ: Takács Diána, 06-30-257-6359, takacsdi@gmail.com, cyberbullying.kommon@gmail.com

A konferencia Facebook oldala: www.facebook.com/vankepeditozza

